

ÇUKUROVA ÂYÂNLARI I: HASANPAŞAZÂDELER İLE İLGİLİ ARŞİV BELGELERİ I

YILMAZ KURT* - ERTAN ÜNLÜ**

Hasanpaşazâdeler, 1750-1840 yılları arasında mütesellim, sancakbeyi, beylerbeyi olarak Çukurova ve Osmanlı tarihinde önemli rol oynamış bir âyân ailesidir. Kadırlı (Kars-ı Zulkadriye) sancağından gelerek Adana'ya yerleşen Hacı Hüseyin Efendi'nin büyük oğlu Ali Ağa 1753 yılında Ulukışla-Çakıt yolunun tamirini üstlenmişti. Ali Ağa'nın iki oğlundan Hüseyin Efendi ilmiye mesleğini seçmiş ve Adana müftüsü olmuştu. Diğer oğlu Hasan Ağa ise askerî sınıfını seçmiş ve 1769'da Adana mütesellimi; 1770'de Çorum sancakbeyi olmuştur. Bu tarihe kadar *Karşızâdeler* diye anılan aile Hasan Ağa'nın "paşa" olmasından sonra *Hasanpaşazâdeler* diye anılmaya başladı. 1826-1831 yılları arasında Adana mütesellimi olan III. Hacı Ali Bey'den sonra ailenin askerî kolu sona ermiş; aile ilmiye kolundan Hacı Hüseyin Efendi ve oğlu Hacı İshak Efendi'nin torunları ile varlığını devam ettirmiştir. Adana müftülüğü yapmış olan İshak Efendi, Ramazanoğulları soyundan Ayşe Hanım ile evlenmiş olduğundan çocuklar ve torunları kendilerini daha çok Ramazanoğlu olarak adlandırmış ve Ramazanoğulları vakfının yönetiminde söz sahibi olmuşlardır. Bu aile ile ilgili ilk derli toplu çalışma 2006 yılında yapılmış, hazırlanan tebliğ ise ancak 2010 yılında basılabilmektedir¹. Biz bu çalışmamızda tekrardan kaçınmak için daha çok aile ile ilgili bir kısım arşiv belgeleri üzerinde durmak istiyoruz^{***}.

Çukurova tarihinin XVI. yüzyıla ait temel arşiv belgelerini yayınlamak işi Türk Tarih Kurumu TUSOKTAR Projesi kapsamında devam ediyor². Çukurova tarihinin XVIII-XIX. yüzyıl arşiv belgelerinden 113 tanesi Çukurova âyânlarından Menemencioğulları hakkındaki iki ayrı makale ile bilim dünyasına kazandırılmıştı³.

*Prof.Dr., Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü, yilmazkurt2002@yahoo.com.tr

**Ar. Gör., Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü, eunlu@ankara.edu.tr.

¹ Yılmaz Kurt, "Çukurova'da A'yânlık Mücadelesi: Hasanpaşazâdeler", *Kongreye Sunulan Bildiriler*, 4. Cilt- 1. Kısım, Osmanlı Tarihi- A, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2010, s. 1259- 1278.

^{***} Bu makalenin hazırlanmasında emeği geçen Akdeniz Üniversitesi Tarih Bölümü'nden Ar. Gör. Abdullah Zararsız'a ve Sayın meslektaşım Cemal Öztürk'e teşekkür ederiz.

² Yılmaz Kurt, *Çukurova Tarihinin Kaynakları I, 1525 Tarihli Adana Sancağı Mufassal Tahrir Defteri*, Ankara 2004; *Çukurova Tarihinin Kaynakları II 1547 Tarihli Adana Sancağı Mufassal Tahrir Defteri*, Ankara 2005; *Çukurova Tarihinin Kaynakları III 1572 Tarihli Adana Sancağı Mufassal Tahrir Defteri*, Ankara 2005; *Çukurova Tarihinin Temel Kaynakları IV, Adana Evkâf Defteri*, Ankara 2000 (M. A. Erdoğan ile); *Çukurova Tarihi'nin Kaynakları V, 1563 Tarihli Kars-ı Maraş Sancağı Mufassal Tahrir Defteri*, TUSOKTAR, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara 2011.

³ Yılmaz Kurt, "Menemencioğulları İle İlgili Arşiv Belgeleri I", *Belgeler*, XXI/ 25 (2000), Ankara 2001, s.85-187, Türk Tarih Kurumu Yay.; Yılmaz Kurt, "Menemencioğulları İle İlgili Arşiv Belgeleri II", *Belgeler*, XXX/ 34 (2009), Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara 2009, s.1- 66.

Biz bu çalışmamızda Hasanpaşazâdelerle ilgili Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde (BOA) yer alan ve Hatt-ı Hümayûn (HAT) tasnifi içerisinde bulunan sayısı 100'ü geçen arşiv belgelerinden bir kısmını yayımlamak istiyoruz. Yapılacak daha detaylı çalışmalarla bu belgelerin sayısının artması kesin gibidir. Bunun da en büyük sebeplerinden birisi arşiv kataloglarının farklı zamanlarda farklı kişiler tarafından hazırlanmasıdır. *El-hâc Ali Bey*, *Hacı Ali Bey*, *Hacı Bey* şeklinde sanki 3 ayrı kişi gibi sunulan Adana müteselliminin *Hasanpaşazâde Hacı Ali Bey* olduğunu kestirmek kolay olmasa gerek. Ayrıca, aynı ailede değişik zaman dilimlerinde yaşamış gerçekten 3 ayrı Hacı Ali Bey olunca işin güçlüğü bir o kadar artmaktadır. Arşiv kataloglarında "Adana mütesellimi"nin "Edirne mütesellimi" olarak karşımıza çıkması da bizi artık çok şaşırtmıyor. Arşivcilerimizin karşılaştığı bu zorluk sonuçta araştırmacıların belgeye kolay erişimini engellemektedir. Bu bakımdan daha ayrıntılı yapılacak araştırmalarla elimizdeki 100 küsur belgenin artabileceğini söyleyebiliriz. Makale hacmini aşmamak için biz buraya HAT tasnifinden 25 belgeyi alabildik. Belgeleri seçerken kronolojik bakımdan daha eski olanları tercih ettik. Buraya aldığımız belgeler daha çok Hasanpaşazâde Ahmed Bey ve kardeşi Mehmed Bey'le ilgili belgelerdir. Mehmed Bey'den sonra Adana mütesellimi olan Ahmed Bey'in oğlu Hacı Ali Bey hakkında elimizde 50 kadar belge bulunmaktadır. Bu belgelerden bir kısmını Menemencioğulları ile de ilgili olduğundan dolayı "Menemencioğulları İle İlgili Arşiv Belgeleri I" ve "Menemencioğulları İle İlgili Arşiv Belgeleri II" isimli makalelerde yayımlamıştık. Ancak büyük bir çoğunluğu hiç yayımlanmamış olan Hacı Ali Bey dönemine ait bu belgeleri ayrıca yayımlamak üzere ayırdık. Bazı belgeler Hasanpaşazâdelerin Adana mütesellimliği döneminde bölgede geçen önemli olaylarla ilgili olup konu bütünlüğünü sağlamak için buraya alınmasına gerek duyulmuştur.

BOA, Cevdet Tasnifi'nde⁴, Baş Muhasebe kayıtlarında⁵ ve Adana Şer'iyye Sicilleri'nde⁶ Hasanpaşazâdelerle ilgili daha eski tarihli belgeler bulunduğunu biliyoruz. Hasanpaşazâdelerle ilgili araştırmamızda bu belgelerden bir kısmına ulaşmış ve tebliğimizde değerlendirmiştik. Bundan sonraki çalışmalarımızda HAT ve Cevdet Tasnifi yanında Adana Şer'iyye Sicilinde bulunan belgelere de yer verebilmeyi umuyoruz. Yayımlamakta olduğumuz bu belge grubunda yer alan başlıca konular şunlardır.

Misis Köprüsü'nün Tamiri veya Durumdan Vazife Çıkarmak

Yayına hazırladığımız arşiv belgelerinden en eski tarihli olanı 1790 yılına ait olup Misis köprüsünün yıkılması ile ilgilidir. Ceyhan nehri üzerinde bulunan ve Adana-Halep yolunda

⁴ BOA, C.BLD., Dosya no: 133, Gömlek no: 6613, 29 Ramazan 1183; BOA, C.ML., Dosya no: 445, Gömlek no: 17999, 29 Muharrem 1185, Karşızâde Hasan Paşa ile ilgili.

⁵ BOA, D.BŞM.MHF., Dosya no:53, Gömlek no: 74, 15 Ş 1184; Dosya no:54, Gömlek no: 30, 01 Zi'l-ka'de 1185, Karşızâde Hasan Paşa ile ilgili.

⁶ Adana Şer'iyye Sicili:AŞS-28, s. 70; AŞS-34, s. 74; AŞS-49, s. 28; AŞS-49, s. 28; AŞS-58, s. 94.

Roma dönemi eseri olan 14 gözlü taşköprü⁷ XVIII. yüzyıl sonlarında yıkılmıştı. Osmanlı Devleti köprüünün tamirini yaptırmakta gecikince Üzeyir Sancakbeyi Küçükaliolu Halil Bey yetki alanını köprüye kadar genişletmekte tereddüt etmedi⁸. Küçükaliolu'nun damadı Ömer Bey, *piyade* adı verilen kayıklarla yolcu ve yük geçişini sağlamaya başladı. Daha önceden olduğu gibi bu geçişlerden belirli bir *bâc* alınmaktaydı. Küçükaliolu'nun bu bâclardan ne kadarını devlete verdiğini bilemiyoruz. Ancak 1790 yılının sonlarında Eski Halep kadısı İbrahim İsmet Efendi'ye hiç de dostça davranmamıştı. Örf ve âdet tanımayarak "biz mevâliden bâc alırız" diyerek haylice *bâc* aldıktan başka "ben köprüyü tamir ettireceğim" diyerek İsmet Efendi'nin yanında emanet bulunan tüccar malına da zorla el koymuş ve 20.260 kuruşunu aldığı halde yerine 10.000 kuruşluk borç senedi vermişti. Bu senet de devletin muhtemel gelirlerinden ödenecekti. Halep kadısı 29 Z 1204 / 9 Eylül 1790 tarihli arzında olayı bütün ayrıntılarıyla anlatarak devletten zararının ödenmesini ve Küçükaliolu Halil Bey'in cezalandırılmasını istemekteydi⁹. Eski Halep kadısının şahitleri arasında Halep'e gitmekte olan yeni kadı Mahmud Efendi, Dergâh-ı Âli kapucubaşlarından Musa Bey, Hâcegân-ı Divân-ı Hümâyûndan Hüseyin Efendi olmak üzere 200 kişiden fazla mağdur bulunuyordu. Bu sırada Adana mütesellimi olarak bulunan Hasanpaşazâde Ahmed Bey'in Adana'ya 30 km uzaklıkta ortaya çıkan bu duruma müdahale etmediği veya edemediği anlaşılmaktadır.

Nizâm-ı Cedîd ve Bozok'dan Yükselen Güneş: Çapanoğulları (Çaparzâdeler)

1789 yılında Osmanlı tahtına geçen III. Selim bütün gücüyle Nizâm-ı Cedîd'i kuvvetlendirmek ve Yeniçerilerin nüfuzunu kırmak istiyordu. Bunun için de yapılması gereken taşralarda büyük askerî güçler oluşturmak ve gerektiğinde bunları İstanbul'a getirerek dengeyi korumaktı. Bu amaçla Rusçuk, Vidin gibi Rumeli şehirlerindeki âyânları güçlendirdiği gibi Anadolu'da da Bozok Sancakbeyi Çaparzâdeler'e (Çapanoğulları) büyük yetkiler verdi¹⁰. Menemencioğlu Ahmed Bey'e göre Çapanoğlu Süleyman Bey, Trabzon'dan İskenderun'a kadar olan topraklarda "ikinci pâdişâh mesâbesinde" idi¹¹. Çukurova'da Çaparzâdelerin bu güçlerinden ilk yararlanan aile Hasanpaşazâdeler oldu. Adana mütesellimliğini uzun süre ellerinde tuttular. 1800 yılı Ağustos ayında Adana Valisi Hüseyin Paşa ve Maraş Valisi İsmail Paşa devlete karşı isyan eder gibi bir tavır takındıklarında meselenin çözümü hemen Çaparzâde Süleyman Bey'e havâle olundu. Süleyman Bey Adana Mütesellimi Hasanpaşazâde Ahmed Bey'i korumaktaydı. Ahmed Bey'in sefer hizmetinden affedilerek Adana'da kalmasının daha uygun

⁷ *Adana Salnâmesi*, İstanbul 1319, s. 65. Bazı belgelerde 9 gözlü olarak geçmektedir.

⁸ Halil Bey hakkında geniş bilgi için bkz.: Mahmut H. Şakiroğlu, "Çukurova Tarihinden Sayfalar 1: Payas Ayânı Küçük Ali Oğulları", *DTCF Tarih Araştırmaları Dergisi*, XV / 26 (1991), s. 108-130.

⁹ HAT 184, Gömlek No: 8586.

¹⁰ Mithat Sertoğlu, *Mufassal Osmanlı Tarihi*, V. Cilt, Ankara 2011, TTK Basımevi, s. 2725; Yücel Özkaya, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Ayânlık*, Ankara 1994, s.240-241.

¹¹ Yılmaz Kurt, *Menemencioğulları Tarihi*, Akçağ Yay., Ankara, 1998, s. 29.

olacağını bildirdi. Ahmed Bey'e Tarsus Mütesellimi Mustafa Bey de yardım edecek ve böylece iki valinin zorla Adana'yı ele geçirmeleri önlenmiş olacaktı¹². Bu destek karşılıksız kalmamış Çapanoğulları, Canikli Ali Paşa ile savaşa tutuştuklarında Hasanpaşazâdeler ve Menemencioğulları aşiret kuvvetlerini alarak onlara yardıma gitmişlerdi¹³.

1812 yılında Osmanlı Devleti Çukurova'daki asayişsizliği düzeltmeye karar vermiş gibiydi. Adana'ya Mustafa Paşa vali olarak atanırken, aynı yıl komşu Niğde sancağına da Ragıb Paşa gönderilmişti. Ragıb Paşa'ya verilen görev Adana-Kayseri arasında bulunan ve o dönemde Niğde'ye bağlı olduğu anlaşılan Develü kazasında ortaya çıkan eşkıyalığı ortadan kaldırmaktı. *Develüoğlu Ömer* ve bunun *Koca* isimli oğlu bölgede eşkıyalığa başlamış ve Ragıb Paşa'nın ket-hüdası üzerlerine top ve tüfenk ile varınca Kozan taraflarına kaçmak zorunda kalmışlardı. Şimdi Ragıb Paşa, Adana valisine ve Adana Mütesellimi Hasanpaşazâde Mehmed Bey'e gönderilecek emir sayesinde bu kişilerin yakalanmasını istiyor ve bu arada Aksaray sancağının da Niğde'ye ilhak edilerek kendisine verilmesini talep ediyordu. Oysa Aksaray sancağı Kaptan-ı Derya'nın adamlarından Zeynelabidin Paşa uhdesinde bulunmaktaydı. Padişah, Niğde sancağı gelirlerinin vezir rütbesinde birisini beslemeye yetmeyeceğini kabul ediyor, ancak Zeynelabidin Paşa'yı ve arkasındaki Kaptan-ı Derya'yı da rencide etmek istemiyordu. Çözümü de bölgede başka uygun bir sancak bulunmasıydı. Bu belge, XIX. yüzyıl Osmanlı paşalarının olaylara bakışını göstermesi bakımından önemlidir. Yapılan iş, -çok da meşhur olmayan- bir eşkıyanın yakalanamayıp kaçırılmış olmasına karşılık devletten yeni bir sancak geliri istenilmesi pişkinliğinin gösterilmesidir. Bir başka yönü ise devletin Niğde gibi küçük bir sancağa bile vezir rütbesinde bir paşasını görevlendirmiş olmasıdır¹⁴. Zeynelabidin Paşa'nın uhdesinde Aksaray sancağından başka bir sancak daha bulunup bulunmadığı konusunda Padişahın göstermiş olduğu titizlik ve dikkat de burada vurgulanmalıdır.

1813 yılında Halep ve Antakya bölgesi de eşkıya yatağı hâline geldiğinden burasının temizlenmesi için Halep Valisi Celâl Paşa¹⁵ görevlendirilmişti. Birkaç bin asker ile bölgeye gelen Halep valisi, Mürseloğlu Haydar Bey ve Amuoğlu Ömer Bey'i sığındıkları kale gibi yerde kuşatmışsa da kaçmalarına mani olamamış; yakaladığı esirlerden elebaşı durumundaki 20 kişinin başlarını keserek İstanbul'a göndermekle yetinmişti. Reyhanlı aşiretinin de desteğini alan Mürseloğlu Haydar Bey kaçmış; akrabası bulunan Maraş Valisi Kalender Paşa'nın himayesine sığınmıştı. Bu durum Adana Mütesellimi Hasanpaşazâde Mehmed Bey'in gönderdiği bilgiler ile doğrulanmış ve kaçakların teslimi için Kalender Paşa'ya emir gönderilmesi kararlaştırılmış-

¹² Bkz.: Belge no: HAT 39, Gömlek No: 1978, makalede yer alan 2 sıra numaralı belge.

¹³ Y. Kurt, *Menemencioğulları Tarihi*, 47.

¹⁴ HAT 276, Gömlek No: 16224, 29 Z 1227 / 3 Ocak 1813.

¹⁵ 1813 yılında Halep valiliği görevinde bulunan Cabbarzâdelerden (Çapanoğulları) Süleyman Bey'in oğlu Celâleddin Mehmed Paşa olmalıdır. Bkz.: Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmani, Osmanlı Ünlüleri*, c.II, Yayına Hazırlayan: Nuri Akbayar, Eski Yazıdan Aktaran: Seyit Ali Kahraman, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1996, s. 389.

tı¹⁶. Celâl Paşa'nın takriri üzerine yazılan bir başka hatt-ı hümayında Hasanpaşazâde Mehmed Bey'in Payas tarafına geçerek Küçükalioğlu ve Çaylı aşireti ile birleşmesi durumunda hac yolu güvenliğinin tehlikeye düşeceğinden endişe edildiği görülmektedir. Hasanpaşazâdenin dayısının oğlu olup Ceyhan yakınlarında bulunan Kurtkulağı Kervansarayı'nın menzilcisi olarak görev yapmakta olan Karaca İbrahim Bey de aradaki akrabalık bağından dolayı bir tedbir olarak tutuklanmıştı. "Çifte tatar" çıkarılarak hac yolunda güvenlik olup olmadığının araştırılması da hem Sadrazam hem Padişah tarafından ısrarla istenilmekteydi.

Beylanlı Abdullah Bey Olayı

Aynı belgede üzerinde durulan olaylardan birisi de Beylanlı (Belenli) Abdullah Bey olayıdır. Devlet, Abdullah Bey'in üzerine gitmeden önce aynı bölgede çibanbaşı durumunda bulunan Antakiyyelü (Antakyalı) Civelek Hacı Bekir Ağa'nın tatlılıkla etkisizleştirilmesi için çalışmış ancak bunda başarı sağlanamamıştı. Bunu haber alan Belenli Abdullah Bey ise Belen kasabasına gelerek başına topladığı beş altı bin "haşerât" ile savunma tertibatı almıştı. Halep valisi işin kolayını seçmiş ve hemen yardım için İstanbul'a yazmıştı: Belenli Abdullah Bey'i tek taraftan sıkıştırmakla sonuç alınması zor olacağından Adana tarafından da kuşatma altına alınmalı veya denizden destek kuvvetler sağlanmalıydı. Bu bir anlamda valinin aczini kabul etmesiydi. Padişah, Vali Paşa'yı, "*Bu vakte kadar üzerine vardığı eşkiyâ dahi firâr edüb birini ele getiremedi*" sözleriyle azarlamıştı.

Aynı belgede üzerinde durulan diğer bir konu da Kars-ı Zulkadriyye (Kadirli) Mukataası'nın durumu idi. Bu mukataa Cabbarzâde Fettah Bey ile Pehlivanizâde Mahmud Bey'in 'uhdelelerinde iken bunlardan alınarak Bozok Valisi Ali Paşa tarafından Kozanoğlu Samur Ağa'ya verilmişti. Bunun da gerekçesi Samur Ağa'nın Develüoğlu Ömer'in isyanında devlete yardımcı olması olarak gösterilmişti¹⁷. Bu belge mukataa gibi ekonomik bir işletmenin bile siyasî endişelerle birilerine verilebildiğini göstermesi açısından önemli görülebilir.

Adana Valisi Mustafa Paşa'nın bölgede devlet otoritesinin kurulması için yapmış olduğu mücadeleler bundan önceki Menemencioğulları ile ilgili makalelerimizde belgeleri ile ortaya konulmuştu¹⁸. Mustafa Paşa'yı şikâyet edenlerin sadece Menemenciler olmadığı Hasanpaşazâdelerin de aynı şekilde valiyi etkisizleştirmek ve yıpratmak için İstanbul'a şikâyetçiler gönderdiği bu belgelerden anlaşılmaktadır¹⁹. Bu olayı haber alan padişahın yaklaşımı da bir tür *ilm-i siyâset* örneğidir: Mehmed Bey'e uyarı yazısı göndermek ve kulağını bükmek yerine istimaletnâme göndermek ve onu rahatlatıktan sonra vakti geldiğinde gereken cezasını sızılısızca vermek.

¹⁶ HAT 300, Gömlek No: 17833, 29 Z 1228 / 23 Aralık 1813.

¹⁷ HAT 300, Gömlek No: 17833, 29 Z 1228 / 23 Aralık 1813.

¹⁸ Y. Kurt, "Menemencioğulları İle İlgili Arşiv Belgeleri I", s.88; Y. Kurt, "Menemencioğulları İle İlgili Arşiv Belgeleri II", s.6.

¹⁹ HAT 462, Gömlek No: 22637, 29 Z 1230 / 2 Aralık 1815.

Halep Valisi Celal Paşa'nın Adana Raporunda Hasanpaşazâdeler

Bazı yerleri kâğıt çürümesi sebebiyle zarar gördüğü için tam olarak okunamayan 14 sıra nolu belgede Sadrazam, Antakya ve Çukurova asayişine ilişkin rapor sunmaktadır. Buna göre Halep Valisi Celal Paşa, Yılanhoğlu'nun üzerine yürümüş, Yılanhoğlu'nun bir kayıkla kaçtığı adamları ve akrabaları Paşa'ya af ümidiyle haber vermişlerdi. Ancak yapılan sorgulamalarda bu kişilere güvenilemediğinden ileri gelenlerinin başları vurularak İstanbul'a gönderilmişti. Halep'e giden *kapıcıbaşı* Adana'nın durumu ile ilgili bilgi verirken Hasanpaşazâde Mehmed Bey'in bütün Çukurova'ya hâkim olduğunu; Çukurova'nın bütün Ekrâd ve aşâyirinin emrinde bulunduğunu; Mehmed Bey'in sarayına inerken 1.000- 2.000 askerin hazır olduğunu haber vermekteydi. Padişahın bu bölgede çıkan olayları yakından takip ettiği anlaşılmaktadır. Nitekim bir görevle Halep'e gidip gelen Kapıcıbaşı Hasan Ağa'dan bölgeye ilişkin özel rapor istemişti. Ayrıca İstanbul'da bu işleri görüşmek üzere *Meclis-i Şûrâ* adı altında özel bir danışma meclisi toplanmış olması da sanırız Padişahın bu ilgisi sebebiyledir²⁰.

Hasanpaşazâde Mehmed Bey'in Mısır ve Arabistan Macerası

1814-1815 yıllarında Adana Valisi Mustafa Paşa ile mücadeleye girişen Adana âyânı Hasanpaşazâde Mehmed Bey ve Tarsus âyânı Menemencioğlu Habib Bey, asi ilan edilmişler ve haklarında "fermân-ı kazâ" yani idam fermanı yayınlanmıştı. Mehmed Bey bir gemiye binerek Mısır'a kaçmış, Dimyat'ta bir süre kaldıktan sonra oradan Said'e geçmişti. Devlet, Mehmed Bey'in Mısır'a kaçtığını bildiği için Mısır Valisi Mehmed Ali Paşa'ya durumu bildirmiş ve yakalanıp gönderilmesini emir etmişti. Ancak Mehmed Ali Paşa, Mehmed Bey'in, oğlu İbrahim Paşa'nın piyade askeri ile birlikte Medine'ye gittiğini ve yakalanması ve idam edilmesinin asker içinde soğukluğa sebep olacağını bildiriyor ve üstelik bir daha kendisine bu konuda bir emir gönderilmemesi için İstanbul'daki kapu kethüdasına talimat veriyordu. Padişah'a göre bu bir "istishâb" yani "sahiplenme, arka çıkma" idi. Buna rağmen Mehmed Ali Paşa'nın üzerine gidilemedi ve bir süre sonra Mehmed Bey'in Mısır'da kalmasından ise Çukurova'da bulunması daha ehven-i şer görülerek affı yoluna gidildi²¹. Tabii resmî açıklamada af sebebi din gayreti ile açıklanmaktaydı. Aynı belgede yer alan ikinci bölüm ise Şerif Râcih ile ilgilidir.

Müsadere/ Zorahım

Mehmed Bey hakkında ferman çıkınca usul gereği bütün mallarının müsadere emir edilmiş iken sonradan Padişahın affı üzerine müsadere edilecek miktar 150.000 guruşa indirilmişti. Ancak müsadere için İstanbul'dan gelen Kapıcıbaşı Hasan Ağa açgözlülük etmiş ve bir kısım eşyayı deftere yazmadan oğlu vasıtasıyla İstanbul'a göndermişti. Sonunda suçlu bulunan Ha-

²⁰ HAT 307, Gömlek No: 18136, 29 Z 1230 / 2 Aralık 1815.

²¹ HAT 543, Gömlek No: 26824, 01 Şaban 1231 / 27 Haziran 1816.

san Ağa İstanköy adasına sürgün edilmiş ve Adana'ya yeni bir mübaşir gönderilmişti²². Habib Bey için düzenlenen bu belge biraz değişiklik yapılarak Hasanpaşazâde Mehmed Bey için de ayrıca gönderilmiştir. Burada Padişahın şu yorumu -genelde âyânlar hakkındaki düşüncelerini göstermesi bakımından- önemlidir: *Şîrâ Mehmed Bey'i ben bî-cürmdür deyü 'afu etmedim. Ravza-i Mutahhara'ya dehâlet etdiği için Sâhib-i şefâ'at efendimize ta'zîmen 'afu eyledim*. Padişah, Adana valisini güzelce övdüğü halde Mehmed Bey'in Karaisalı halkından aldığı iddia edilen cerîmenin miktarının çokluğu karşısında kuşku duymaktan da kendini alamıyordu²³.

Adana Valisi Muhsin Paşa'nın Bölge Hakkındaki Raporu

1820 yılında Adana eyaletine mirmirândan Muhsin Paşa²⁴ tayin olunmuştu. Muhsin Paşa bölgede ortaya çıkan karışıklıkları XIX. yüzyıl bürokrasisinin abartılı üslubuyla Sadrazama yazmış ve Sadrazam da aynı şekilde Padişaha sunmuştu. Burada özellikle şikâyet edilen Kozanoğlu Ali Bey ve aynı yöre konar-göçerlerinden Karsantılı aşiretidir. Karsantılı aşireti mahkeme kayıtlarına da geçtiği üzere başta *asker bedeli* olmak üzere diğer vergileri ödemek istemiyordu. Üzerlerine gönderilen Adana âyânı Kapıcıbaşı İbrahim Ağa'ya da aldırış etmemişler ve eli boş döndürmüşlerdi. Kozanoğlu Ali Bey ise özellikle Afşar aşiretinden temin ettiği milisleri Sis (Kozan) kasabasında toplamakta ve Payas kalesini ele geçirmeye hazırlanmaktaydı. Daha önce maktul Küçükalioğlu Halil Bey ve oğlu Dede Bey'in yaptıkları gibi Payas ve Karbeyaz kalesi vasıtasıyla Haleb- Adana yolunu kesecekler ve buradan geçen hacıları ve tüccar kabilelerini soyacaklardı. Bu senaryo İstanbul'u yeterince korkutacak ve hemen harekete geçirebilecek güçlü bir senaryo idi. Çünkü devlet, yıllarca bu yolu kontrol altına alamamış ve sonunda can düşmanı olan Küçükalioğlu Halil Bey'e beylerbeyilik vermek zorunda kalmış, arkasından da oğlu Dede Bey'i Üzeyir sancakbeyi olarak atamaya mecbur olmuştu. Şimdi aynı şeyleri tekrar yaşamak istemiyordu. Bu acı tecrübelerin hatırlatılması valilerin istedikleri yardımı tam ve zamanında alabilmeleri için gerekli bir araç olmalıydı²⁵. Adana valisi, Kozanoğlu'nu cezalandırmak için Sis'e doğru yola çıkarken o yöreyi iyi bilen ve aşiretler üzerinde nüfuzu olan Hasanpaşazâde Mehmed Bey'i de yanına almak istemişti. Mehmed Bey bazı vergilerin tahsili için Şam'da görevlendirilmiş ve o sıralarda Adana'ya yeni dönmüştü. Bu yüzden Muhsin Paşa'dan biraz süre istedi. Muhsin Paşa ise hac mevsiminin yaklaşması dolayısıyla Kozanoğlu'nun Payas tarafına geçerek Küçükalioğlu ile birleşmesinden ve yeni bir gaile çıkarmasından korkuyordu. Muhsin Paşa'nın çok güvendiği Hasanpaşazâde Mehmed Bey'e aslında Padişahın hiç emniyeti yoktu.

²² HAT 461, Gömlek No: 22624, 9 CA (12)32 / 27 Mart 1817. (9 CA tarihi arşiv katalogunda 9 Z olarak okunmuştur).

²³ HAT 502, Gömlek No: 24686, 29 Z 1233 / 30 Ekim 1818. (Bu belgenin tarihi şüphelidir).

²⁴ Muhsin Paşa hakkında Sicill-i Osmani'de bilgi yer almamaktadır. Muhsin Paşa 1827 yılında ölmüş ve muhalefatının tahriri konusunda Karaman Valisi Seyyid Ali Paşa sadarete tahrirat göndermiştir. Bkz.: BOA, HAT. Dosya no: 705, Gömlek no: 33859, 03 C 1243 / 22.12.1827.

²⁵ HAT 443, Gömlek No: 22235-1, 29 Z 1235 / 7 Ekim 1820. Ahmed Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, c.10 Dersa'adet 1309, s.194, 1231 yılı olayları.

Hatta Padişah, Muhsin Paşa'ya gizli bir mektup yazılarak Mehmed Bey'e fazlaca güvenmemesi konusunda uyarılması gerektiğini düşünmekteydi²⁶.

Adana Valisi Nuri Paşa Nasıl Soruşturuldu?

Hasanpaşazâdeler ve Çukurovadaki âyânlık çekişmesi ile ilgili olarak yayımladığımız 25 belge içerisinde en yeni tarihli Adana Valisi Nuri Paşa ile ilgilidir²⁷. 1827 yılında Kayseri Sancakbeyi Hâfız Ali Paşa tarafından Adana Valisi Nuri Paşa aleyhinde İstanbul'a bir şikâyet ulaştırılmıştı. İddiaya göre Nuri Paşa halka kanunsuz vergiler yüklemekte ve halka zulüm etmekteydi. Belgeden anlaşıldığına göre Adana halkından bir grup İstanbul'a vali hakkında şikâyet ulaştırırken bir grup da Paşa'nın "hüsn-i hâl"ini anlatan dilekçeler vermekteydi. Şikâyet dilekçelerinin ardında İstanbul'da sürgünde bulunan eski Adana müfüsü Hüseyin Efendi'nin ismi belirtilmeyen oğlunun, İshak Efendi olduğunu çok açık olmasa da anlayabilmekteyiz²⁸. Aynı şikâyet diplomasisini daha önce Menemencioğulları ile Adana Valisi Mustafa Paşa arasında çok daha canlı olarak tespit etmiştik²⁹. Burada devletin konuyu araştırma yöntemi oldukça ilginçtir. Kâtip Efendi (Reisülküttâb) halifelerinden ve hâcegândan olan Mustafa Fevzi Efendi'nin eline "zahîre ihrâcı" için bir emr-i âli verilecek ama aslında O, vali hakkındaki şikâyetleri araştıracaktı. Burada ele alınan şikâyet konuları genelde imparatorluğun pek çok yerinde görülen ortak bir dert idi: Valilerin gönderdikleri mübaşir ve tahsildarlar yol üzerindeki köy ve kasabalarda bedava kalmakta, yiyip içmekte, halkı sömürmekte idi. Bu husus XVIII ve XIX. yüzyılda yayınlanmış birçok adaletnâmede ele alınan bir konu idi.³⁰ Ancak Padişah kendisine sunulan bu arzın üzerine yazdığı hatt-ı hümayûnda çok açık ve net bir şekilde meselenin püf noktasını ortaya koymaktaydı: "*Bir de bu fesâdın sirâyetine sebep Der-sa'âdet'imizden kapucubaşı ve hâcegân ve silahşorân ve sâ'ireden ba'zı adamlara akça kazandırmak için fermân verilüb gönderiliyor*"³¹.

²⁶ HAT 443, Gömlek No: 22235-1, 29 Z 1235 / 7 Ekim 1820: "*ancak ... Mehmed Bey muharrik mizâc adam olmağla Allah vere paşa-yı mûma ileyhü iğfâl etmeye idi. İktizâ eder ise hafti olarak keyfiyyet Ali Paşa-yı mûmâ ileyhe bildirilsün*".

²⁷ 1826-1827 yıllarında Adana'da valilik yapan Nuri Paşa diye birisini tespit edemedik. Bu yıllarda Adana valisi olarak Nurullah Mehmed Paşa görünmektedir. Bkz.: Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî, Osmanlı Ünlüleri*, c.IV, Yayına Hazırlayan: Nuri Akbayar, Eski Yazıdan Aktaran Seyit Ali Kahraman, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1996, s. 1278.

²⁸ Ramazanoğulları sülâlesinden Ayşe Hanım'la evlenen İshak Efendi'den türeyen Hasanpaşazâdeler bugün Tarmer, Ener, Oral ve Uygur soyadlarını taşımakta ve kendilerini Ramazanoğlu olarak tanıtmaktadırlar. Bkz.: Kasım Ener, *Tarih Boyunca Adana Ovasına (Çukurova'ya) Bir Bakış*, 7. Bs., İstanbul 1986, s. 283; Y. Kurt, "Çukurova'da A'yânlık Mücadelesi: Hasanpaşazâdeler", s. 1263.

²⁹ Y. Kurt, "Menemencioğulları İle İlgili Arşiv Belgeleri I", s. 89.

³⁰ Adaletnâme, yaygın bir hal alan bazı haksızlıkların padişah tarafından yasaklandığını halka ve idarecilere bildiren genel bir beyannâme, bir padişah buyruğudur. Bu konuda bkz.: Halil İnalcık, "Adâletnâme", *DİA*, c.1, İstanbul 1988, s. 346; Halil İnalcık, "Adâletnâmeler", *Osmanlı'da Devlet, Hukuk, Adalet*, Eren yay., İstanbul 2005, s. 75-190; Yücel Özkaya, «XVIII. Yüzyılda Çıkarılan Adalet-nâmelere Göre Türkiye'nin İç Durumu», *Belleten*, XXXVIII/151 (1974), s. 445-491.

³¹ HAT 411, Gömlek No: 21399, 29 Z 1242 / 24 Temmuz 1827.

İlk defa 1753 yılı kayıtlarında Çakıt köprülerinin yapımı sebebiyle tarih sahnesine çıkan Hasanpaşazâdeler hakkında 1790- 1827 yılları arasındaki Hatt-ı hümayûn kayıtlarını esas alarak yapmış olduğumuz bu çalışma ile Hasanpaşazâde Ahmed Bey ve kardeşi Mehmed Bey dönemine ait 25 belge değerlendirilmiştir. Bu belgelerden bir kısmı Sadrazam tarafından çeşitli konularda Padişaha sunulan raporlar şeklindedir. Konuların ele alınışında ise pratik faydadan çok durumu abartılı olarak aktarmak yolu tercih edilmiş gibidir. Küçük başarıların devleştirilmesi sonucunda yeni isteklerde bulunmak veya küçük meseleleri çözümsüzlüğe sürükleyerek kendisini vazgeçilmez kişi durumuna koymak genelde başvurulan taktiklerdir. Bir de eyalet valilerinin birbirini kıskanması ve bunun sonucu olarak “nefsâniyet” peşinde koşmaları sorunların çözümünü güçleştirmektedir. Suçlamalarda kullanılan dönemin en önemli silahı ise “hal-ka zulmetmek” olarak tanımlanabilir. İstanbul’un Çukurova için en çok titizlendiği konu ise “Surre-i Hümayûn” ve “hacıların sâlimen geçirilmeleri”dir. Hasanpaşazâde Mehmed Bey’in Mısır’a, Mehmed Ali Paşa’nın yanına sığınması ise ilk defa gerçekleşen münferit bir olay gibi görünmemektedir. Burada ele aldığımız 25 belgede bir âyân ailesinin tarihi yanında devlet teşkilatının işleyişi hakkında çok önemli bilgiler bulabilmekteyiz.

Sıra no : 1

Belge no : **HAT 184, Gömlek No: 8586**

Tarih : 29 Z 1204 / 9 Eylül 1790

Konu : Eski Halep kadısı Es-seyyid İbrahim İsmet'in Misis Köprüsü yakınlarında Küçükalioğlu'nun damadı Ömer Bey tarafından durdurularak zorla bac alınması ve köprüyü tamir ettireceğiz bahanesiyle para ve kıymetli eşyalarının gasp edilmesine ilişkin şikâyet yazısıdır.

Huzûr-ı devletlerine takrîr-i çâkeridir ki:

Adana civârında Misis nâm mahalle geldiğimde ol havâlide ser-leşker-i erbâb-ı tuğyân ve 'alem-efrâz-ı bağı ü 'isyân Küçükalioğlu'nun damadı Ömer Bey nâm şakî ibtidâ üzerime hücum, hilâf-ı resm ü 'âdet *biz mevâlden şimdi bâc aluruz* deyu dörtyüz gurus nakd ve altyüz gurusluk on takım sevâyi³² alub ferdâsı Küçükalioğlu'na 'âdet-i me'lûfe-i mevâlî üzere bir kakum kürk ve bir boğca takdîm ve ihdâ olundukda 'unfla redd ve *iki bin gurus kıymetli cedîd bir erkân samur ve bin gurusluk bir ağır boğca ve beşyüz gurusluk bir cedîd çadır isterim* (deyu) cebr ve ilhâh ve nâçâr o mikdâr şey alub; ikinci günü *dört nefer 'iyâlim var mükemmel birer boğca da ânlara isterim ve kethüdâma dahi bir boğca ve beşyüz gurus nakden ve karındaşına bir nâfe³³ kontoş³⁴ ve yüz şu kadar gurus kaput-bahâ ver* deyu cevr ü ezâ ve anları dahi kahren alub; üçüncü günü *bu mahalde kaht var Adana'dan size zahîre getireceğim* (deyu) yediyüz elli gurus gasb ve dördüncü günü kemâl-i mekr ü hadî'at ve mahzan hüccâc-ı Müslimîne isâl-i mazarrat ü hasâret cümlelerin ma'lûmu olarak Misis Köprüsü gibi meşhûr-ı âfâk cisr-i metîni cevfi leylde barutla hedm edüb İstanbul'da müsta'mel piyâde³⁵ kadar bir sandal tedârük etmekle, *beher nebet karşıya mürûruna on ikişer gurus ve adam başına ikişer gurus ve kirâclarının katırlarına ikişer gurus ve at ve bârgürlere dörder gurus ve taht-ı revânlara onbeşer gurus ve hayvanların eğerlerinin beş dânesi bir kayak i'tibârıyla oniki gurus ve kayakçılar deyu altı nefer bölükbaşılara birer a'lâ hil'at alub bazı eşyâmızı karşı tarafa geçürüb beşinci günü bayağca 'isyân sûretini izhâr ve başındaki 'askeri tahrîk (ile): Ben köprüyü binâ edeceğim hüccâc mevsimi takarrub eyledi elli kise akçaya muhtâcum vermedikçe karşı tarafa ruhsat vermem iki ay bu mahalde sizi tevakkuf ederim* deyu sefâhete âğâz eyledikde nâçâr mustarran³⁶ ve mükrehen kârvânda olan emânet akçalarını ve sâ'ir kimesnelerden istidâne edüb beşbin yüz on gurus dahi vermiş iken yine kanâ'at etmeyüb tüccâr malı olmak (üzere) beş tenk alaca yüklerini zabt ve ânı dahi köprü binâsı için dörtdin sekizyüz doksan gurusu mahsûb edüb fakat yedime onbin gurusu bir temessük verüb *Devlet-i 'Aliyye köprü binâsı için ihsân buyuracakları meblağa mahsûb olunsun* deyu. Hulâsa 'abd-ı dâ'ilerinden

³² Sevâyi: İnce dallı, sırmalı kumaş.

³³ Nâfe: Tilki ve benzeri kürkü makbul hayvanların göbeğinin altındaki deri kürk.

³⁴ Kontoş: Tatar Beylerinin giydikleri dar kollu üst giysi.

³⁵ Piyâde: Hafif bir çifte kayak.

³⁶ Mustarr: homurdanarak, öfkelenerek.

altı gün habs ve eziyet ve envâ' tekdîr ve kat'-ı zahîre gibi mazarratdan sonra yirmibin ikiyüz altmış gurusumu alub onbin guruşa temessük verdiği Haleb'e me'mûr ser-bevvâbîn-i Dergâh-ı 'Âli Musa Bey ve hâcegân-ı Divân-ı Hümâyûndan Hüseyin Efendi ve hâlen Haleb Kādısı Mahmud Efendi ikiyüzden mütecâviz ashâb-ı kâfilenin meşhûdlarıdır. Bu evânda Devlet-i 'Aliyye-i ebediyyü'l-istimrârın mesârif-i kesîresi ve iki hasm-ı 'anîd ve düşman-ı mülk (ü) millet, makhûrû'l-'avâkıbın müdâfa'ası ve 'âmme-i 'ibâdullah lâ...³⁷ sâye-i hümâ-vâye-i hüsrevâne ve zıll-ı zalil-i mülûkânede muğtenim-i ni'am, cezîle-i âsâyiş olan kullarına cânib-i mîrîye i'ânet ve 'ubûdiyyet farz-ı 'ayn olduğu ma'lûm-ı bendegânemdir. Eğer kudretim olsa ve hâl-i 'âcizâne perişân olmasa ve ashâb-ı iskât mümkün olsa bi-Rabbi'l-Ka'be te'hîr edüb cümlemizin me'mûlü olan kahr-ı a'dâ ve nusret-i kâmile-i hengâm-sürûrundaistirhâm eder idim. Vallâhi'l-'azîm erbâb-ı düyûnu iskât mümkün değil. Merâhim-i 'aliyyelerinden niyâz-ı çâkerânemdir ki tüccâr malı olan dört bin sekiz yüz doksan gurusu cânib-i mîrîden nakden edâ ve bu kullarının on beş bin üç yüz yetmiş gurusun bu def'a zuhûr eden cebelüden, iki bin dört yüz otuz yedi buçuk gurusu deynime mahsûb ve mâ'adâsına meh-mâ-emken husûlü me'mûl mahalden havâle buyurulmasına himmet-i âsafâneleri mebzûl ve şevketlü mehâbetlü ve 'âmme-i 'ibâdullâha merhametlü efendimizin mübârek ser-i devletleriçün ve şâhzâdegân-ı civân-baht efendilerimizin sadakası içün bu bendelerinin ashâb-ı düyûndan tahlîs buyurulmak niyâziyla takrîre ictisâr olunmuşdur. Emr ü merhamet efendimizindir.

El-'abdü'd-dâ'î ed-Devletü'l-'Aliyyeti'l-Osmâniyye es-Seyyid İbrahim İsmet, el-kâdi be-Haleb, sâbıkan.

³⁷ Bir kelime karalanmış olduğu için okunamamaktadır.

Sıra no : 2

Belge no : **HAT 39, Gömlek No: 1978**

Tarih : 3 Rebi'ü'l-âhir 1215 / 24 Ağustos 1800

Konu : Adana Valisi Hüseyin Paşa ve Maraş Valisi İsmail Paşa'nın Adana ve çevresini ele geçirmeleri söz konusu olduğundan Adana Mütesellimi Hasanpaşâzade Ahmed Bey'in sefer görevinden affedilerek Adana'da tutulmasının uygun olacağı konusunda Çapanoğlu (Çaparzâde) Süleyman Bey'in şukkasıdır.

Çaparzâde kullarının şukkasıdır. Fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

Devletlü 'inâyetlü veliyyü'n-ni'am efendim

Müşârün ileyhümâ 'Ayntab'dan hareketlerinde Kayseri havâlisinden 'azîmeti 'akılları kesmediği sûretde Mar'aş altından Adana'ya gitmeleri mülâhazadan ba'id olmamağla bu sûretde mektûmen Adana Mütesellimi Ahmed Bey kulları dahi âgâh olsa güzel olur zann ederim. Mîr-i mûmâ ileyh kulları dahi ordu-yı hümayûna me'mûr imiş. Gitmek lâzım gelse Adana tarafı dahi hâliyetü'l-hâliye kalmak takrîbiyle müşârün ileyhümâ Adana'ya gelüb oturacakları melhûz olmağın bu esnâda Ahmed Bey'in gitmesi ve Adana'nın hâlî kalması müşârün ileyhümânın havâli-i mezkûra gelmelerine mûcib olmağla mîr-i mûmâ ileyh kulları Adana'da mevcûd olub mâddeye dahi sırren âşinâ olduğu sûretde ol havâfilere gelmeleri lâzım gelür ise Yörügânın ve sâ'irinin 'askerini hîn-i iktizâda celb ve mukâbele edüb Adana'ya komamağla ve iktizâsına göre sûy-i bendelerini dahi âgâh etmeğe mü'eddi olacağı ve Adana'nın tarîkleri ve sâ'ir hâlleri cümleden ziyâde efendimizin ma'lûm-ı devletleri olmağla eğer münâsib ise mîr-i mûmâ ileyh kulları dahi Adana'da tevkîf ve mâddeye vâkîf olmak için bir kıta fermân-nâme-i 'aliyye tasdîr ve kulunuzun tarafımdan mîr-i mûmâ ileyhe irsâl olunmak için sûy-ı çâkerâneme tesyâr buyurula. İhtimâm olunacak tarîkin biri de Adana olmağla ne vechile re'y-i rezîn-i 'âfîleri buyurulur ise yine emr ü fermân veliyyü'n-ni'am efendimindir. Fî 3 R. sene 1215.

Mühür (.....El-müste'id Süleyman)

Sıra no : 3

Belge no : **HAT 81, Gömlek No: 3367**³⁸

Tarih : 27 R 1215 / 17 Eylül 1800

Konu : Ordu-yı hümayûndan Ayıntab'a gelen Adana Valisi Hüseyin Paşa ve Maraş Valisi İsmail Paşa'nın Padişaha karşı gelerek Adana'yı ele geçirmeyi düşündükleri bildirildiğinden bu meselenin çözümü için Adana Mütesellimi Hasanpaşazâde Ahmed Bey ve Tarsus Mütesellimi Mustafa Bey'in kuvvetlerinden yararlanılmasının uygun olacağı, bu iki kişinin çıkardığı gailenin ortadan kaldırılması için Çaparzâde (Çapanoğlu) Süleyman Bey'in görevlendirilmesi hakkındadır.

Devletlü 'inâyetlü merhametlü veliyyü'n-ni'am kesîrû'l-kerem efendim sultânım hazretlerinin hâk-i pâ-yı şeriflerine 'arz-ı hâl-i 'abd-ı kadimleridir ki.

Melemenci mîr-i 'aşiretine ve Karsantuoğlu'na³⁹ ve Kara Hacılı boy beyisine hitâben sâdır olan evâmir-i şerîfe ve bendelerine olan emirnâme-i sâmi-i veliyyü'n-ni'amîleri şeref-efzâ-yı vürûd ve mezâmin-i celîlesine itulâ'-ı çâkerânem muhît ve şâmil olmağla Adana ve Tarsus mütesellimlerine ve sâ'ir ma'îyyetlerinde olacak kesâna evâmir-i şerîfe tasdîr ve irsâl buyurulmak husûsu kulunuz varmamak ve tevkîf olunmak için olmayub müşârün ileyhümânın niy'etleri Adana üzerinden 'azîmet eylemek üzere olduğundan Kâfir Dağı⁴⁰ tarafında kâ'in Abdulfettah oğlunu taraflarına celb ve tarîk-i mezkûru müşâvere eyledikleri haberini mersûl câsûsun biri getirüb ifâde etmekle sûret-i mezkûrda müşârün ileyhümânın oldukları mahal Adana'ya karîb olduğu ma'lûm-ı 'âlîleri olan mevâddandır. Adana taraflarında vâki' tarîkler sedd ü bend olunmayub hâliyyetü'l-hâliye olduğu hâlde bir gece ve bir günde Adana'ya gelecekleri ve Adana taraf-ı kullarına yetmiş seksen sâ'at ba'dî olmak takribiyle kullarına haber gelinceye kadar Ereğli tarafına veyâhûd İç-il tarafına imrâr edeceği ve bu sûretde geceyi gündüze katub ilgâr ile oldukları mahalle 'azîmete muhtâc olunacağı ve bu takdîrce mesâfe-i ba'ideden ilgâr ile ve ol 'askerin atlarında tâb ü tüvân kalmayacağı ve bâ-husûs piyâde 'askeri gerüye kalub fenâ bir şey tekevvün edeceği etrâfiyla mülâhaza olunduğuna ibtinâ'en mâdde ifâdeye ictirâ kılındı. Her tarafa takviyet vermek muktezâ-yı mâddeden olduğuna mebnî Adana Mütesellimi Ahmed Bey kullarına ve Tarsus Mütesellimi Mustafa Ağa kullarına hitâben sâdır olan evâmir-i şerîfe taraflarına irsâl ve iktizâ eden vesâyâ⁴¹ etrâfiyla tahrîr ve mektûm olarak ifâde ve sirren pey-der-pey taraflarından câsûs gönderüb celb eyledikleri haberi tahrîr ve irsâl eylemeleri husûsu iş'âr olunmağla müşârün ileyhümâ Adana taraflarına gelmeleri iktizâ eder ise tarîkleri sedd ü bend olmuş bulurlar ve tiz elden berü tarafa imrâr edemezler. Adana

³⁸ Belgeler, XXI/ 25 (2000), s. 97'de yayımlanmıştır.

³⁹ Metinde gayın ile Garsantuoğlu şeklinde geçmektedir. Bugün Adana, Aladağ (Karsanti) ilçesi.

⁴⁰ Gâvur Dağı, Kâfir Dağı, bugünkü Amanos Dağları.

⁴¹ Metinde "vesyâyâ" şeklinde yazılmıştır.

tarafında iken haberi dahi kullarına vâsıl olur. Varan kulunuz dahi hareket ve erişüb üzerlerine varmağa 'avn-ı 'inâyet-i Hakk'la kusûr etmem. Kulunuzun ifâdem "varmayım, müteselimler ne yaparlarsa yapsunlar" demek değil. Gerek Adana tarafından gelsünler ve gerek Sivas tarafından gelsünler, sâye-i evliyâ-i ni'amîde 'inâyet-i Rabbâni ile üzerlerine varub icrâ-yı irâdeye sarf-ı makdûr eylemekde zerret mâ kusûr etmem. Müşârün ileyhümâ el-yevm Ayıntab'da ikâmet üzere olmalarıyla câsûslarımız eksik olduğu yokdur, biri gelüb biri gidiyor. Bundan sonra ne vechile hareket ederler ise derhâl hâk-i pâ-yı devletlerine tahrîr ü ifâde kılınur. Bundan kat'-ı nazar Adalı Mehmed'in üzerine dinç 'asker gönderilmesi emr ü irâde buyrulmuş. Mukaddemen üzerlerine me'mûr olanların ekseri eşkiyâ-yı merkûmun taraf-gîrleri olub biraz cyyâm üzerlerinde bî-hûde meks eyledikten sonra birer bahâne ile dağlub kazâlarına 'azîmet ve adamım Abdulvehhab kullarını meydânda bırakmalarıyla o dahi yem ve yiyecek bulamayub ve yalnız mâddeye muvaffâk olamayacağı âşikâr olduğundan merkûm kulları dahi 'avdet edüb bu tarafa geldikleri...⁴² Zikr olunan Adalı Mehmed ve sâ'iri delil tâ'ifesinden olub bunlar def' olsa yerlerine delil zümresinden birer bölükbaşı gelür otururlar. Beş on senedir bu hâl üzeredirler. Eşkiyâ-yı merkûmların def'i ve adaların tathîri delil ocağının ref'ine menût bir mâddedir. Serdengeçdi bayraklarını ihrâc eylemek üzere bir kola kulunuz hareket ve bir kola dahi biraz 'asker bir başbuğuyula göndermek üzere iken müşârün ileyhümânın me'mûriyyeti hareket-i 'ubeydânem ve 'asker irsâline mâni' olduğundan pey-der-pey isti'câl-i irsâliyle bayrakların ihrâcına ihtimâm ediyorum. Müşârün ileyhümânın gâ'ileleri ber-taraf olmadıkca bir tarafa 'asker göndermek olamaz. Gönderildiği sûrette mesâfe-i ba'idede bulunub kulunuz 'azîmetde erişmemeğe mûcib olur. Müşârün ileyhümânın gâ'ilesi ber-taraf olmadıkca Adalar mâddesinin dahi vakti olmadığı ve tevkîfi münâsib olduğu muhât-ı 'ilm-i 'âlem-ârâ-yı veliyyü'n-ni'amâneleri buyurulmak iltimâsı 'arîza-i çâkerânem terkîmine ictisâr kılınmışdır. İnşâ'e Allahu ta'âlâ resîde ve manzûr-ı 'ayn-ı 'inâyetleri buyuruldukda ol bâbda emr ü fermân lutf ü ihsân devletlü, 'inâyetlü, merhametlü, veliyyü'n-ni'am, kesîrül-kerem efendim sultânım hazretlerininindir.

Fi 27 R sene 1215 (17 Eylül 1800)

(Mühür)

Ma'lûm-ı hümayûnları buyrulduğu vechile ordu-yı hümayûndan 'avdet eden Adana Vâlisi Hüseyin Paşa ve Mar'aş Vâlisi İsmail Paşa'nın hilâf-ı rızâ harekât ile berülere tecâvüz niyyetinde oldukları haberinin vürûduna mebnî müşârün ileyhümânın eğer hâlleri böyle ise ve mansıblarına gitmeyüb berülere gelmek niyyetinde olurlar ise geçecekleri tariklerin seddiyle mansıblarına i'âdeleri ve hilâfi hareketleri rû-nümâ olduğu sûrette def'-i gâ'ileleri husûsları Çaparzâde Süleyman Bey kullarına havâle ve iktizâ eden emr-i şerîfi tesyîr olunduktan sonra müşârün ileyhümânın İçil ve Adana taraflarından geçmek niyyetinde oldukları ta'yîn eylediği câsûslardan tahkîk etmiş olduğundan Sivas tarafına gelürler ise kendü bi'n-nefs üzerlerine varacağını ve Adana tarafına mürûr

⁴² Metinde cümle yarım bırakılmıştır.

ederler ise yolları seddlerine ve müdâfa'a olunmak zımında Adana ve Tarsus mütesellimi taraflarına mezkûr Karsantioğlu sâ'irlerin irsâliçün evâmîr-i şerife gönderilmesini mukaddemce tahrîr edüb mîr-i mûmâ ileyhî ol vechile tahrîrinden müşârûn ileyhümânın müdâfa'asına me'mûriyyetini yalnız Sivas tarafına hasr etmek niyyeti münfehim olduğundan müşârûn ileyhümâ Sivas ve Adana tariklerinin her kangısından zuhûr ve vürûd ederler ise müdâfa'alaryla icrâ-yı irâde-i seniyye kendüden mallûb idüğü taraf-ı 'âcizânemden mahsûsan tahrîr ve te'kîd ve Adana ve Tarsus mütesellimlerine ve merkûmlara istediği emirler dahi tesyîr olunmuş olmağla işbu kağıd zikr olunan tenbîhât-ı 'âcizâneme cevâb olub keyfiyet-i mütâla'asına rağbet-i mülûkâneleri masrûf buyuruldukda ma'lûm olacağı muhât-ı 'ilm-i devletleri buyuruldukda fermân hazret-i men lehü'l-emr efendimizindir.

Manzûrum olmuşdur.

Sıra no : 4

Belge no : **HAT 81, Gömlek No: 3367-A**

Tarih : 27 R 1215 / 17 Eylül 1800

Konu : Maraş Valisi İsmail Paşa'nın tayininden 9 ay sonra Maraş'a zorla girip oturduğunu ve bu yüzden olayların ortaya çıktığını ve kendisinin bir kusurunun bulunmadığını bildiren Bozok'da bulunan Çaparzâde (Çapanoğlu) Süleyman Bey'e göndermiş olduğu mektubudur.

Maraş Vâlisi İsmail Paşa'nın Çaparzâde Süleyman Bey kullarına gönderdiği kâğıddır.

Sa'âdetlü devletlü mürüvvetlü re'fetlü dâver-i mekârim-kârım sultânım mîr-i celilü's-şân hazretleri

Zât-ı sûtûde-simâtları hemâre⁴³ mesned-ârâ-yı erike-i sa'âdet ü ikbâl ve her hâlde muvaffak-ı tevfik-i hazret-i Rabb-ı müte'âl olmaları du'avâtı bi-hulûsî'l-bâl te'diye ü ikmâl ve tab'-ı mekârim-neb'-i devletleri vücûh-ı ta'zîm ile istinbâ ve istimsâl kılındığı siyâkda nümâyende-i muhlis-i muhâlasat-iştîmâlleridir ki zât-ı hüceste-sıfâtlarına derkâr ve üstüvâr olan redd-i hulûs-ı muhâdenet-mahsûs-ı hâlisânem gün-be-gün müterakkî ve efzûn-ter idüğünü piş-gâh-ı mürü'et-penâhlarına 'arz ü iş'âra vesile-bîn iken el-hâletü hâzihi 'uhde-i liyâkat-muhlisânemizde olan eyâlet-i Mar'aş'a 'azîmet eylememiz husûsuna irâde-i 'aliyye ta'alluk buyurulub ol bâbda şeref-yâfte-i sudûr eden evâmîr-i 'âli ve emirnâme-i hazret-i sadâret-penâhi müciblerince⁴⁴ olduğumuz mahalden hareket ve makarr-ı vülât-ı 'izâm olan Mar'aş'a 'azîmet üzere olduğumuzdan bahisle ahâli-i Mar'aş taraflarına gönderilen bâ-buyuruldu mübâşirlerimizin kâffe-i elbise ve esliha ve hayvanâtlarını ahz ü gasb ve muhlislerine dahi redd ile cevâb eylediklerinde her ne kadar mukâbele-i bi'l-misl etmek lâzime-i hâlden ise dahi yine rahmen li'l-fukarâ ol misillü hareketlerine havâle-i sem'-i i'tibâr olunmayarak keyfiyeti taraf-ı hazret-i serdâr-ı ekremîye tahrîr ve inhâ birle irâde-i 'aliyye vürûduna intizâren Mar'aş'a üç sâ'at (mesâfede) Hacı Yusuf lu nâm karyede ikâmet üzere iken ahâli-i eyâlet-i mezkûr zâtlarında mermûz ve merkûz olan bagî ü 'isyânı icrâ ederek yedi sekiz bin piyâde ve süvârleriyle 'ale'l-gaffle tulû'ü'l-fecrde üzerimize şeb-hûn ve hücum etmeleriyle kendü vebâllerini kendü boyunlarına tahmîl ile ol vakt mukâbele ve mukâteleye ibtidâr olundukda 'inâyet-i bârî ve himem-i îşân ü dustân ile bâd-ı nesîm-i feth ü zafer taraf-ı muhliside vezzân ü cilve-ger olub bir vechile tâb-âver-i tahammül edemediklerinden cümlesi birden 'âr-ı firân ihtiyâr ve nîm sâ'at zarfında münhezimen semt-i nekbetlerine güzâra ibtidâr etmeleriyle ol zaman senâver-i bî-mirâlan⁴⁵ derûn-ı Mar'aş'a duhûl etmek sûret-i sehl ve esbân ve hayyiz-i kâbil ü imkâna resîde olmuş ise dahi memleket-i pâdişâhînin himâyeti ve bî-cürm fukarânın

⁴³ Hemâre: Daimâ, her zaman.

⁴⁴ Metinde: "مو جئرانجه" şeklinde yazılmıştır.

⁴⁵ Bî-mirâ: İkiyüzlü olmayan, riyâsız.

mutlakâ sıyâneti zımında duhûl sevdeâsından fârig ve esnâ-yı muhârebede ahz ü girift olunan kırk elli kadar dillerini dahi mübârek ser-i hümayûn-ı pâdişâhiye tasaddukan âzâd ve keyfiyeti tekrâr hâk-i pâ-yı hazret-i sadr-ı 'âliye tahrîr ve Ayıntab'a üç sâ'at Sam nâm karyeye 'avdet ve ikâmet olunmağla târih-i tahrîrât-ı hulûsverîde çend-rûz mukaddem bu husûsda kemâl-i istiklâl ve derûn-ı Mar'aş'a duhûlümüzü muhtevî bir kıt'a emr-i 'âli şeref-rîz-i vürûd etmekle ber mantûk-ı emr-i celilü's-şân harekete mübâderet olunacağı meczûm ise de eyâlet-i mezbûr rütbe-i sâmiyye-i vâlâ-yı vezâret ihsânıyla 'uhde-i liyâkat-hâlisânemize tevcih ve tefvîz buyurulalı dokuz mâha bâliğ olub eyâlet-i mezkûrdan bâ-fermân-ı 'âli vülât-ı 'izâm hazerâtına ta'yîn ve tahsis buyurulan îrâd ve tayyârât-ı sâ'ireden başka imdâd-ı hazeriyye ü seferiyyeden bu âna kadar henüz bir pâre makbûzumuz olmayub mülhakât-ı eyâletden olan Ayıntab ve civârında vâkı' 'aşâyirin hisselerine isâbet eden mebâliğin tahsiline hâlen Ayıntab mutasarrıfî mîrâhur-ı sâni ve kethüdâ-yı şehriyârî pâyesiyile Dergâh-ı 'Âli kapucubaşlılarından sa'âdetlü Hüseyin Ağa senâverleri ma'rifetiyle mübâşeret olunmuş olub ancak eyâlet-i mezkûra tâbi' hâlen 'uhde-i devletlerinde olan Elbistan ve Kars ve Zamantı kazâlarında dahi on dört senesi taksit-i sâni ve onbeş senesi taksit-i evveli olarak imdâd-ı hazeriyye ü seferiyyemiz olduğundan tahsili bâbında buyurulduklar tasdir ve tesyîr olunmak muktezî iken mücerred hâtur-ı 'atûfet-mezâhirlerine ri'âyeten hâlen barmak kadar kağıd tahrîr ve tesyîr olunmuş olmayub kendü tabî'atlarına bırağılmış ise dahi el-hâletü hâzihi kazâhâ-i mezkûrdan ferd-i vâhid zuhûr etmemekle bu bâbda fi'l-hakîka mübârek hâtur-ı devletlerine hürmeten bir para matlûb etmemek ve bu kadar tafsil-i makâl ile mîr-i sa'âdetlerini tasdi' etmemek lâyük ve muktezî idi. Lâkin bir müddetden berü sefer-ber olduğumuz hasebiyle muzâ'ekamız derkâr olmağla her hâlde savb-ı mürü''et-edeb-i ra'ûfilerinden lâzım gelen i'ânetin icrâsına himmetleri muktezâ-yı şâyân-ı 'atûfet-şânları olmakdan nâşi kazâhâ-i mezkûrede olan mebâliğî taksit-i evvel ü sânimizin i'tâsi husûsunu iktizâ edenlere tahrîr ve işârete himmet birle bu bâbda taraf-ı muhlislerine tahmil-i minnet buyurmaları iltimâsi ve isti'lâ-yı tab'-ı 'âlileri reftârında kâ'ime-i muhâdenet- fâhime terkimine ibtidâr ve itâre-i piş-gâh-ı mürü''et-karârları kılındığı bi-mennihi ta'âlâ karîn-i 'ilm-i devlet-rehînleri buyuruldukda zât-ı re'fet-âyâtlarından dilbend-i ümidim olan hüsn-i himmet-i vâlâ-nehmetlerin⁴⁶ icrâ ve cânib-i reyyâ⁴⁷-mecâniblerin mübârek kalb-i mücellâ-enverlerinden endâhte ü imhâ buyurmamaları vâbeste-i şîme-i kerîme-i dil-nüvâzâneleridir sultânım. Fi 5 R. sene (1)215. (mühür)

Veliyyü'n-ni'amâ efendim

İşbu kâ'ime İsmail Paşa'nın kendi tatarı yediyle 'arzuhal-i kulları tahrîrinden çend sâ'at sonra zuhûr eyleyüb ba'zı bahâne ile bu havâliyi anlamak sûreti fehm olunur. Tatarını münâsib cevâb ile def' sûreti ile mu'âmele kılındığı ma'lûm-ı 'inâyetleri buyuruldukda ol bâbda emr ü fermân efendimindir.

⁴⁶ Nehmet: Yardım, destek, yüce himmet.

⁴⁷ Reyyâ: Rayiha, güzel koku, aroma.

Sıra no : 5

Belge no : **HAT 81, Gömlek No: 3376**

Tarih : 29 Z 1219 / 31 Mart 1805

Konu : Küçükalioğlu Halil Bey'in vefatından sonra yerine geçmek için devlete başvuran oğlu Dede Bey'in Üzeyir sancakbeyliği görevine getirilmesinin sakıncaları ve yeni bir fitne çıkmaması için mecburiyet üzerine getirildiği takdirde uygulanacak yola ilişkin sadrazamın padişaha sunmuş olduğu takrirdir.

Şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü veli-nî' metim efendim pâdişâhım

Küçükalioğlu'nun vefâtına binâ'en ol havâli mezbûrun yed-i tasallutundan kurtulmuş ise de oğlu dahi babasının 'urûk-ı dirâ'et ve fesâd-ı cibilliyetini icrâdan hâli olmayacağı mütâla'asına mebnî ânın dahi ol taraftan izâlesi esbâbı suhûletle istihsâl olunub Payas tarikinin gereği gibi te'mini tedbîrine teşebbüs olunması ihrâc-ı mevâcib günü rikâb-ı hümâyûnlarına rü'esâyî-yi çâkerîde şifâhen müzâkere olunmuş olduğuna binâ'en tedbîr-i mezkûrun bilâ-gâ'ile icrâsı ne makûle hareket ve esbâba menût ise mahfiyyen iktizâsını tahrîr eylemeleri için Beylanlı Abdurrahman Paşazâde Abdullah Bey ve Mar'aş mutasarrıfı Kalender Paşa'ya ve Adana Mütesellimi Ahmed Bey'e taraf-ı çâkerânemden gâyet hafi isti'lâmnâme gönderilmiş ise de merkûm Küçükalizâde'yi oyalayub tasavvur olunan tedbîr suhûletle kuvvetden fi'le çıkacak mevsim hulûl etmedikçe ikâz-ı fitneden ihtirâzen merkûma 'asel-i hitân⁴⁸ verilmek iktizâ-yı maslahatdan ve ma'a hâzâ babasının fevtinde mîr-i merkûmun derbâr-ı saltanata gelen tahrîrâtında *kendüsü babası mesleğinde olmayub her hâlde Devlet-i 'Aliyye'ye 'ubûdiyyet ve inkıyâd ve itâ'atden inhîrâf etmeyeceği* mukaddemâtından bahisle 'Üzeyr sancağının kendüye tevcihini istid'â etmiş olduğundan nâşi taraf-ı çâkerânemde cevâbnâme yazılıub me'âlinde *tahrîr eylediğin 'ubûdiyyet ve itâ'at tahrîrâtında görülecek me'serden olmayub sübûtu fi'îlîni icrâya vâbeste ve baban Devlet-i 'Aliyye'ye etdiği serkeşlik ile yol çıkaramayub bu tavr neticesinde eline mücib-i vehâmet olacağı kayd-ı iş'ârdan vârestedir* deyu bâ'de't-tevettü'a babasının geçen sene hüccâcdan aldığı ve mukaddemlerden berü tüccârdan gasb eylediği kâffe-i emvâl ü eşyânın tamâmen reddinden sonra muhalledâtına bedel olarak cânib-i mîriye ne sûretde hıdmet edeceğine ta'ahhüd edüb 'inâyet-i 'aliyyeyi ricâyâ ândan sonra müstehak olacağı derc ü tezkîr ve merkûm tarafına tesyîr olunmuş olmağla bu def'a âna cevâb olarak gelen tahrîrâtında *muhalledâti olmayub külliyetlü zimemâti olmağla tahsîline irâde-i seniyye müte'allık olduğu sûretde iktizâ eden emr-i şerîfi tasdîr ve Payas ve Kurdkulağı menzillerinin imdâdiyyesiçün cânib-i mîriden müretteb olan havâlâtın dahi tertîbi ve babasının mukaddemen istid'â etdiği vechile dağılmış olan ba'zı 'aşâyirin yerlerine iskânı bâbında kezâlik fermân-ı 'âlî tesyîr ve muhalledâtda mâl yogîse de âna dahi bir mübâşîr ta'yîn olunub sebt ü tahrîr kılınması sûretine müsâ'ade birle 'Üzeyr sancağım kendüye tevcih olunmasını istid'â ve kendüsü babası gibi olmayub makâm-ı rızâda bulunarak hüccâcın selâmetiyle iyâb ü*

⁴⁸ Asel-i hitân: Sünnet balı.

zehâbına ve tarîkin vücûhla te'mînine ta'ahhüdünü inbâ etmiş olup merkûm her ne kadar mel'ûnzâde ise de şimdilik sûret-i inkıyâd ve mutâva'at izhâr etmekle gelen tahrîrâtuna tevcih-i rûy-ı iltifât olunması tavahhuş ve irâdeyi hiss edüb fitne-i kâ'imeyi şimdiden ikâz edeceği ve ma'a hâzâ istediği evâmirin ketmiyle diğer tedbire hâlel gelmeyüb fakat bir mübâşir irsâl olunmuş olacağı mutâla'âtına mebnî ve hüccâcın emvâliyle belki biraz şey husûle gelüb mîr-i merkûm babası gibi olayım dese zamân-ı medîde muhtâc olacağına nazaran şu aralık bir gâ'ile olmamak fâ'idesi dahi mütebâdir-i hâtır idüğüne mübtenî 'Üzeyr sancağı mîrlivâlık ile mîr-i merkûma tevcih ve evâmir-i mezkûre dahi tasdîr olunub tahrîrâtına cevâbnâme tastîr ve mazmûnunda: *Zimemât tahsîl olunur ise akça veririm yollu mu'âmelen ibtidâ-i emirde isbât-ı sadâkat edecek tavrın hilâfı olup eğer sen dahi baban mesleğini tutayım diyecek isen hakkında dünyâ ve âhiretde necât ve selâmet yoktur ve bizim istishâbımız 'aksine mübeddel olup işte semere-i tesâhübümüzü biz isbât edüb mes'ûlâtına müsâ'ade-i seniyye istihâs olundu ve matlûbun olan evâmir dahi gönderilüb muhalledfâta mübâşir tesyîr kulandı. Vusûl-i emr-i 'âlîde evvel-be-evvel hüccâcın emvâlini ve ba'zı tüccâr mallarını Der-sa'âdete tesyîr edüb zimemât ve muhalledfât dahi mübâşir ma'rifetiyle tahrîr ve Der-sa'âdete îsâl olunmak husûsuna sarf-ı sadâkat ve işbu 'inâyet-i 'aliyyeye teşekkür birle müdde'â-yı rızâ-i perverî ve itâ'atini isbât ve ol cihetle hüsn-i teveccüh ve i'tikâd-ı 'âlîye mazhariyyete bezl-i kudret eylesin* deyu etrâflı ve teşvîk ve tehdîdi şâmil iktizâ eden vesâyâ derc ve tezbîr olunsa hiç olmaz ise bu vesîle ile hüccâc ve tüccârın emvâli ve belki muhalledfât ve zimemât nâmıyla biraz dahi şey husûlü ve ihtimâl-i sâni olarak şâyet emniyet-i tarîk mâddesinin dahi takarruru husûle gelmek ve bu semereler hâsıl olmaz ise evâmir-i mezkûrenin isdârıyla âher tedbirin fevti iktizâ etmeyüb sâlifü'z-zikr isti'lâmnâmelerin gelecek cevâbına ve sûret-i maslahata tatbikan âna bakılmak mülâhazaları nezd-i ferd-i şâhânelerinde dahi müstesvâb ise muktezâsı üzere hareket olunacağı ma'lûm-ı 'âlîleri buyuruldukda emr ü fermân şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü velî-ni'metim efendim pâdişâhım hazretlerindedir.

Takrîr mücebince tanzîm oluna.

Sıra no : 6

Belge no : **HAT 109, Gömlek No: 4342**

Tarih : 3 Ramazan 1220 / 23 Kasım 1805

Konu : Küçükalioğlu Dede Bey'in hacıların güvenli şekilde geçirilmeleri için Dörtöyl yakınındaki Turunçlu'ya gitmesi ve büyük aşiret reislerinden olan Fettahbeyzâde Ağca Bey'le işbirliği yapması ve Adana Mütesellimi Hasanpaşazâde Ahmed Bey'in hacıları ve Surre Alayını geçirmede yardımcı olması hakkında.

Küçükalioğlu'nun tebriye-i zimmeti ve Adana mütesellimine 'azv-ı cünhayı mutazammun tahrîrâtı olmağla çünki mütesellim-i mûmâ ileyhın bu mâddeye dâ'ir olan ma'rûzâtı manzûr-ı hümayûnları buyurulmak için takdîm olunmuş olduğundan bu dahi takdîm-i 'atebe-i 'ulyaları kılndı iktizâsına göre te'kidât-ı lâzime yazılacak

Hüccâc-ı müslimîn ve Surre-i Hümayûnun âminen ve sâlimen sâvb-ı maksûda imrârlarına ihtümâm eylemesi mîr-i mûmâ ileyhın vâcibe-i zimmeti olmakdan nâşi iktizâ eden malzemeyi tedârük ve hareket ve hudûdu dâhilinde vâkı' Turunçlu nâm mahalle vürûd ve hânedân-ı 'aşâyirden Fettah Beyzâde Ağca Bey dahi ifâ-yı hıdmet zımnında 'asâkir-i vâfire ile mahall-i mezkûra vârid ve hüccâc-ı Müslimînün bi's-selâme imrârları husûsu istişâre olundukda şâyed bahren imrârları iktizâ eder mülâhazasına mebnî Tarsus iskelesinden sefâyin celbi ve sefâyin ashâbı havfa tâbî' olmayub tarafına vürûdlarını ve mâl ve erzâklarına müdâhale ve ta'arruz olunmayacağını ve sefâyin-i mezbûre derûnunda memlekete muktezî erzâk bulunur ise bahâsıyla alacağını tahrîr etmiş olmağla sefâyin-i matlûbe vürûd etmekte idüğünü

Cevâbnâme-i bendegide bast ü terkîm olunacağı ma'lûm-ı 'âlileri buyuruldukda fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir

Furtuna ve şiddet (i şitâ) hasebiyle birkaç bin süvârî ve sekbân ile Surre-i Hümayûn ve tüccârın bi's-selâme sâhil-i bahrdan imrârlarına ıkdâm üzere iken Surre-i Hümayûn emîni mîr-i mûmâ ileyhın hudûdu dâhiline vâsil ve bir gece beytütet ve ba'dehu Adana Mütesellimi Ahmed Bey emîn-i mûmâ ileyh ve hüccâc-ı Müslimîni Kurdkulağı'ndan Misis'e i'âde etdürüb mahall-i muhâtara olan Mar'aş tarafına sevk niyetinde olduğundan mûmâ ileyh Dede Bey tarafından bi'd-defa'ât tahrîr olundukda mütesellim-i mûmâ ileyh 'adem-i i'tibâr ve cadde-nin inhirâfına bâ'is olduğunu ve vukû' bulan harekât-ı nâ-marziyyesi Musa Efendi kullarının takrîrinden ma'lûm-ı 'âlî buyurulacağını ve ol havâlinin hüsn-i hâl üzere küşâdı için Seydi Bey'in i'dâm ü izâlesi mütesellim-i mûmâ ileyh kullarına ihâle buyurulmasını mûmâ ileyh Dede Bey kulları bir kıt'a 'arzuhalinde tahrîr eder.

Mûmâ ileyh Dede Bey ile Seydi Bey'in beynlerinde olan bürüdet sebebiyle Surre-i Hümayûn ve hüccâcın mûmâ ileyh Seydi Bey'in olduğu mahalden güzârlarına mütesellim-i mûmâ ileyh tekeffül edemediğini mübeyyin Surre emîni mûmâ ileyhın Dede Bey'e meb'ûs kâ'imesi kıt'a: 1

Mütesellim-i mûmâ ileyhe hitâben sudûr eden emr-i 'âlinin sûreti vârid olub mûmâ ileyh Dede Bey kullarına hitâben vürûd eden emr-i 'âlîde mümkün olmadığı sûretde hüccâc-ı Müslimînin bahren imrârlarına ruhsat-ı 'aliyye buyurulduğunun teşekkürüyle mütesellim-i mûmâ ileyh'in tevkîr zımnında birâderi Mehmed Bey birkaç yüz süvârî ile mevcûd bulunmasını mûmâ ileyh Dede Bey tahrîr eyledikde: *Hüccâcın selâmetiyle imrârları husûsuna ben me'mûrum* deyu *bin besyüz süvârîye kâfi şa'îr ve zahâyir ve sâ'ire hudûdu dâhilinde âmâde eylesini* mütesellim-i mûmâ ileyh Dede Bey'e tahrîr etmiş olduğundan Seydi Bey'i himâye kaydında olduğu derkâr olmağ- la mûmâ ileyhümâ Dede Bey ve Ağca Bey ma'iyetinde olan 'asâkir ve sekbân ile âmînen ve sâlimen Surre-i Hümâyûn ve hüccâcın Şam-ı şerîfe değin luhûklarına iştibâhları olmadığını ve bi'l-cümle hüccâc ve tüccâr Kurdkulağ'na vürûdlarında mesârif-i vâfireye dûçâr olduğunu ve cem' eylediği zahâyir ma'iyetinde olan 'asâkir ve dâ'iresine ancak kifâyet edeceğini ve beher yevm mikdâr-ı ma'lûme zahâyiri vermeye 'adem-i iktidârını ve Surre-i Hümâyûn ve hüccâc ve tüccâra îsâl-i hasâr olunmayacağını ta'ahhüd ve birbirleriyle tekeffülü hâvî tahrîrât ile mûmâ ileyh Mehmed Bey emîn-i mûmâ ileyhe vardıkda cümlesi tarîk-i câddeden 'azîmet üzereler iken mütesellim-i mûmâ ileyh âdemlerini ta'yîn ile cebren emîn-i mûmâ ileyhi ve hüccâc Kurdkulağ'ndan Misis'e 'avdet etdirmiş olmağla inhirâf-ı tarîk ile hüccâc ve sâ'iri meşakkate giriftâr etmekden maksûdu ne idüğünü mûmâ ileyhümâ Dede Bey ile Ağca Bey mütesellim-i mûmâ ileyhe tekrâr tahrîr eylediklerinde ısgâ etmediğini ve mûmâ ileyh Dede Bey rızâ-yı Devlet-i 'Aliyye'de olduğundan çekemediklerini ve merâmları üzere hilâf-ı vâkî' takdîm eyledikleri tahrîrâtı emîn-i mûmâ ileyhi ta'cîz ve ibrâm ederek ahz etmiş oldukların kapu kethüdâsına olan mufassal kâ'imesinde mûmâ ileyh Dede Bey kulları iş'âr eder.

Manzûrum olmuştur.

Sıra no : 7

Belge no : **HAT 109, Gömlek No: 4342-A**

Tarih : 3 Ramazan 1220 / 23 Kasım 1805

Konu : Üzeyir Sancakbeyi Dede Bey'in hacıların geçirilmesi konusunda Fettahzâde Ağca Bey'in kendisine yardım ettiği ve Adana Mütesellimi Ahmed Bey'in zorluk çıkarmakta olduğuna ve asi Seydi Bey'in durumuna ilişkin arzualidir.

Devletlü 'inâyetlü 'atûfetlü 'ulûv himmetlü mezîd merhametlü veliyyü'n-ni'am 'amîmü'l-himem efendim sultânım dâme mâdâme'l-'âlem hazretleri sağ ve var olsun.

Hakk ta'âlâ Devlet-i 'Aliyye-i ebed-müddeti ilâ kıyâmî's-sâ'ati ve sâ'atî'l-kıyâm der-karâr ve kuvvet ve intisâr-ı devâmla ber-devâm ve pâydâr eylemek du'âlarıyla 'arz-ı hâl-i kulları ve türâb-ı akdâmları budur ki:

Hüccâc-ı Müslimînin ve Surre-i Hümâyûn-ı hidâyet-makrûnun min külli'l-vücûh âminen ve sâlimen savb-ı maksûda imrârları ve hıfz (ü) hırâsetlerine dikkat ve ihtimâm farîza-i zimmetim olmakdan bahisle iktizâ eden mallarıma tedârük ve mühimmâta hareket ve dâhil-i hudûdumuzda vâkı' Turunclu nâm mahalle gelüb hânedân-ı 'aşâyirden Fettâhizâde Ağca Bey kulları dahi livâ-yı hudmet için 'asker-i vâfireyle gelüb selâmet-i hüccâca dâ'ir istinâda ve şâyed bahren imrârları iktizâ eder deyu Tarsus iskelesinden sefâyin celb ve ashâbları havf ve hulyâ-yı sâ'ireye tâbî' ve zâhib olmayub taraf-ı çâkeriye gelmeleri için tahrîr eyledim. Mallarına ve erzâklarına cebren müdâhaleye cür'etimiz olmayacağı fırtına ve şiddet-i şitâ mülâbesesi (ile) bir iki bin süvâri ve sekbânla Surre-i Hümâyûnla hüccâc ve tüccârları sâhil-i bahrdan bi'l-emn ve's-selâme imrârlarına bi'l-mükeffele dikkat ve ihtimâm üzere iken dâhil-i hudûdumuza vâsıl ve bir gece ikâmetle bizleri arzu eden Surre-i Hümâyûn emîni dâ'îlerini ve hüccâcı hâlen Adana Mütesellimi Ahmed Bey kulları Kurdkulağı'ndan Misis'e 'avdet ve mahall-i iskeleden Mar'aş tarafına sevk eylemek murâdında olduğunda tekrâr-be-tekrâr ricânâmeler tahrîr olundukda ilkâ-yı gûş etmeyüb bir gece sabâha değin hüccâca ve emîn-i mûmâ ileyh hazretlerine ibrâm ve ilhâ(h) edüb câddenin inhirâfına bâ'is olduğu ve kâffeten vukû' bulan nâ-münâsib hareketi Musa Efendi dâ'îlerinin sıdk-ı takrîrinden muhât-ı 'ilm-i 'âlîleri buyuruldukda:

Bezm-i ikbâlini târ eylesün der ise felek

Kişi yakdığı çerâk üzere pervâne gerek ⁴⁹

fehvâsı efendimin çerağı olduğum nümâyân olduğu cihetden şemâmetî'l-asrdan me'mûlü bulmaz ve bu havâliler ahsen-i hâl üzere küşâd olması Seydi Bey'in in'idâm ü izâlesi husûsu

⁴⁹ Şem'-i ikbalini tar eylesün derse felek

Kişi yakdığı çerağ üstüne pervane gerek.

Bkz.: <http://mnz.blogcu.com/muhtesem-beyitler-bercesteler>.

mütesellim-i mûmâ ileyhe ihâle buyurulmasıyla lutfen ve keremen bu kulların hâkden ref ve bu mâddeler için şâyeste-i merhâmet ve şâyân-ı 'inâyet olduğum beher hâlde sâye-i devletlerinde mahfûz ve mestûr ve serfirâz olmamıza müsâ'ade-i 'aliyyeleri erzân buyurulmak bâbında ve her hâlde emr ü fermân devletlü, 'inâyetlü, 'atûfetlü mezîd merhâmetlü veliyyü'n-ni'am efendim sultânım hazretlerindir.

Fî 3 N. sene (1)220

Bende 'abdü'l-celîl Dede mîrlivâ-i Üzeyir hâlen.

Sıra no : 8

Belge no : **HAT 109, Gömlek No: 4342-B**

Tarih : 01 Ramazan 1220 / 23 Kasım 1805

Konu : Payas yöresinde faaliyet gösteren Seydi isimli kişinin teşvikçisinin Adana Mütesellimi Ahmed Bey olduğu ve Fettahzâde Ağca Bey'in topladığı askerler ile hacıların geçirilmesinde devlete yardımcı olduğu, hacıların Tarsus'dan getirilecek gemilerle geçirilmesi düşüncesinin fırtına sebebiyle uygulanamadığı, Ahmed Bey'in dedesi zamanında da Payas işlerine karışıldığı ve bu yüzden pek çok karışıklık çıktığına dair mektup.

1

Benim sa'âdetlü mekremetlü meveddetlü peder-i e'azz ü ekremim sultânım efendim hazretleri

Bu sene-i mübârekeke Seydi Bey hâyinin ba'zı mahallere istinâden hâvî olduğu hareket-i nâ-merzâya cür'et⁵⁰ edeceği cezm-i zeyegânım⁵¹ olub hüccâc-ı müslimîn ile Surre-i Hümâyûn-ı hidâyet-makrûn bi'l-emn ve's-selâme ibtidâ-i hudûdumuzdan nihâyet-i hudûdumuz olan Sakaltutan'a mu'azzen isâllerine dikkat ve ihtimâm min külli'l-vücûh vâcibe-i zimmetim idüğü cihetden mühimmât-ı vâfire ile Turunclu'ya vürûdumuzda Fettâhizâde şerâfetlü Ağca Bey karındaşımız me'mûriyyetini li-ecli'l-edâ asker-i vâfire ile i'ânetimize vürûd ve ber muktezâ-yı rızâ-yı 'aliyye fevc-â-fevc tevârüd eden hüccâc-ı hidâyet müntehâla Surre-i Hümâyûnunun refâhiyet üzere şöyle ki bir kıllarına hatâ ve hâlel gelmeyerek Payas merhalesine isâlleri husûsuna mûmâ ileyh Ağca Bey ile müzâkere ve bahren dahi imrârlarına teşebbüs olunmağın Tarsus Limanı'ndan birkaç sefine celb ve derûnlarında mevcûd emvâl ashâbları havf ü haşyete zâhib olmamaları için tarafımıza gelmelerini ve Tarsus voyvodaları dahi izin verüb göndermelerini ba'de't-tahrîr ve lâkin galebe-i fırtına ü şiddet-i şitâ seyyi'esiyle sefineler mahall-i selâmete takarrub etmeyüb tevârüd eden hüccâc tavakkuf etmekle bizler ve mûmâ ileyh Ağca Bey, Tecirlü ve Cerid ve sâir mahalden 'asâkir-i vâfire dahi celb, cümlesini ve Surre-i Hümâyûnu topdan bi'r-refâh mürûr ettirmek istişâresinde iken hâlen Adana Mütesellimi Ahmed Bey hazretlerine hitâben emr-i 'âlinin sûreti inde'l-vürûd Hindizâde ile bize hitâben emr-i şerîf kırâ'at ve seme'an tâ'aten merâsimini edâ ve mümkün olmadığı sûrette bahren imrârlarına ruhsat 'inâyet buyurulduğuna hamd ü senâda olduğumuzda Adana mütesellimini li-ecli't-tevkîr birâderi Mehmed Bey birkaç yüz atıyla bulunmasını tahrîr ve ricâ eylediğimizde: *Hüccâcın selâmeti husûsuna ben me'mûrum ve dâhil-i hudûdunuzda rûzîyye binbeşyüz süvârîye kâfi şa'îr ve sâ'îr nevâle âmâde edesin* deyu bize cevâb tahrîrinde ol dahi Seydi Bey'i himâyeye kaydında olduğu ma'lûm ve zâhir olub sâye-i pâdişâhîde bizim ve Ağca Bey'in ma'iyetimizde olan 'as-

⁵⁰ Metinde : جرأيت şeklinde dir.

⁵¹ Zeyegân: Bir tarafa meyil etme; kamaşma; doğruluktan ve haktan ayrılma. Cezm: Kararlılık, niyet.

ker ve sekbânlarımız ile âminen ve sâlimen belki Şam-ı şerife değin lühûklarına 'avn-i Bârî'yle iştibâhımız yok idi. Surre-i Hümâyûn ve cümle hüccâc ve tüccâr Kurdkulağı'na vürûd ve cem' olduklarında mesârif-i vâfireye dūçâr olduğumuzu ve mühimmât-ı zahîremiz ancak cem' eylediğimiz 'asker ve dâ'iremize kifâyet edeceğini beher yevm birkaç güne değin bu denlü rûziyye vermek 'adem-i iktidârımızı ve Surre-i Hümâyûna ve cümle hüccâc ve tüccâra zerre-veşme⁵² îsâl-i hasâret olmayarak cümlemiz birbirlerimize kefâletimizi hâvî mîr-i mûmâ ileyhe başka ve Surre emîni hazretlerine tevkîrlü da'vetnâmeler vardıkda cümlesi yüklerini yükledüb câddeye düzülmüş iken mütesellim-i mûmâ ileyh adamlarını ta'yîn darb ve zor ile Kurdkulağı'ndan tekrâr Misis'e 'avdet etdirdiğinde tekrâr Ağca Bey ile bizden tahrîr eyledik ki: Bundan merâm-ı maksûdun ne olmalı ve Surre emîni ile bu kadar 'ibâd cem'a îzâya⁵³ bâ'is olmandan muradın ne? Hüccâcın ve tüccârın ve sâ'ir küberâyı zevâtlarıyla âminen ve sâlimen imrârlarına bi'l-muhâbere bizler de me'mûruz ve bu senin hareketin ile bizde leke ve noksâniyet olmaz deyu tahrîrimize ilkâ-yı gûş etmeyüb nefsâniyetinin icrâsına Surre-i Hümâyûnum ve bi-cürmleri zahmetlü ve meşakkatlü tarîke sevk ve eğer şiddet-i şitâ ve vardıkları mahallerin haramilerinin şerhlerinden Mar'aş'a sâlimen dâhil olurlar ise aferin fâ'ide etmez, eski düşman dost olmaz ve'l-hâsıl Devlet-i 'Aliyye'ye kullukda olduğumu çekemiyorlar. Allah'ın murâdı olur, Hakk ta'âlâ Devlet-i 'Aliyye'ye zevâl vermeye. Âmin.

2

Bi'l-lutfi Bârî ve himmet-i evliyâ-yı hafî her ne vechile olur ise kurudan hüccâcî ve Surre-i Hümâyûnu âminen ve sâlimen nihâyet-i hudûda vâsıl edeceklerimiz bilâ-îştibâh idi ve lakin 'ırk tâhir olmadığı için bu denlü 'ibâdullâhın zahmet-keş olmasına bâ'is oldu. Hakk doğruyladır, uğur-ı pâdişâhîye bezl-i cân ve bezl-i mâl bâ'is-i iftihârımdır ve her ne kadar hilâf-ı tertîb-i inhâ tahrîrât takdîm eylediler ise rızâsıyla Surre emîni tahrîrât vermedi. Bir gece sabâha değin Surre emînini ta'cîz ve ibrâm ederek merâmları üzere tahrîrât almışlar. Benim Devlet-i 'Aliyye'ye itâ'atım vardır. Allah'ın murâdı olur. Men âmene bi'l-kader âmene mine'l-keder⁵⁴ hıdemât-ı 'aliyyede ber vech-i sadâkat olduğum Hüdâ'ya 'ayân ü beyândır. Kaldı ki Surre-i Hümâyûnla hüccâcî şâyed bahren geçirmek iktizâ eder deyu celb eylediğimiz sefinelerde mevcûd envâle ve erzâka cebren vaz'-ı yed etmem. Beldemize iktizâ eder erzâk bulunur ise bahâsıyla alacağımı ve ashâbları tarafımıza gelmelerini yazdım, hemân gelmekdeler ve devletlü İbrahim Hanzâde Beyefendi efendimiz ile 'inâyetlü Galib Efendi efendimizin emr ü tahrîrleri üzere hademe-i vakf-ı şerîf Hasan Ağa pederimizin ma'rifetiyle merâm üzere Surre(y)e nizâmı verilür. Beher hâlde hilâf inhâ ile mu'âtebeden mestûr olmamıza himmet buyurmaları mercûdur. Kaldı ki benim pederim, bu taraf câdde-i kadimdir. Seydi hâyin min külli'l-vücûh 'adimü'l-iktidâr iken bizim itâ'atda olduğumuzu tahammül edemeyen kimesnelerin ilhâsıyla böyle oldu, ancak en-

⁵² Veşme: Yağmur tanesi.

⁵³ İzâ: Sıkıntıya düşme; mihnete uğratma; korkma, ürme.

⁵⁴ Men âmene bi'l-kader âmene mine'l-keder: Kim ki kadere iman ederse kederden emin olur.

feze aslihu tarîk-i câdde küşâd olacağı 'alîm Allah bu def'a hüccâc ve Surre selâmeti için yirmi bin guruş mesârîfe dûçâr oldum, yine a'dâlar bu pereseye vardırıdılar. Sağlık olsun. Devletlü kethüdâ beyefendimize ifâdeye cür'et⁵⁵ buyurub çerağına sâhib olsun. Zîrâ müşârün ileyh efendimizden âhere istinâdım yokdur ve Çaprazlu damadı merhûm Süleyman Efendi bir vaktde bu havâlinin ihtilâline bâ'is olduğu için pederim pâyidâr ve a'dalar kahr oldu. Şimdi Hasan Efendi dahi mübâderet ediyor bu def'a inşallah ben pâyidâr olub sû-i kasdımda olanlar rüsvây olurlar. Hüccâcın öte tarafa gitmesiyle bana ne zarar ve ne leke olacaktır. Geleydi mu'azzez ve mükerrrem sûret-i maksûda müteveccih olurlar idi. Hakk ta'âlâ cümleye tevfiğ ve 'âfiyetler ihsân eyleye, âmin.

Fi 12 Ramazan sene (1)220.

(Mühür)

Benim pederim hazretleri, Payas evkâfi husûsu merâm üzere suret-i nizâma ifrâğ olunur. İbrahim Hanzâde Bey efendimizin ve Galib Efendi efendimizin bizim için dâmen-i devletlerin takbîl ve Çaprazlu damadı Adana Mütesellimi Ahmed Bey'in tahrîriyle Üzeyir ve Hassa ve Payas umûruna kavgası niyâzında olub sâbıkan Hasan Efendi'nin efendisi Süleyman Efendi dahi karışdı ve bu havâlîde ihtilâl verdi, encâmını bulamadı. Molla Hasan'ı yanlarında hıfz edüb câ-be-câ Seydi'ye işler bitdi deyu tahrîrâtı Ahmed Bey vâsıtasıyla gelmekdedir. Benim kasdım bu kadar. Her dürlü irâde-i veliyü'n-ni'amâ(ne)ye itâ'at ve inkıyâdım bedihî ve zâhir iken, yirmi seneden berü bu tarafa gelmeyen tüccârlarımıza mağrûren bu sene bu taraftan mürûr ediyorlar iken, kânûn-ı kadîm üzere vâridâtımızın inkıtâ'ına bâ'is olması 'acib⁵⁶. Ahmed Bey'in bu vechile hareketi mülâbesesiyle Seydi Bey'in in'idâmı husûsuna ta'yîn olunmasına müsâ'ade buyurulmak niyâzında olub ve bu vechile irâde buyurulduğu sûretde biz dahi çekilüb hânemizde ikâmet ederiz. Her bir vâli kendü hudûdundan başka mahall-i âhere karışmamasına şürût mukayyed iken ne 'alâkaları bilemiyorum, Mevlâ kerîmdir sultânım.

(Mühür)

⁵⁵ Metinde cerâet şeklidir.

⁵⁶ 'Acib kelimesinin başında gereksiz bir elif harfi bulunmaktadır.

Sıra no : 9

Belge no : **HAT 109, Gömlek No: 4342-C**

Tarih : 1 Ramazan 1220 / 23 Kasım 1805

Konu : Hacıların kara yoluyla gitmelerinin, Seydi Bey'e Hasanpaşazâde Ahmed Bey'in güvenmemesinden dolayı mümkün olmadığı ve gemilerle deniz yolundan geçmenin dahi imkânsız görüldüğüne dair Surre Emîni Seyyid Osman'ın arzıdır.

Sa'âdetlü 'inâyetlü re'fetlü mürüvvetlü karındaş-ı vâlâ-şânım sultânım mîr-i 'âlişân hazretleri

Hemâre zât-ı sa'âdet-simâtların âlâm ü ekdârdan masûn rûzgâr ve kâtibe-i umûrların muvaffak-ı tevfik-i hazret-i perverdigâr olmaları du'avâtı edâ ve itmâm kılındığı siyâkında nümûde-i muhibb-i hâlisânemizdir ki tarafımıza firistâde buyurulan kâ'ime-i vefâ-dâ'imimiz ve bir kıt'a sûret-i emr-i şerif-i 'âlişân vâsıl, mefhûm(u) bi'l-cümle ma'lûmumuz olub Adana mütesellimi 'inâyetlü Ahmed Bey karındaşınıza dahi tıbkı sûret-i emr-i 'âli mîr-i mûmâ ileyhe dahi hitâben emr-i celilü'ş-şân şeref-vürûd olub cenâb-ı sa'âdetlerin Seydi Bey nâm kimesne ile beyne-hümânızda olan 'adâvet sebebi ile mûmâ ileyh Ahmed Bey mîr-i merkûma tekeffül edemeyüb ve Surre-i Hümâyûn ve gerek hüccâc-ı müslimîn bahren imrârlarına sefineler hâzır (ve) âmâde olmadığından mürûru 'adimü'l-imbân olmağla ve hüccâc-ı müslimîn Seydi Bey'in olduğu mahalden güzâr olunur iken Surre-i Hümâyûn ve gerek hüccâc-ı zevî'l-ibtihâca zarar isâbet eder mülâhazasıyla hüccâc-ı müslimîn bir vechile ictisâr üzere olmadıkları beyânı ve hasseten istifsâr-ı hâtur-ı 'âtur-ı müzâhirleri siyâkı kâ'ime-i vefâ-dâ'imimiz terkîmine bâdî ve firistâde-i nâde-i savb-ı sa'âdet-ma'berleri kılındı. Bi mennihi ve keremihi lede'l-eşrefi'l-vusûl ber minvâl-i muharrer ma'lûm-ı mürüvvetleri buyuruldukda bundan böyle dahi tarafımıza mübârek hâtur-ı 'âtur-ı behiclerinden ferâmûş buyurmamaları lutf-ı mürüvvetleridir sultânım.

Fî gurre-i N sene 220

Seyyid Osman emîn-i Surre-i Hümâyûn hâlen

(mühür)

Sıra no : 10

Belge no : **HAT 276, Gömlek No: 16224**

Tarih : 29 Z 1227 / 3 Ocak 1813 (1812)

Konu : Develi kazasında eşkıyâlık yapan Develüoğlu Ömer ve bunun oğlu Koca isimli şakilerin te'dibi için Niğde sancağına tayin edilen Ragıb Paşa'nın Kozan taraflarına kaçan eşkıyânın yakalanması için Adana Mütessellimi Hasanpaşazâde Mehmed Bey'e yazı yazılması ve Aksaray sancağının ilhâken Niğde sancağına bağlanması konusundaki arzı hakkında sadrazamlık yazısı.

Şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü velî-ni'metim efendim pâdişâhım

Niğde sancağı mutasarrıfı Râgıb Paşa kulları tarafından bu def'a vârid olan tahrîrât me'âlinde bâ-emr-i 'âli me'mûr-ı te'dibi olduğu Develüoğlu Ömer ve oğlu Koca nâm şekâvet-pişelerin sâkin oldukları Develü kazâsına tob ve mühimmât ve 'asâkir ile kethüdâsını ta'yîn ve irsâl ve kendüsü dahi hareket ile etrâfından hasr ü tazyîk olunarak merkûmlar bir takrîb Kozan Dağı tarafına firâr etmiş ve mütehasın oldukları konak ihrâk ve hâneleri ma'rifet-i şer' ve cümle ma'rifetiyle tahrîr olunmuş idüğü haberi esnâ-yı râhda kendüye geldiği ve merkûmlara dâ'ir tarafına gönderilen emr-i 'âlîde def-i gâ'ileleri şakiyyet vechile mûnderic olmak hasebiyle bu vechile icrâ olunmuş idüğü ve merkûmların ilticâ eyledikleri Kozanoğlu ve Kıvrımlı Ekrâdı ve Avşar ve Kerimoğulları 'aşâ'iri Adana a'yâmı Hasanpaşazâde Mehmed Bey'in re'yinde olduğundan hayyen veyâ meyyiten ele götürülmesi husûsunu vâlisine tahrîr etmiş ise de mü'ekked emr-i 'âli dahi gönderilmesi muharrer ve mastûr olduğundan mâ'adâ Aksaray Sancağı bir müddetden berü âher sancak ve eyâlete ilhâk verilmek hasebiyle livâ-i mezbûra sergerdelerden biri mütesellim ta'yîn ve bir takım delil neferâtı ikâme olunarak ahâlî ve fukarâ âzurde ve hasâr-dide olub bu esnâda müşârün ileyhin vürûdu takrîbiyle haşerât mündefi' olmuş ve ebnâ-i sebîle emniyyet-i tâmmе gelmiş idüğünden bahsle livâ-i mezbûrun ilhâken müşârün ileyhe tevcîhi istid'âlarını mübeyyin Niğde nâ'ibinin i'lâmıyla ahâlinin bir kıt'a mahzarını isrâ etmekle manzûr-ı me'âli-mevfûr-ı şâhâneleri buyurulmak için 'arz ü takdîm kılındı. Livâ-i mezbûr el-yevm mîrmîrândan Zeynelabidin Paşa 'uhdesinde ve ol dahi Kapudan Paşa kulları ma'iyetinde olmağla Niğde'ye semt-i âher bir münâsib sancağın müşârün ileyhe ilhâkiyla yalnız Niğde vezîr idâresine mütehammil olmadığından ol vechile akdârı ve sâlifü'z-zikr emr-i 'âlinin ısdârı muvâfık-ı irâde-i seniyye-i şâhâneleri ise her hâlde emr ü fermân şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü velî-ni'metim efendim pâdişâhım hazretlerindir.

Benim vezîrim

Firâr eden şakilerin alâ eyyi hâlin ele götürülmesiçün Adana vâlisine mü'ekked emr-i 'âli ısdâr ve irsâl eylesin. Fi'l-hakîka yalnız Niğde sancağı bir vezîri idâre edemez. Aksaray sancağı Niğde'ye ilhâken müşârün ileyhe verilse de Zeynelabidin Paşa'ya âher bir münâsib mansıb verilse yâhûd yine Aksaray sancağı gibi Niğde'ye muttasıl âher sancak var ise ilhâk olursa münâsib olur zannederim. Zeynelabidin Paşa'nın 'uhdesinde Aksaray'dan mâ'adâ bir mansıb dahi vardır gibi hâtırma gelür. Bunları tahkik edüb münâsibini bi'l-mülâhaza tekrâr 'arz eylesin.

Sıra no : 11

Belge no : **HAT 300, Gömlek No: 17833**

Tarih : 29 Z 1228 / 23 Aralık 1813

Konu : Haleb Valisi Celal Paşa'nın bölgede karışıklık çıkaran Amuoğlu Ömer ve Mürseloğlu Haydar'ın yakalanması ile görevlendirilmesi üzerine Mürseloğlu'nun Reyhanlı aşireti ile ittifak yaparak Maraş'da Kalender Paşa'ya sığındığı ve bu yüzden takip edilemediği; durumun Adana Mütesellimi Hasanpaşazâde Mehmed Bey tarafından da bildirildiği; Beylanlı Abdullah Bey'in cezası verinceye kadar Antakiyyelü Civelek Hacı Bekir Ağa'nın hatırının hoş tutulmasının temini, Kars-ı Zulkadriyye Mukataası'nın durumu hakkında.

Şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü veli-ni'metim efendim pâdişâhım

Haleb Vâlisi Celâl Paşa kullarının bu def'a vârid olan tahrîrâtında bundan akdem taltif ve tenbîhi şâmil bâlâsı hatt-ı hümayûn-ı 'inâyet-makrûn-ı şâhâneleriyle müveşşah irsâl olunan emr-i 'âli ve teşrifât-ı seniyyenin vusûlünden bahisle lâzime-i teşekkürü ba'de'l-ifâ me'mûr-ı te'dib ü izâlesi olduğu eşkiyâdan Amuoğlu Ömer ve Mürseloğlu Haydar'ın ele getirülmesi için müşârün ileyh birkaç bin 'asker ile mahallinden hareket ve mecma'-ı eşkiyâ olan Amikabâd'a 'azîmet eden merkûm Ömer'in mütehasın olduğu şibh-i hisârı üzerine varub tazyîke mübâderet eyledikte şakiyân ve merkûmân bir takrîb birleşerek firâra ibtidâr etmiş ve bakiyye-i şirzemeyi bi'l-muhârebe yümn-i teveccühât-ı eksîr-âyât-ı cihândârîleriyle kesr ve hisar-ı mezkûru zabt ü teshîr ve derûnunda bulunan eşkiyâdan ba'zılarını i'dâm ile yirmi aded meşâhîrinin ru'us-ı maktû'alarını Der-sa'âdete irsâl ve ahz olunan bir kıt'a çarha topu dahi Haleb Kal'ası'na isbâl olunmuş olduğunu ve tahkik olduğuna göre firâriyân-ı merkûmân Reyhanlı 'aşiretiyle bi'l-itifâk Cihan⁵⁷ Köprüsü'nü mürûr ve Haleb eyâleti hudûdundan çıkub mezbûr Mürseloğlu'nun karâbet-i sıhrîyyesi olan Mar'aş mu-tasarıfı Kalender Paşa himâyetine ilticâ etmiş ve paşa-yı mûmâ ileyhın cânib-i müşârün ileyhe olan mu'amelesi dahi Hasanpaşazâde Mehmed Bey'den müşârün ileyhe vürûd ile 'aynen bu tara-fa gönderilmiş olan kağıddan tebeyyün eylemiş olduğuna binâ'en merkûmânın arkasına düşüb Mar'aş'a doğru varılması hasbe'l-mülâhaza tecvîz olunmayarak ol bâbda sünûh edecek irâde-i seniyyeye intizâr üzere idüğünü ve Beylanluoğlu Abdullah Bey'in itmâm-ı maslahatına teşebbüs ile evvel emirde Beylan civârında olan Antakiyyelü Civelek Hacı Bekir Ağa'nın teshîlen li'l-maslaha celb ü te'lifi sûretine mübâderet olunarak cânib-i müşârün ileyhden merkûma iktizâsı vechile ka-ğıd yazılmış ise de semt-i ru'ûnete sülûk ve Antakiyye ahâlisinden kendüye 'adem-i mütâlebeti sebebiyle bi'l-cümle etbâ' ve ta'allukât ve emvâl ve eşyâ ve beş altı pare top ve cebehâne ve erzâk-ı sâ'iresini alub firârı ihtiyâr etmiş ve merkûm hakkında bir güne irâde olmadığından verâsı ta'kîb olunmayarak müşârün ileyh tarafından Antakiyye'ye âher mütesellim ta'yîn kılınmış olduğunu ve Beylanluoğlu mezbûrun keyfiyeti lede'l-istihbâr merkûm Beylan kasabasına istihkâm verüb ken-düsü başında müctemi' olan beş altı bin haşerât ve beş on pâre top ile me'âbir ve medâhili sedd ü

⁵⁷ Cihan جھان nehri Ceyhan جيحان nehri olup bölgesel söylenişe uygun olarak bu şekilde yazılmaktadır.

bend ve metrisler tanzîm etmiş olduğundan müşârün ileyh haylice 'asker ile üzerine kalkmış ise de yalnız berü taraftan sa'y ile ele getirülmesi düşvâr görüldüğü beyânıyla arka tarafından dahi iki üç bin 'asker ile bir münâsibinin me'mûriyyeti yahûd bahren i'âne olunması mûcib-i suhûlet olacağını tahrîr ve inhâ ve müşârün ileyh'in Der-sa'âdet'de olan kapu kethüdâsına mersûl bir kıt'a şukkasında dahi ber vech-i mâlikâne 'uhde-i müşârün ileyhde olan Kars Mukâta'ası öteden berü vâlisi tarafından mutâlebe olunmadığına binâ'en mütesellimiyle idâre olunur iken bu esnâda Ali Paşa tarafından Kozanoğlu Samur (Ağa) bâ-buyuruldu voyvoda ta'yîn olunmuş olduğundan bahisle müşârün ileyh'in müdâhalesinin men'i husûsunu tastîr ve inbâ' etmekle tahrîrât-ı vâride manzûr-ı mekârim-mevfûr-ı şâhâneleri buyurulmak için ma'rûz-ı huzûr-ı lâmi'ü'n-nûr-ı cihânânîleri kılındığı ve müşârün ileyhe bundan akdemce eyâleti dâhilinde olan eşkiyanın te'dibiyle başka eyâlete tahattî eylememesini mahsûsan iş'âr olunmuş ve merkûmân Mar'aş sancağı tarafına firâr etmiş ve eyâlet-i merkûme Kalender Paşa 'uhdesinde olmakdan nâşî müşârün ileyh'in ol tarafa 'azîmeti tecvîz olunmamış olduğuna mebnî mukaddem kendüye yazıldığı misillü tahrîrât ifâdesiyle te'kid olunarak keyfiyet savb-ı çâkeriden Kalender Paşa kullarına tahrîr birle merkûmânın te'diblerine dikkat eylesesini derc ve tezbîr kılınacağı ve mezkûr Kars-ı Zulkadriyye mukâta'ası Cabbarzâde Fettah Bey ile Pehlivânizâde Mahmud Bey'in 'uhdelerinde ise de ma'lûm-ı mekârim-melzûm-ı şâhâneleri buyurulduğu üzere Develüoğlu'nun i'dâmına medâr-ı suhûlet olmak için Bozok sancağı mutasarrıfı Ali Paşa kulları bundan mukaddemce mukâta'a-yı mezkûrenin zabtnâmesini mîr-i mûmâ ileyhümâdan ahz ile merkûm Kozanoğlu'na vermiş olduğunu müşârün ileyh Ali Paşa kulları bundan akdemce tahrîr etmiş idüğü ve mârrü'z-zikr ru'us-ı maktû'a-i mersûle piş-gâh-ı bâb-ı hümayûnlarında galtûde-i hâk-i 'ibret kılınub müşârün ileyh kullarına tahsîni hâvî cânib-i çâkeriden iktizâ eden cevâbnâmesi yazılacağı muhât-ı 'ilm-i 'âlem-şumûl-i mülûkâneleri buyuruldukda emr ü fermân şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü, velî-ni'metim efendim pâdişâhim hazretlerindir.

Benim vezîrim

İşbu takrîrin ve tahrîrât ve irâde manzûrum olmuştur. Firâr eden eşkiyâ Kalender Paşa'ya gitmişler ise ahz ve i'dâm eylesesini mûmâ ileyhe te'kidten tahrîr eyleyüb Celâl Paşa tarafından gelen ru'us-ı maktû'a-yı nihâde-i cây-ı 'ibret eylesesin. Kars-ı Zulkadriyye Mukâta'ası Ali Paşa tarafından zabt olunmak üzere irâde olunalu dahi çok olmadı. Bâ husûs mukâta'a dahi Celâl Paşa'nın 'uhdesinde değil. Antakiyye'den Civelek Hacı Bekir'in firârı dahi müşârün ileyhden 'adem-i emniyyet sebebiyledir, yohsa şekâveti mesmû' olmamıştır. İşte müşârün ileyh'in böyle icrâ-yı nefsâniyyet için harekâtı pesend olunamaz. Bâ husûs bunları terk eylesesini kendüye tahrîr olunmuş idi. Bu vakte kadar üzerine vardığı eşkiyâ dahi firâr edüb birini ele getiremedi. Asıl lâzım olan Beylanhoğlu mâddesinde izhâr-ı 'aciz edüb imdâd istiyor. Böyle harekâtdan ferâgat eylesesini müşârün ileyhe yoluyla yazub Beylanhoğlu mâddesini iktizâ edenler ile müzâkere edüb karârını 'arz eylesesin.

Sıra no : 12

Belge no : **HAT 1533, Gömlek No: 2**

Tarih : 29 Z 1230 / 2 Aralık 1815

Konu : Haleb Valisi Celal Paşa'nın takriri üzerine hakkında idam fermanı yayınlanan Adanalı Hasanpaşazâde Mehmed Bey'in Misis'den Payas ve Karbeyaz taraflarına sığınması ve orada Küçükalioğlu Dede Bey ve diğer asi aşiretlerle birleşmesi durumunda hacıların selamete geçirilmelerinin mümkün olup olmadığının araştırılması hakkında.

Şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü velî-nî' metim efendim pâdişâhım

Haleb Vâlisi Celâl Paşa kulları tarafından vürûd eden bir kıt'a kâ'ime me'âlinde hakkında fermân-ı kazâ-cereyân sudûr eden Adanalı Hasanpaşazâde Mehmed Bey'in i'dâmı bâbında mukaddem ve mu'ahhar ısdâr ve tesyâr olunan evâmîr-i 'aliyyenin vusûlünden ve merkûm hakkında Adana vâlisi tarafından vâkı' olan mu'âmelâtdan bahisle mîr-i merkûm Misis nâm mahalden hareket ve Küçükalioğlu Dede Bey ve Çaylu ve Ocaklu ve Dağlı haşerâtıyla ittîfâk ile Payas ve Karbeyaz taraflarında tahassun etmiş ve şakî-i merkûm yalnız Dede Bey'le müttefik olsa i'dâmı ve Dede Bey'in ahzı mâddeleri âsân olması derkâr ise de zikr olunan üç sınıf haşerâtlâ ittîfâkları hasebiyle lede'l-iktizâ dört beş bin haşerât cem' olacağı melhûzu olduğundan Beylan muhâfız İbrahim Paşa'yı bu günlerde Hâss tarafına göndermiş ve paşa-yı mûmâ ileyhî menzil nizâmı vesîlesiyle Kurtkulağ'na 'asâkir-i vâfiyye ile ku'ûdunda arka tarafları sedd olunarak Payas'ın zabt ü teshîri mümkün ve Mar'aş cânibinden ve dağ tarafından başbuğlar ile 'asâkir ta'yîn ve lede'l-icâb kendüsü dahi Beylan'a kalkub her taraftan tazyîk ile infâz-ı irâdeye dikkat edeceğini ve Adana vâlisi 'asâkir-i vâfiyye ile Adana tarafından hasr ü tazyîk eylemesiçün müşârün ileyhe te'kid-i me'mûriyetini hâvî emr-i 'âlî ısdârı lâzım geldiğini ve şakî-i merkûmun dayzâdesi Karaca İbrahim nâm kimesne Kurtkulağ' menzîlcisi olub hasbe'l-maslaha nezd-i müşârün ileyhe gelmiş olduğundan şakî-i merkûma karâbeti cihetiyle kal'a-bend olunmuş olduğundan inhâ ve merkûm hakkında ne vechile mu'âmele iktizâ eylediğini istizân ve inbâ etmekle kâ'ime-i mezkûre 'akd olunan meclis-i şûrâda kırâ'at ve müzâkeresine mübâderet olundukda ba'zı kulları tarafından Haleb vâlisi müşârün ileyh husûs-ı mezkûru biraz vakte mevkûf gibi iş'âr etmiş ise de mü'ekked evâmîr-i 'aliyye ısdârıyla Haleb ve Adana vâlileri merkûmların üzerlerine kalkdıkları hâlde sâye-i saltanat-ı seniyyede şakiyân-ı merkûmânın def'-i gâ'ileleri me'mûl olub ancak maslahatın hitâmı vakte muhtâc olmak mülâbesesiyle zikr olunan mahaller, hüccâcın reh-i râstı olub Surre-i Hümâyûnun dahi vakt-i ihrâcî takarrub etmiş olduğundan emniyet-i tarîkin husûlü lâzımeden olmakdan nâşi bu husûs etrâfiyla mülâhaza olunarak lâzım gelen tedâbirin serî'an icrâsı ferâ'izden olduğu lede'l-irâd diğer bendeleri cânibinden Haleb vâlisi müşârün ileyhî inhâsı vechile iktizâ eden emr-i 'âlî ısdâr ve tesyâr ve bu husûsun bir an akdem def'ine ikdâm eylemeleri müşârün ileyhümâya ekîden iş'âr ve hüccâc-ı müslimînin vakt-i 'azîmeti takarrub etmiş olduğundan kâfile-i hüccâca şakiyân-ı merkûmân taraflarından bir gezend erişmemek husûsuna be-gâyet i'tinâ ve dikkat eylemeleri

derc ü tezkâr kılındığı hâlde Haleb vâlisi müşârün ileyh külliyyetlü 'asker istishâbıyla tarîk-i hüccâca vürûd ve esbâb-ı muhâfazaya sa'y-ı nâ-ma'dûd ederek âminen ve sâlimen hüccâc-ı müslimînin 'azîmetleri müyesser olacağı yâd olundukda ba'zı kulları tarafından müşârün ileyhümânın te'kid-i me'mûriyetlerini hâvî evâmîr-i 'aliyye ısdâr ve hüccâc-ı müslimînin vakt-i 'azîmetleri takarrub etmiş olduğundan reh-i râstları olan mahallerde emniyet derkâr ise tarîk-i câddeden emniyet melhûz olmadığı sûrette diğer tarikden i'zâm olunması için keyfiyeti ya'ni emniyet-i tarîk olub olmadığı 'alâ cenâhü'l-isti'câl Der-sa'âdete ve esnâ-yı râhda Surre emîni efendiye başka başka tahrîre mübâderet eylemeleri müşârün ileyhümâyâ tastîr ve iş'âr olunmuş olunması beyân ve bu husûsa dâ'ir beyne'l-huzzâr ebhâs cereyân eyledikten sonra Misis nâm mahal zîr-i hükûmetinde olduğundan ve vaktiyle istid'âsına binâ'en iktizâ eden evâmîr-i 'aliyye gönderilmiş idüğünden mîr-i merkûmun bu vechile fûrce-yâb olması kendü tekâsülünden neş'et etmiş olduğu ve keyfiyet Haleb vâlisi müşârün ileyhe dahi te'kid olunmuş idüğü beyân kılınarak Haleb vâlisi müşârün ileyh ile merâsim-i muhâbere ve mükâtebeye ri'âyet ederek şakiyân-ı merkûmânın külliyyetlü 'asâkir ile üzerlerine varub bir an akdem izâle-i vücûdlarıyla def'-i gâ'ilelerine ikdâm eylesiçün Adana vâlisine hitâben başka ve Haleb vâlisi müşârün ileyhin re'yi üzere hareket birle şakiyân-ı merkûmânın def'-i gâ'ilesine mübâderet eylesiçün Beylan muhâfızı mîr-mîrândan İbrahim Paşa'ya hitâben başka ve keyfiyet Adana vâlisi ve Beylan muhâfızı müşâr ve mûmâ ileyhümâyâ mü'ekked evâmîr-i 'aliyye ile tenbih olunmuş olduğu beyânıyla müşâr ve mûmâ ileyhümâ ile bi'l-muhâbere külliyyetlü 'asker istishâbıyla şakiyân-ı merkûmân i'dâmları emrine kemâl-i gayret etmesiçün Haleb vâlisi müşârün ileyhe hitâben başka üç kıt'a ekîdü'l-mazmûn evâmîr-i 'aliyye ısdâr ve tesyâr olunmak ve şakiyân-ı merkûmân hüccâc-ı müslimînin reh-i râstunda bulunub kâfile-i hüccâcın dahi âminen ve sâlimen iyâb ü zehâbları ferâ'izden olduğu beyân kılınarak tarîk-i câddede emniyet derkâr ise oradan, eğer emniyet yoğise tarîk-i âherden 'azîmet eylemeleriçün keyfiyeti 'alâ cenâhi'l-isti'câl çifte tatar ile gerek Der-'aliyyeye ve gerek Surre-i Hümâyûn emîni efendi tarafına iş'âra kemâl-i ihtimâm ü dikkat eylemeleriçün müşârün ileyhümâyâ hitâben başka başka ve keyfiyet tafsil olunarak tarîk-i câddede emniyet olub olmadığını ilerüye adam irsâl ve Haleb ve Adana vâlileriyle mükâtebe ederek serî'an tahkik ve hüccâc-ı müslimîn Konya'ya varmazdan evvel hakikat-i hâli istiknâh ile keyfiyeti Der-sa'âdet'e inhâ ve hüccâcın Konya'ya vusûlünde keyfiyeti Surre-i Hümâyûn emîni efendiye dahi ifâde ve inbâ ile kankı tarikde emniyet vâre ise ol tarikden i'zâm olunmaları için Konya vâlisine hitâben başka üç kıt'a evâmîr-i 'aliyye ısdâr ve serî'an ba's ü tesyâr ve merkûm Karaca İbrahim nâm kimesnenin cünhası olduğu müşârün ileyh Celâl Paşa iş'âr etmiş ise de şaki-i merkûmun akrabâsından bulunmak takribiyle gâ'ile ber-taraf oluncaya dek kal'a-bend olarak mahbesde ibkâsı Haleb vâlisi müşârün ileyhe yazılacak cevâbnâmede iş'âr kılınmak husûsları beyne'l-huzzâr müzâkere olduğu ve Haleb vâlisi müşârün ileyh tarafından vârid olan kâ'ime-i mezkûre manzûr-ı me'âlî-mevfûr-ı şâhâneleri buyurulmak için ma'rûz-ı 'atebe-i 'ulyâ-yı mülûkâneleri kılındığı muhât-ı 'ilm-i 'âlileri buyuruldukda emr ü fermân şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü velî-ni'metim efendim pâdişâhum hazretlerindir.

Benim vezîrim

İşbu takrîrin ve Haleb Vâlisi Celâl Paşa'nın kâ'imesi me'âlleri ma'lûm-ı hümâyûnum olmuştur. Meclisde müzâkere olunduğu üzere iktizâ eden evâmir ve tahrîrât ısdâr ve irsâl oluna. Ancak hüccâc-ı müslimîn yollarda tevakkuf ederek zahmete dûçâr olmamaları için tarikde emniyet olub olmadığını bir sâ'at evvel ihbâr etmeleriçün hemân bugün emirlerini ısdâr ve çifte tatar ile serî'an îsâle dikkat ve gayret eyleyesin.

Sıra no : 13

Belge no : **HAT 462, Gömlek No: 22637**

Tarih : 29 Z 1230 / 2 Aralık 1815

Konu : Adana Valisi Mustafa Paşa hakkında halktan bazılarının İstanbul'a şikâyet dilekçeleri göndermeleri Adana âyânlarından Hasanpaşazâde Mehmed Bey vasıtasıyla olduğu ve yeni bir olay çıkarmadan cezalandırılması için şimdilik kendisine teslimet ve istimâlet yazıları gönderilmesi gerektiğine dair.

Şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü velî-nî'metim efendim pâdişâhım

(Adana Vâlisi)⁵⁸ Mustafa Paşa kulları tarafından vürûd eden tahrîrât me'âlinde tevcihât-ı hümayûnda Adana eyâletinin 'uhdesinde ibkâsıyla irsâl olunan ibkâ ve me'mûriyet evâmiri tarafına vâsıl olub bu vechile hakkında Bürûz eden 'inâyet-i seniyyenin teşekküründen 'âciz ise de birkaç seneden berü Adana'da dûçâr olduğu envâ' mihen ü meşakkat ve rûhânî (ve) semâ'î ızdırâb cihetleriyle kendüye kemâl mertebe futûr 'ârız olarak bugünlerde küllî ve cüz'î maslahatun rü'yetine eli varmadığını beyân birle eyâlet-i merkûmenin ( )ndan sarf (ettiği) husûsunu inhâ etmekle tahrîrât-ı mezkûre hulâsa etdürülüb manzûr-ı me'âli-mevfûr-ı şâhâneleri buyurulmak için 'arz ü takdîm kılındı. ( ) pâdişâhileri buyurulduğu üzere Adanalı Hasanpaşazâde Mehmed Bey ve ahâliden ba'zıları rikâb-ı kâmyâb-ı mülûkânelerine 'arzuhâller takdîmiyle müşârûn ileyhden ( ) keyfiyet meclisde ba'de'l-müzâkere şeref-yâfte-i sudûr olan hatt-ı hümayûn-ı mülûkâneleri mücebince ahâlinin inhâları vechile müşârûn ileyh tarafından ( ) ahz olunmuş ise ( ) me'hûzenin reddini ve ba'zı vesâyâ-yı lâzıme-yi hâvî müşârûn ileyhe taraf-ı çâkeriden mektûb tahrîr ve mîr-i mûmâ ileyhın emvâl ve emlâkinin tarafına devr ve ( ) ol tarafdân kat'-ı 'alâka eylemesi bâbında emr-i 'âlî tasdîr olunub mübâşir ta'yîn ve tesyîr olunmak üzere ise de müşârûn ileyh bu keyfiyetden habîr ü âgâh olmamak hasebiyle hakkında vâkı' olan iştikâdan vehm ü vesveseye zehâb ile isti'fâ sûretine teşebbüs etmesi melhûz olduğundan bir an akdem müşârûn ileyhın tatmîn-i bâline vesîle olmak için taraf-ı çâkeriden bir kıt'a mektûb tahrîr ve keyfiyet irâde-i seniyye beyân ve iktizâsına göre ba'zı nush ü tevbih-âmîz kelimât derc ü tezbîr ile bu def'a gelen âdemine ( ) olunması muvâfık-ı irâde-i seniyye-i cihânânîleri buyurulur ise emr ü fermân şevketlü, kerâmetlü mehâbetlü, kudretlü, velî-nî'metim efendim pâdişâhım hazretlerindedir.

Benim vezîrim

( ) hâlim mütevâtir iken âna tevbih yazılmak münâsib değildir. Müşârûn ileyhe teslimet ve istimâlet verilüb Adana ve civârını ifsâda ( ) Hasanpaşazâde Mehmed Bey olmağla mûmâ ileyhi çağırdu bu öylece tenbih eylesin. Dinlemez ise yine bir tarafa def' olunur. Dürüst olub fermân ve tahrîrâtı dahi bu usûle tatbik ederek tanzîm ve irsâl eylesin.

⁵⁸ Belgede yıpranma olduğundan bazı kelimeler karîne yoluyla okunmaya çalışılmış ve ( ) parantez içerisinde gösterilmiştir. Okunması mümkün olmayan kelime veya kelimeler için de aynı şekilde ( ) parantez işareti kullanılmıştır.

Sıra no : 14

Belge no : **HAT 307, Gömlek No: 18136**

Tarih : 29 Z 1230 / 2 Aralık 1815

Konu : Haleb Valisi Celal Paşa'nın Yılanhoğlu gâilesini ortadan kaldırdığı; Tarsus'da Çay Köyü'nü malikâne olarak elinde bulunduran Hasanpaşazâde Mehmed Bey ve adamlarının hareketleri; Küçükalioğlu Dede Bey ve kardeşi Mustafa Bey ile Hasanpaşazâde Mehmed Bey ile kaymı Menemencioğlu Habib Bey'in idamları ile bölgenin düzeleceği vs. hakkında İstanbul'da Meclis-i Şûrâ'da yapılan görüşmelerin padişaha arzı.

Şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü velî-nî' metim efendim pâdişâhım

(Antâkiyye?)⁵⁹ firârilерinden Kalender Paşa tarafına gidenlerin ele getirülmesine dâ'ir Haleb Vâlisi Celâl Paşa kullarının vürüd eden tahrîrâtı takdîm olunduğunu mübeyyin ma'rûz-ı huzûr-ı feyz-mevfûr-ı cihândârîleri ( ) şeref-yâfte-i sudûr (eden hatt-ı) hümâyûn-ı mehâbet-makrûn-ı mülûkâneleri mazmûn-ı münifinde Antakiyye'den Civelek Hacı Bey'in şekâveti mesmû' olmayub firârî ( ) iktizâ edenler ile müzâkere olunub karârı 'arz olunması emr ü fermân-ı mülûkâneleri buyurulmuş olmağla husûs-ı mezkûr encümen ( ) der-meyân olunmak üzere iken ( ) Adana (vâlisi...) Paşa kullarından tahrîrât vürüd edüb me'alinde Haleb vâlisi müşârûn ileyh merkûm Yılanhoğlu'nun üzerine varub birkaç gün muhârebeden sonra merkûm tâb-âver olamayub bir takrîb kayık ile firâr eylediğini şakî-i merkûmun 'avene ü akrabâsından olarak derûn-ı tahrîrâtda mastûrû'l-esâmî kesân istişfâ' ümidiyle kendüye gelüb haber vermişler ise de mezbûrlar merhamete şâyân olmadıklarından i'dâm olunub ser-maktû'ları gönderildiğini ve müşârûn ileyh Celâl Paşa Tarsus mukâta'ası iltizâmından dolayı müşârûn ileyhe infi'âl edüb karındaşı şakî-i merkûma i'âne edermişsin zemininde tahrîrât göndermiş olmak mülâbesesiyle bu husûsdan tebriye-i zimmet ederek tahrîrât-ı mezkûreyi Der-sa'âdet'e irsâl etmiş olduğunu ve Hasan Paşazâde Mehmed Bey'in ber vech-i mâlikâne 'uhdesinde olan Tarsus sancağı kurâsından Çay köyü ağası İmam Beyzâde ve Tellioğlu ve Ocaklı karyesi ağası Veysoğlu Hüseyin öteden berü şakî-i merkûmun 'avenesinden idüğünden biraz âdem ile ol tarafa gitdikleri mesmû'ı olmuş idüğünü ve el-hâletü hazihî şakî-i merkûmun gâ'ilesi ber taraf olduğundan mezbûrlar ile bir müddetden berü şekâveti i'tiyâd etmiş Küçükalizâde Dede Bey ve karındaşı Mustafa Bey ve hazinedârları ve müttefikleri olan Cerid ve Tacirli ve Bozdoğan 'aşâ'irinin te'dîb ve gûş-mâlleriyile mûmâ ileyh Hasan Paşazâde Mehmed Bey ve kaymı Melemencioğlu Habib Bey ve karındaşı 'Osman ve 'avenelerinden Karaca İbrahim ve Paşa Bey nâm kimesnelerin i'dâm ü izâleleriyle ol havâlinin tathiri ve gerek tarik-i hacc ve gerek de rast-ı câddenin küşâdî husûsuna irâde buyurulduğu sûretde husûs-ı mezbûrun müşârûn ileyh Celâl Paşa ile kendüye ihâlesi için başka başka evâmir-i şerîfe ısdâr ve tesyâr kılınmasını inhâ etmekle tahrîrât-ı vâride Meclis-i Şûrâda kırâ'at birle husûsât-ı muharrere der-meyân olundukda bu sûretde Yılanlı mas-

⁵⁹ Belge rutubetten dolayı zarar görmüş olduğundan ( )parentez içerisinde gösterdiğimiz bazı kelimeler ya hiç okunamamakta veya karine yoluyla okunabilmektedir.

lahatı bitmiş olduğundan şimdi müzâkereye hâcet kalmayub buna dâ'ir müşârün ileyh Celâl Paşa'dan dahi çend rûz zarfında tahrîrât vürûdu me'mûl ü melhûz olmakdan nâsî zuhûrunda bi'l-müzâkere iktizâ-yı nizâmına bakılmak icâb-ı maslahatdan olduğu ve merkûm Civelek'in oğlu Yusuf Âgâh Efendi kullarıyla bi'l-ma'iyye Der-sa'âdete gelmiş olduğundan merkûm Bâb-ı 'Âli'ye celb olunarak merkûm Civelek'in firâri ne sebebe mebnî olduğu ba'de't-tahkik iktizâsı müşârün ileyh Celâl Paşa'ya tahrîr olunması husûsları beyne'l-huzzâr müzâkere olunduğu ve tahrîrât-ı vâride manzûr-ı me'âli-mevfûr-ı şâhâneleri buyurulmak için takdîm-i 'atebe-i 'ulyâ-yı mülûkâneleri kılındığı muhât-ı 'ilm-i 'âlileri buyuruldukda emr ü fermân şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü velî-nî' metim efendim pâdişâhım hazretlerindir.

( ) müşârün ileyhın diğer vürûd eden tahrîrâtı hulâsa-i me'âlinde Adana Mütesellimi Hasan Paşazâde Mehmed Bey'in müşârün ileyhe tagallübü cihetiyle havâli-i mezkûrenin zabt ü rabtı ve vürûd eden ( ) mîr-i merkûmun (ol taraftan) indifâ'ına menût olub def ü tenkîli için muhârebeye şürû' olunmak lâzım gelse taraftârları olmak mülâbesesiyle müşkül olacağından ( ) tevcîh ( ) yâhûd mahall-i âhere me'mûr kılınsa muhalefet eylediği hâlde müşârün ileyh Haleb vâlisinin kethüdâsı beşyüz nefer ile Payas tarafından (sevk?) olduğu sûrette ( ) ve mîr-i merkûmun def'ile Payas taraflarının nizâmı husûsu Haleb vâlisi müşârün ileyhe ihâle ve Üzeyir sancağı mukâta'ası dahi kendüye tevcîh buyurularak ma'iyyetine me'mûr kılınur ise Çukurova taraflarının dahi taht-ı nizâma idhali mümkün idüğünü ve mîr-i merkûma mîr-mîrânlık tevcîhi veyâhûd Teke maslahatına me'mûr buyurulması şıklarından kangısına irâde-i seniyye müte'allık olur ise ol vechile merkûmun indifâ'ına himmet olunmasını inhâ edüb keyfiyet bugünlerde Haleb'den 'avdet eden kapucubaşı Hasan Ağa kullarından dahi su'âl olundukda fi'l-hakîka mîr-i mûmâ ileyhın mugâyir-i şer'-i şerîf harekât-ı nâ-revâsı mütevâtîr ve bi'l-cümle Çukurova Ekrâd ve 'aşâyiri kendüye tâbi' ve paşa sarayına vardıkda duhûlünden evvel bir iki bin kadar 'asker saraya vürûd ve tecemmu' ve bu sûretler ile tagallübü derecesiz olduğundan müşârün ileyhın tahrîri vâkı'a mutâbık idüğünü takrîr ü inhâ etmekle zikr olunan takrîr ve hulâsalar manzûr-ı me'âli-mevfûr-ı şâhâneleri buyurulmak için 'arz ü takdîm kılındığı ve işbu inhâya nazaran mîr-i merkûmun te'dibine teşebbüs lâzım gelmiş ise de meclisde müzâkere olunduğu vechile müşârün ileyh Celâl Paşa kulları tarafından tahrîrât vürûduna intizâr muktezâ-yı maslahatdan olduğu muhât-ı 'ilm-i gîti-şümûl-ı cihânânileri buyuruldukda emr ü fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

Benim vezîrim

İşbu takrîrin ve Adana vâlisinin tahrîrâtı hulâsası ve kapucubaşının takrîri manzûrum olmuştur. Hasan Paşaoğlu Mehmed Bey'in şekâveti meşhûr ve öteden berü ma'lûm-ı hümayûnumdur. Ancak Cerde başbuğluğu zemîniyle def'i olamaz, zîrâ hacc umûruna dahi sekte gelür ve bu tedbîrine? teşebbüs Beylan mâddesi için Celâl Paşa'dan tahrîrât vürûduna tevakkuf eder. Müşârün ileyhden tahrîrât geldikde Beylan mâddesi bitmiş ise âna göre buna dahi bi'l-müzâkere karâr verilüb ol vechile iktizâsına bakılmak lâzımdır. Adana vâlisinden gelen ru'us-ı maktû'a nihâde-i cây-ı 'ibret kılına.

Sıra no : 15

Belge no : **HAT 543, Gömlek No: 26824**

Tarih : 1 Şa'bân 1231/ 27 Haziran 1816.

Konu : Adana eski mütesellimi Hasanpaşazâde Mehmed Bey'in hakkında idam fermamı yayınlanması üzerine kaçarak Şam üzerinden Mısır'a geldiği ve oradan askerî taifesi içerisinde Medine'ye gittiği, ancak yakalanması ve idamı konusunda bir daha kendisine emir gönderilmemesi için Mısır Valisi Mehmed Ali Paşa'nın kapu kethüdasına yazdığı şukkası üzerine telhis ve hatt-ı hümayûn.

Benim sa'âdetlü karındaşım efendi hazretleri

Adana mütesellimi sâbık Hasanpaşazâde Mehmed Bey hakkında fermân-ı kazâ cereyân etmiş olduğundan merkûm Mısır'a vürûd eder ise ahz ve i'lâm ve ser-maktû'ı Bâb-ı 'Alîye irsâl olunmak bâbında memhûr kise ile vürûd eden emr-i şerif-i celilü's-şânın mefhûm-ı münifi ma'lûm olub taharrî olundukda mezbûr tebdil-i heyet ederek bundan akdemce Berr-i Şâm'dan Mısır'a gelen 'askerî tâ'ifesiyle Dimyat'a çıkdıktan sonra bir yerde karâr edemeyüb doğru Sa'id'e gitmiş ve ânda dahi karâr edemeyüb mahdûmum İbrahim Paşa'nın Hicaz'a giden piyâde 'askerine iltihâk ile Medine-i Münevvere'yi arzu edüb gitmiş olduğu tahkik olunmağla sadr-ı a'zam veliyü'n-ni'am efendimiz hazretlerine bu def'a cevâb olarak bir kıt'a 'arızamızda derc ü beyân olunmuşdur. Ancak benim karındaşım, keyfiyet eğerçi bu vechile olub merkûm yine döner gelür ise 'askerî tâ'ifesi olan bir takım esâfil-i nâs içinde bulunub ahz ü i'dâm eylememiz lâzım gelse 'askerîye bir soğukluk geliyor. Merkûmun hakkında tarafımıza hitâben bir dahi fermân ısdâr olunmamasının çaresine himmet buyurasız. İnfâz-ı emr-i 'âlî zimmetimde vâcibdir. Ammâ burasının hâli dahi ma'lûmdur. El-hâsıl şu husûsu hâsseten senden me'mûl ederim sultânım.

Şerif Râcih hazretlerinin Mısır'da ikâmetine izin ve ruhsat-ı 'âlî erzân buyurulub hakkında nevâziş ve iltifât kılınmak husûsu sadr-ı a'zam efendimiz hazretlerinin bu def'a şeref-vürûd eden emirnâmelerinden müstefât olmağla mûmâ ileyh hazretleri nezd-i hâlisânemize da'vet ve hayli üns ü ülfet olunub binüb inmede bizimle berâber bulunması ve inşâe Allâhu Ta'âla işimiz suhûlet kesb eder. Hicaz'a 'azîmet eylediğimizde yine ma'iyetimizde olması gibi ifâdeler ile hâtır tatyib ve gider iken donanmış bir re's esb dahi keşide olunarak taltif olunmuşdur. Ma'lûm-ı şerifiniz olmak için işâret olundu. Fî gurre-i Ş. (Şaban) sene 1231 (Mühür).

Mısır Vâlisi Mehmed Ali Paşa kullarının kapu kethüdâsına gelen şukkasıdır. İnhâsı vechile mîr-i merkûm hakkında bundan böyle müşârün ileyhe emr-i 'âlî ısdâr olunmayub bir hüsn-i sûretle ele getürüb icrâ-yı irâde-i seniyye(y)e mübâderet etmek üzere taraf-ı çâkerîden mektûb tahrîri muvâfık-ı irâde-i seniyye-i mülûkâneleri buyurulur ise emr ü fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

Manzûrum olmuşdur

Bu 'âdetâ istishâbdır. Hasanpaşaoğlu gibi 'âlemin bildiği adam kimesne görmeyerek piyâde Arnavud sekbân gibi 'askerî derûnuna iltihâk edemez. Fermân gitmesün, lâkin sen nâzikâne müşârün ileyhe tahrîr edesin. Bunu bir zemîn ile i'dâm veyâhûd bu tarafa mahbûsen irsâl eylemediğin sûretde sâ'ir devlet tarafından tazyîk olunanlar dahi tarafınıza firâr ederek devlet-i 'âliyye 'indinde derkâr olan nüfûz ve i'tibârınıza hâlel gelür ve bunu 'askerî tâ'îfemizden alamak tarafınıza mücib-i nakîzadır deyu iş'âr edesin.

Sıra no : 16

Belge no : **HAT 543, Gömlek No: 26823**

Tarih : 1 Şa'bân 1231 / 27 Haziran 1816.

Konu : Eski Adana Mütesellimi Hasanpaşazâde Mehmed Bey'in hakkında idam fermamı yayımlanması üzerine kaçarak Şam üzerinden Mısır'a geldiği ve oradan askerî taifesi içerisinde Medine'ye gittiği, tekrar Mısır'a gelecek olursa gerekenin yapılacağı hususunda Mısır Valisi Mehmed Ali Paşa'nın Sadrazama gönderdiği şukkası üzerine telhis ve hatt-ı hümayûn.

Veliyyü'n-ni'amâ çâker-perverâ efendim hazretleri

Adana mütesellimi sâbık Hasanpaşazâde Mehmed Bey hakkında fermân-ı kazâ cereyân etmiş olduğundan mezbûr Mısır'a vürûd eder ise ahz ü i'dâm olunub ser-maktû'u Bâb-ı 'Âli'ye gönderilmek bâbında kullarına hitâben mehâbet-rîz-i sudûr eden emr-i şerîf-i celîlü's-şân memhûr kise derûnunda yed-i çâkerâneme vâsıl olub mazmûn-ı münîfine ittîlâ'-ı bendegânem şâmil olmağla der-'akab taharrî ve tahabbüs⁶⁰ olundukda merkûm tebdîl-i hey'et ederek bundan akdemce Berr-i Şam'dan Mısır'a gelen 'askerî tâ'ifesine karışub Dimyat'a çıkdıktan sonra bir yerde elleşmeyerek iklim-i Sa'id'e doğru gitmiş ve ânda dahi karâr edemeyüb Circa⁶¹ mutasarrıfı mahdûmum İbrahim Paşa kullarının Hicaz'a giden piyâde 'askerine iltihâk ile Medine-i Münevvere'yi arzu edüb gitmiş olduğu tahkik olunmağla mezbûr tekrâr Mısır'a 'avdet eder gelür ise çaresi görülür. Keyfiyet ma'lûm-ı 'ilm-i 'âlem-şumûl-i âsafâneleri buyuruldukda ol bâbda emr ü fermân devletlü 'inâyetlü mezîd-i 'âtıfet ve mürüvvetlü veliyyü'n-ni'am kesîrü'l-cûd ve'l-kerem efendim sultânım hazretlerindir.

Fî gurre-i Ş. sene 1231.

Mısır vâlisi kullarının taraf-ı çâkerîye vârid olan şukkasıdır.

Husûs-ı mezkûrun müşârûn ileyh kapu kethüdâsına yazdığı şukkasında sûret-i diğlerle iş'âr ve mahzûr beyânıyla i'tizâr etmiş ve iktizâsı, bâlâsına sîrhle işâret olunmuş idüğü muhât-ı 'ilm-i 'âlileri buyuruldukda emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emr efendimizindir.

Manzûrum olmuştur

Cevâbını kapu kethüdâna olan şukka bâlâsına yazdım.

⁶⁰ Tahabbüs تحبب: Bir köşeye çekilme, gözden kaybolma.

⁶¹ Circa (Sa'id) (Samah), 1774'de Mısır eyâletinde sancak. Bkz.: Tahir Sezen, *Osmanlı Yer Adları*, Ankara 2006, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yay., s. 112.

Sıra no : 17

Belge no : **HAT 632, Gömlek No: 31210**

Tarih : 16 Şa'bân 1231/ 12 Temmuz 1816

Konu : Kapudân-ı deryâ Vezîr Hüsrev Paşa tarafından İstanbul'a gönderilen raporda Hasanpaşazâde Mehmed Bey'in gemiye binerek kaçtığı ve Akdeniz'de bulunduğu anda yakalanıp kesik başının İstanbul'a gönderileceği hakkında.

Hâlen kapudân-ı deryâ vezîr-i mükerrem sa'âdetlü Hüsrev Paşa hazretleri tarafından vârid olan tahrîrâtın hülâsasıdır. Fi 16 Ş sene (1)231.

Bir müddetden berü Malta tarafından ve sevâhil-i Efrenciyede donanma ve kara 'askeri tehiyye kılınmakta idüğü mesbû'una mebnî dâ'imâ mütebassır ve müteyakkız bulunmak ve lâzımü'l-istihkâm olan mahallerin takviyelerine ihtimâm kılınmak tenbihini şâmil Cezâ'ir ve Tunus ve Trablus Beylerbeyilerine bundan akdem Hüseyin Kapudân ile.....⁶²

Hakkında fermân-ı kazâ cereyân-ı sudûr eden Adanalı Hasanpaşazâde Mehmed Bey nâm şakî sefineye süvâren firâr etmiş olduğundan firârî-i merkûm Bahr-i Sefid'de bi't-taharrî ele getirilüb i'dâm ve izâlesiyle ser-maktû'unun Der-sa'âdete irsâline ihtimâm olunmasını hâvî sâdir olan emr-i şerîf mantûk-ı münîfi üzere derhâl İstanköy ve Rodos ve Kıbrıs cezîrelerine vesâ'ir iktizâ eden mahallere bâ-buyruldu müşârün ileyh tarafından tenbih olunmuş olmağla inşâ'e Allâhu ta'âlâ ele getirüldükde ser-maktû'u Der-sa'âdete irsâl kılınacağına...

Manzûrum olmuşdur.

Bend-i evvelde matlûb eyledikleri mühimmâtın verilmesi için Defterdâr takrîri bâlâsına hatt-ı hümayûn yazdım. Bend-i sâniye Tunuslular tahrîrât ve hedâyâlarını Bâb-ı 'âlî'ye getürdüklerinde rikâb-ı hümayûnuma takdîm oluna. Bend-i sâlis Kapudân Paşa'nın inhâsı üzere süfün-i merkûme Tunus'a i'âde olunmak için Sayda vâlisine tarafından mektûb tahrîr olunsun. Bend-i râbi'de müşârün ileyhın inhâsı vechile Mentеше mütesellimine mü'ekked Emr-i 'âlî irsâl oluna. Bend-i hâmis ifâde-i hâl kabûlinden; bend-i âhirde muharrer mâddenin cevâbı geldikde iktizâsına göre Avusturya elçisine ifâde oluna.

⁶² Kaptan-ı Derya tarafından gönderilen bu raporun baş tarafı Tunus, Cezâyir ve Trablus işleri ile ilgili olduğundan buraya alınmasına gerek duyulmamıştır.

Sıra no : 18

Belge no : **HAT 632, Gömlek No: 31210-C**

Tarih : 5 N 1231 / 30 Temmuz 1816

Konu : Firarî Hasanpaşazâde Mehmed Bey'in Payas taraflarında tutunamayarak gemi ile Akdeniz'a açıldığı ve yakalanması için çalışıldığı, yakalandığında kesik başının İstanbul'a gönderileceği hakkında Kaptan-ı Derya Hüsrev Paşa'nın takriri.

Devletlü 'inâyetlü re'fetlü 'âtufetlü übbebetlü veliyyü'n-ni'am kesîrü'l-ihsân ve'l-kerem efendim sultânım hazretleri

Hakkında bi'd-defe'ât fermân-ı kazâ-cereyân-ı hazret-i mülûkâne sudûr eden Adanalı Hasanpaşazâde Mehmed Bey nâm şakî Adana vâlisi 'atûfetlü vezîr-i mükerrerem tarafından bi't-tazyîk firâr ve Küçükalioglu Dede Bey'in yanına varub merkûm ile birleşmiş ve başlarına haşerât cem'iyile tuğyâna ibtidâr etmiş olduklarına binâ'en hâlen Haleb ve Mar'aş vâlisi 'atûfetlü vezîr-i mükerrerem hazretleri tarafından külliyyetlü 'asker sevk olunmuş olduğuna binâ'en merkûm Mehmed Bey tâb-âver-i tahammül olamayub sefîneye süvâren firâr etmiş idüğü Haleb vâlisi müşârün ileyh tarafından hâk-i pâ-yı âsafânelerine tahrîr ve inbâ olunmakdan nâşî hâ'in-i merkûm bulunduğu mahalde ele getirülüb i'dâm ve izâlesine ibtidâr olunmak bâbında iktizâ eden vüzerâ-yı 'izâm hazerâtuna bâ-evâmîr-i 'aliyye tenbîh ü te'kid buyurulduğu beyânıyla firârî-i merkûm Bahr-ı sefid'de bi't-taharrî ele getirülüb i'dâm ve izâlesiyle ser-maktû'u Der-sa'âdete irsâl olunmak bâbında bâ-hatt-ı hümâyûn-ı mehâbet-makrûn-ı mülûkâne taraf-ı çâkerâneme hitâben şeref-efzâ-yı sudûr olan fermân-ı celilü's-şân sâye-bahşâ-yı iclâl olub mazmûn-ı münîfi ma'lûm-i çâkerî oldukda derhâl İstanköy ve Rodos ve Kıbrıs cezîrelerine ve sâ'ir iktizâ eden mahallere bâ-buyuruldu-i çâkerî tenbîh-i ekîd olduğundan gayrı Bahr-ı Sefid'de her cânibe havâle-i çeşm-i basîret olunmağla inşâe Allahu ta'âlâ ele getirüldükde ser-maktû'u der-'adalet-karâra irsâl ile infâz-ı fermân cihân-mutâ'-ı hazret-i mülûkâneye ibtidâr olunacağı beyânıyla 'arîza-i çâkerânem tahrîrine ibtidâr ve merfû'-ı hâk-i pâ-yı devlet-karârları kılındı. İn şâe Allahu ta'âlâ muhât-ı 'ilm-i 'âlîleri buyuruldukda fermân devletlü 'inâyetlü re'fetlü 'âtufetlü übbebetlü veliyyü'n-ni'am kesîrü'l-ihsân ve'l-kerem efendim sultânım hazretlerindedir. Fî 5 N sene 231. (Mühür)

Sıra no : 19

Belge no : **HAT 520, Gömlek No: 25430**

Tarih : 29 Z 1231 / 25 Temmuz 1816

Konu : Geçmiş suçları Padişah tarafından af olunan ve halen İstanbul'da bulunan Hasanpaşazâde Mehmed Bey'in bütün mallarının müsadere olunduğu hâlde aile fertlerinin Adana'da bulunan mübaşir tarafından sıkıştırılmakta olduğu ve müsadere olunan 275.700 gurusluk mal varlığına ilişkin arz ve padişahın hatt-ı hümayûnu.

Şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü velî-nî' metim efendim pâdişâhım

Cerâyim-i güzesteşi 'afvıyla el-yevm Der-sa'âdetlerinde olan Adanalı Hasanpaşazâde Mehmed Bey kulları kâffe-i emvâl ü eşyâsının cânib-i mîrîden zabtuna binâ'en sedd ü hakk edecek bir nesnesi kalmadığını ve Adana'da olan 'iyâl ü müte'allıkâtı muhallefât mübaşiri tarafından tazyik olunmakda olduğunu bâ-'arzuhal inhâ ü istirhâm etmiş ve keyfiyet bâ-takrîr-i çâkerî hâk-i pâ-yı hümayûn-ı mülûkânelerine lede'l-'arz ol bâbda şeref-yâfte-i sudûr olan hatt-ı hümayûn-ı şevket-makrûn-ı şâhânelerinde mîr-i mûmâ ileyhî 'iyâl ü müte'allıkâtı habs ve tazyik olunmayub çiftlik ve sâ'ir emlâk ü 'akâra dâ'ir şeyleri dahi fûrûht olunmaması ve muhallefât defteri geldikde bakılıb emvâlinden münâsibi mikdâr şey kendüye terk ile taltif buyurulacağı emr ü fermân-ı hümayûnları buyurulmuş ve mücebince mîr-i mûmâ ileyhî 'iyâl ü müte'allıkâtı tazyik ve emlâk ü 'akâra dâ'ir eşyâsı fûrûht olunmayub eşyâsından şimdiye kadar ne mikdârı satılmış ve ne kadar akçe hâsıl olmuş ve ne mahalle verilmiştir ve el-yevm mübaşiri yedinde mevcûd muhallefât ve nukûd ne mikdârdır başka başka gösterilerek defter müfredâtı irsâl olunmak üzere bir kit'a fermân-ı 'âlî isdâr ve tesyâr kılınmış ve bu def'a Adana Vâlisi Mustafa Paşa ve muhallefât-ı mezkûre mübaşiri kapıcıbaşı Hasan Ağa kulları tarafından muhallefât-ı mezkûrenin hülâsa-i keyfiyetini ve mîr-i mûmâ ileyhî ehl ü 'iyâlinin sebilleri tahliye kılındığını mübeyyin vârid olan tahrîrât ve defâtir ve i'lâm, defterdâr efendi kullarına havâle olunmuş ve ol dahi kuyûd-ı lâzimesini ihrâc birle bu def'a gelen defter mukaddemki defter ile tatbik olunarak hesâb ve hülâsa etdirildikde mîr-i mûmâ ileyhî muhallefâtından mukaddemce mahallinde fûrûht ve gümrük emîni Osman Ağa kullarının havâlesine i'tâ olunan koza ve hayvânât ve sâ'ire bahâsı yüz kırk iki bin yirmi üç (142.023) gurus ve Adana derûnunda fûrûht olunmayan konak ve menâzil ve dekâkinin takdîr olunan kıymetleri kırk dört bin üç yüz (44.300) gurus ve ber müceb defter ba'de'l-müzâyede tâlibleri üzerlerinde karâr edüb fûrûhtu istîzân olunan tarla ve arâzî ve emlâk ve 'akârı bahâsı kırkbeş bin dört yüz yirmibeş (45.425) gurus ve İbrahim Paşa zimmetinde olan şütürân bahâsı kırkdört bin (44.000) gurus ki topu iki yük yetmiş beş bin yedi yüz (275.700) şu kadar gurusâ resîde olub emîn-i mûmâ ileyhî havâlesi için adamına teslim olunmuş olan meblağ-ı mezkûrdan mâ'adâ yüzotuz üç bin yedi yüz yirmi beş (133.725) gurus kıymet takdîr olunan emlâk ve 'akârı ve bilâ-kıymet ba'zı mücehverât ve emvâl ü eşyâsı mahallinde mübaşir-i mûmâ ileyhî yedinde mevcûd idüğü

hülâsa-i defterden nümâyân olduğu beyânıyla iktizâsı irâde-i seniyyeye mütevakkıf mevâddan idüğünü bâ-takrîr inhâ eylemiş olmağla evrâk-ı mezkûre manzûr-ı me'âlî-mevfûr-ı şehriyârîleri buyurulmak için 'arz ü takdîm kılındığı muhât-ı 'ilm-i 'âlîleri buyuruldukda ne vechile irâde-i seniyye-i mülûkâneleri buyurulur ise emr ü fermân şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü velî-ni'metim efendim pâdişâhım hazretlerininindir.

Benîm vezîrim

Mûmâ ileyhin gümrük emînine havâle verilen mebâliğden mâ'adâ emvâl ü eşyâsı kendüye terk ve i'tâ oluna. Muhallefâtların ardı alınmadıkca bir mahalle havâle olunmasun deyu defa'âtle hatt-ı hümayûnum sâdır olması işte bu makûle mülâhazâta mebnîdir. Bilmem oturulur mu, yohsa sarf-ı zihn mi olunmaz?

Sıra no : 20

Belge no : **HAT 461, Gömlek No: 22624**⁶³

Tarih : 9 CA (12)32 / 27 Mart 1817

Konu : Hasan Paşazâde Mehmed Bey ve kayını Menemencioğlu Habib Bey haklarında ferman çıkıp malları müsadere olunduğu ve bu iş için İstanbul'dan gelen Kapıcıbaşı Hasan Ağa'nın zimmetine para geçirdiği sabit olduğundan İstanköy adasına sürgünü hakkında.

Benim sa'âdetlü mekremetlü mürüvvetlü harındaşım hazretleri,

Adanahı Hasan Paşazâde El-hâcc Mehmed Bey ve kayını Melemenci oğlu Habib Bey icrâ-yı garaz ve nefsâniyyet dâ'iyyesiyle ma'lûmü'l-esâmî erbâb-ı fesâdı tahrik ve şikâyet zımnında Der-sa'âdete azîmet etmiş olduğundan bu sûret Adana eyâletinin şirâze-i nizâmının ihtilâline bâdî olacağını hâvî ve bi'l-cümle ahâlî ve re'âyâ cenâb-ı müşîrîlerinden hoşnut olduklarını mübeyyin verilen i'lâm-ı şer'î takdîm kılındığını muhtevî firistâde ü irsâl buyurulan tahrîrât-ı düstûrîleri mezâyâsı rehîn-i ittılâ'-ı hulûs-verî olmuşdur. Mîr-i mûmâ ileyhın mukaddemen hakkında fermân-ı kazâ-cereyân sudûrıyla kâffe-i muhallefâtı cânib-i mîrî için zabt ve tahrîr olunmuş ise de mîr-i mûmâ ileyh hakkında merhamet ve şefkat-i seniyye şâyân buyurularak şeref-yâfte-i sudûr olan hatt-ı hümâyûn-ı şâhâne mücebince muhallefât-ı merkûmeden gümrük emîni 'Osman Ağa'ya verilen 150.000 guruş havâleden mâ'adâ emvâl ü eşyâ mîr-i mûmâ ileyhe terk ve ihsân buyurulmuş olduğundan mazbût olan emvâl ü eşyâ ve çiftlikân ve akâr-ı sâ'irenin hâsılatıyla ma'an kendüye redd ve teslîmi bâbında sâdır olan emr-i âliye mugâyir ba'zı kesân taraflarından mûmâna'at ile kendüye gadr-ı küllî olduğu ve mîr-i mûmâ ileyhın mukaddem zabt-ı muhallefâtına me'mûr kapucubaşı Hasan Ağa zimmetinde olan eşyâ-yı mazbûtanın reddiyle fermân buyurulduğu üzere âsitâne-i sa'âdete avdeti lâzime-i zimmet-i me'mûriyyeti iken Der-sa'âdete takdîm eylediği defterde muharrer eşyânın ekserini oğlu ile Der-aliyye'ye hânesine irsâl ve bir mikdârını dahi fûrûht etmiş ve hâric ez defter ıyâl ve müte'allikâtının vâfir eşyâsı dahi zâyî' olmuş ve cenâb-ı müşîrîleri dahi çiftlikân hâsılatı ve sermâye akçası olarak şeriklerinden fuzûlî yüz seksen bin bu kadar guruş ahz etmiş olduğunuz rivâyet olunmakta olduğundan başka mîr-i mûmâ ileyh Der-sa'âdete vürûd ile cenâb-ı müşîrîleri bâ-defter-i müfredât cebren ve kahren otuzbeşbin guruşlukdan mütecâviz nükûd ve hayvanât ve sâir emvâlini ahz etmiş olduğunuzu rikâb-ı hümâyûna arzuhâl takdîmiyle inhâ ve ifhâm etmiş ve Adana sancağında vâkı' Karaisalu ve tevâbi'i kazâsından Adana vâlilerine tahsîs kılınan senevî beşyüzyirmi guruş hazeriyeden mâ'adâ nesne mütâlebesiyle ta'addî ve rencide olunmaları bâbında bâlâları hatt-ı hümâyûn ile muvaşşah yedlerinde olan evâmir-i aliyyeye mugâyir, kethüdânızın olarak ibrâz eyledikleri bir kıt'a kağıd mücebince on bin ve taraf-ı müşîrîlerinden bi-gayrı hakkın üçyüz bu kadar kese ahz olduğunuz kazâ-i mezkûr ahâlîsi tarafından bâ-arzuhal

⁶³ Bu belge *Belgeler XXI/25* (2000), s. 102'de yayımlanmıştır.

inhâ kılınmış olub mîr-i mûmâ ileyhın dâhil-i defter olan eşyâ ve emlâki mîr-i mûmâ ileyhın adamına redd ü teslîm ve mübâşîr-i mûmâ ileyh zimmetinde emvâl kalmış ise tahsîl olunmak ve mübâşîr-i mûmâ ileyh dahi afv-ı padişâhiye dikkat ve ferman buyurulduğı üzere zimmetinde olan eşyâ-yı mazbûtayı redd ile avdet etmediğı için nefy ü iclâ kılınmak ve husûs-ı mezbûr zımında müceddeden mücerrebü'l-etvâr bir mübâşîr ta'yîn olunmak husûslarına irâde-i seniyye-i hazret-i cihândârî müte'allık olarak sâlifü'z-zikr eşya ü emlâk ve sâ'irenin mîr-i mûmâ ileyhe redd ve teslîmi bâbında bu def'a bir kıt'a emr-i 'âli isdâr ve mahsûs mübâşîr ile tesyâr olunmuş ve mübâşîr-i mûmâ ileyh ma'iyetine mîr-i mûmâ ileyh tarafından adam terfîk kılınmış olduğundan başka mübâşîr-i sâbık mûmâ ileyh Hasan Ağa'nın İstanköy cezîresine nefy ü iclâsı bâbında diğerk bir kıt'a emr-i âli dahi tasdîr ve çavuş mübâşeretiyile tesyîr kılınmış olmağla ber mantûk-ı emr-i âli mübâşîr-i sâbık Hasan Ağa zimmetinde kalmış ve eyâdi-ı uhrâya geçmiş her nesi var ise mübâşîr-i lâhık ma'rifeti ve ma'rifet-i şer'le mîr-i mûmâ ileyhın adamına teslîm etdirildikten sonra mûmâ ileyh Hasan Ağa'nın menfâsına irsâline mübâderet ve mîr-i mûmâ ileyhın satılacak emlâk ve sâ'iresi dahi mübâşîr-i lâhıkın nezâret ve himâyesiyle fûrûht ve ol vechile mecmû'-ı emlâk ü eşyâ ve sâ'iresinin kendü tarafına devr ve teslîmiyle mîr-i mûmâ ileyhi ol taraftan kat'-ı alâka etdirilmesi husûsuna himmet buyurmaları muhavvel-i uhde-i dirâyetleridir. Kaldı ki cenâb-ı senâverîleri devlet-i aliyyenin rızâ-kâr ve hamiiyet-şi'âr vüzerâ-yı izâmından oldukları cihetden her hâlde hakk-ı sa'âdetlerinde mehâsin-i teveccühât-ı seniyye-i hazret-i cihân-bânî ve hüsn-i zann ve i'tikâd-ı sâmi derkâr ve ber-kemâl iken zikr olunan Karaisâlu ahâlisi tarafından inhâ olunduğı üzere gerek cenâb-ı müşîrîleri tarafından ve gerek kethüdâları cânibinden 300 bu kadar kese akça cerîme alındığı sahîh olduğtu takdîrce bu keyfiyet vâsıl-ı sâmi'a-i şâhâne olmak lâzım gelür ise hakk-ı düstûrlerinde ber-kemâl olan teveccühât-ı seniyye-i hazret-i pâdişâhının tagayyür ve tebeddülünü mücib olacağı cihetden bu maddenin vukû'u sahîh olduğtu sûrette cerâyim-i me'hûzenin ashâbına tamâmen redd ve ırzâlarıyla bir dahi şemâtet⁶⁴ vukû'a gelmemesi husûsuna himmet ve kethüdânız mûmâ ileyhe dahi fimâ ba'd bu makûle ahz-ı cerâyim misillü hilâf-ı rızâ hareketden mücânebet eylemesini kethüdânız mûmâ ileyhe tenbîh ve te'kîde mübâderet birle hakk-ı sa'âdetlerinde derkâr olan hüsn-i teveccüh-i âli ve i'tikâd-ı sâminin tezyîd ü tevfirine sarf-ı rü'yet buyurmaları sibâkında kâ'ime-i ma'rûf tahrîr ve firistâde-i nâdi-i sa'âdet-masîrleri kılınmışdır. İnşâ'e Allahu ta'âlâ lede'l-vusûl ber vech-i muharrer harekete himmet buyurmaları me'mûldür.

Fi 9 C.A. (Cemâziye'l-evvel) sene (12)32.

⁶⁴ şemâtet: birinin başına gelen bela ve kederden düşmanlarının sevinip, sevinçlerini açığa vurmaları.

Sıra no : 21

Belge no : **HAT 502, Gömlek No: 24686**

Tarih : 29 Z 1233 / 30 Ekim 1818

Konu : Hasanpaşazâde Mehmed Bey'in mallarının müsaderesi ve bu işle görevli Kapı-
cıbaşı Hasan Ağa'nın görevi kötüye kullanması ve sürgünü hakkında.

Şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü velî-nî'metim efendim pâdişâhım

Defterdâr efendi kulları Bâb-ı 'Âlilerine iki bend bir kıt'a takrîr takdîm edüb me'alinde dergâh-ı 'âli kapucubaşlarından Hasan Paşazâde el-Hâcc Mehmed Bey'in mukaddemen kâffe-i muhalefât ve zimemât ve sâ'iresinin cânib-i mîrî için zabt ve tahrîri bâbında emr-i 'âli isdâr ve kapucubaşılardan Hasan Ağa mübâşir ta'yîn ve tesyâr olunmuş ve ol vecchile mîr-i mûmâ ileyhın muhalefâtı mahallinde zabt ü tahrîr ve nefy defteri vürûd etmiş ise de mîr-i mûmâ ileyh hakkında rahm ve şefkat-i seniyye-i şâhâne şâyân buyurularak mu'ahharen şeref-yâfte-i sudûr olan hatt-ı hümayûn-ı şevket-makrûn mücebince muhalefât-ı mezkûreden gümrük emîni Osman Ağa kullarına verilen yüz elli bin gurus havâleden mâ'adâ emvâl ü eşyâ mîr-i mûmâ ileyh kullarına terk ve ihsân buyurulmuş olduğundan mazbût olan emlâk ve eşyâ çiftlikân ve 'akâr ve sâ'irenin hâsilâtıyla ma'an kendüye redd ve teslîmi bâbında sâdir olan fermân-ı 'âliye mugâyir ba'zı kesân taraflarından mûmâna'at ile kendüye gadr olduğu bâ 'arzuhâl lede'l-inhâ kuyûd-ı lâzimesi ba'de'l-ihrac gayr-ı ez havâle mîr-i mûmâ ileyhın bi'l-cümle emvâl ü emlâk ve 'akâr ve sâ'ir her ne ise cümlesi mîr-i mûmâ ileyhe teslîm olunmak üzere verilen emr-i şerîfin te'kidini hâvî Adana vâlisine hitâben başka ve mübâşir-i mûmâ ileyh mukaddemen Der-sa'âdet'e takdîm eylediği defterde muharrer eşyânın ekserisini oğlu ile Der-sa'âdet'de hânesine irsâl ve bir mikdârını dahi fûrûht etmiş ve hâric ez defter 'iyâl ve müte'alhıkâtının vafir eşyâsı zâyi' olmuş ve Adana vâlisi müşârün ileyh dahi çiftlikân hâsilatı ve sermâye akçesi olarak şeriklerinden fuzûlî yüz seksen beş bin bu kadar gurus ahz eylemiş olduğunu mîr-i mûmâ ileyh diğer 'arızasında inbâ' etmiş olduğundan dâhil-i defter olan eşyânın birisi gerüye kalmayarak tamâmen mîr-i mûmâ ileyh tarafından kabzına me'mûra ve hâric ez-defter olan eşyâ ve ortakçı akçası dahi mahallinde ma'rifet-i şer'le rü'yet olunarak tahakkuk eder ise kezâlik mîr-i mûmâ ileyh tarafına redd ve teslîm olunmak üzere müşâr ve mübâşir-i mûmâ ileyhümâya hitâben başka evâmîr-i 'aliyye isdârı iktizâ eylediğini ve mübâşir ta'yîni re'ye menût mevâddan idüğünü mûmâ ileyh defterdâr efendi kulları inhâ etmiş ve mîr-i mûmâ ileyh Der-sa'âdet'e vürûd ve rikâb-ı hümayûn-ı mülûkânelerine 'arzuhâl takdîm ile Adana vâlisi müşârün ileyh bâ-defter-i müfredât cebren ve kahren otuz beş bin guruslukdan mütecâviz nukûd ve hayvanât ve sâ'ir emvâlini ahz etmiş olduğunu inbâ' ve tahsilini istid'â eylemiş ve Adana Vâlisi Mustafa Paşa kulları tarafından vârid olan tahrîrât hulâsasında Adanalı Hasan Paşazâde mîr-i mûmâ ileyh ve kaynı Melemencioğlu Habib Bey icrâ-yı garaz ve nefsâniyyet dâ'iyesiyle ma'lûmü'l-esâmî erbâb-ı fesâdı tahrîk ve şikâyet zımnında Der-sa'âdet'e 'azîmet et-

miş olduğundan bu sûret Adana eyâletinin şîrâze-i nizâmının ihtilâline bâdî olacağını müşârün ileyh kulları inhâ etmiş ve bi'l-cümle ahâlî ve re'âyâ müşârün ileyhden hoşnûd olub husûs-ı mezbûrun tashihi için Der-sa'âdet'e 'azîmetlerine irâde-i seniyye ta'alluk eder ise derhâl hareket ve 'azîmet edeceklerini mübeyyin Adana nâ'ibinin bir kıt'a i'lâmını göndermiş ve Adana sancağında vâkı' Karaisalu ve tevâbi'i mukâta'ası ahâlisinin rikâb-ı hümâyûnlarına takdim eyledikleri 'arzuhâlde Karaisalu kazâsından Adana vâlilerine ta'yîn ve tahsis kılınan senevî beş yüz yirmi guruş hazeriyreden mâ'adâ nesne mutâlebesiyle ta'addî ve rencide olunmaları bâbında bâlâları hutût-ı hümâyûn ile muvaşşah yedlerinde olan evâmir-i 'aliyyeye mugâyir Adana vâlisi müşârün ileyhin kethüdâsının olarak ibrâz eyledikleri bir kıt'a memhûr kağıd mücebince on bin ve müşârün ileyh tarafından bi-gayrı hakkın üç yüz bu kadar kise akça ahz olduğunu beyân birle meblağ-ı mezkûrun istirdâdı husûsunu istid'â eylemiş olmalarıyla evrâk-ı mezkûre geçen gün 'akd olunan encümen-i şûrâda kırâ'at ve müzâkeresi dermiyân olundukda mîr-i mûmâ ileyhin zabt olunan emvâlinden gümrük emîni Osman Ağa'ya verilen sâlifü'z-zikr yüz elli bin guruş havâle akçasından mâ'adâ mîr-i mûmâ ileyhin mahallinde olan mecmû' emlâk ve 'akâr ve arâzi her nesi var ise cümlesi kendüye ihsân-ı hümâyûn buyurulmuş ve mücebince redd ve teslimi bâbında mübâşir-i mûmâ ileyhe hitâben emr-i 'âlî sâdır olmuş iken muhallefât-ı merkûmenin bu âna kadar mîr-i mûmâ ileyh tarafına redd ve teslim olunmaması ve bu vechile mîr-i mûmâ ileyhden ref'-i rik'a-i iştikâyâ ibtidârı mübâşir-i mûmâ ileyh Hasan Ağa'nın betâ'et ve rehâvetinden ve belki tama' ve irtikâbindan nâşi olduğu ve Adana vâlisi müşârün ileyh vâkı' olan iştikâ mâddesini mîr-i mûmâ ileyhin tahrîk ve ifsâdına haml etmiş olduğuna nazaran mîr-i mûmâ ileyhin ol tarafdân 'alâkası kesilmedikçe ol havâli ihtilâlden vâreste olamayacağı beyân ve mûmâ ileyh Defterdâr efendinin inhâsı vechile Adana vâlisi müşârün ileyhe hitâben tekrâr evâmir-i 'aliyye ısdârı muktezâ-yı maslahatdan ise de bu husûsa hademe-i Devlet-i 'Aliyyeden müstakîmü'l-etvâr âher biri me'mûr ve ta'yîn kılınarak sâlifü'z-zikr eşyâ ü emlâk ve sâ'iresinin mîr-i mûmâ ileyhe devr ve teslimi ile kat'-ı 'alâka etdirilmesi ba'de'l-etyân ol vechile ısdâr olunacak evâmir-i 'aliyyeye kâr-güzâr bir mübâşir intihâb birle mîr-i mûmâ ileyh dahi tarafından bir âdemini ta'yîn olunacak mübâşire terfikan mahalline tesyâr edüb mîr-i mûmâ ileyhin mübâşir-i sâbık Hasan Ağa zimmetinde kalmış ve eyâdi-i âhere geçmiş her nesi var ise mübâşir-i lâhık ma'rifeti ve ma'rifet-i şer'le mîr-i mûmâ ileyhin âdemine teslim ve satılacak emlâk ve sâ'iresini dahi mübâşir-i lâhıkın nezâret ve himâyesiyle fûrûht ve ol vechile mecmû' emlâk ü eşyâ ve sâ'iresinin kendü tarafına devr ve teslimiyle mîr-i mûmâ ileyhe ol tarafdân kat'-ı 'alâka etdirilmek ve mûmâ ileyh Hasan Ağa muhallefât-ı mezkûrenin devr ü teslimi husûsunda hilâf-ı rızâ-yı 'âlî hareket etmiş olduğundan kendüsünü te'dib ve emsâlini terhib zımnında mûmâ ileyh Hasan Ağa'nın münâsib bir mahalle nefyi bâbında bir kıt'a emr-i 'âlî tasdîr ve çavuş mübâşeretiyle ol tarafa tesyîr olunub muhallefât-ı merkûmeden zimmetine geçen eşyâ her ne ise mîr-i mûmâ ileyh tarafına tamâmen teslim etdirildikten sonra menfâsına gönderilmek ve zikr olunan Karaisalu kazâsı ahâlisinden müşârün ileyhin kethüdâsının aldığı akçanın senedi ibrâz olunarak üç yüz bu kadar kese cerâyim aldığına dâ'ir ahâlinin vâkı' olan

iştikâları pek de sebebsiz olmamak lâzım gelür ise de Adana vâlisi müşârün ileyhin bir müddetden berü ol havâlîyi hüsn-i sûretle idâresi ve şimdiye dek ahâlinin kendüsünden teşekkürü ba'zı mütevâridinden mesmû' ve bu esnâda Dede Bey'in ahz ve i'dâmı cihetiyle meşkûru'l-mesâ'î olduğundan müşârün ileyhe taraf-ı çâkerîden bir kıt'a mektûb yazılıb me'âlinde bu sûretin vukû'u bir vechile kendüsünden me'mûl olmayub her hâlde hakkında hüsn-i zann-ı şâhâne derkâr olduğundan ahâlinin minvâl-i muharrer üzere vâkı' olan iştikâları henüz vâsıl-ı sem'-i hümayûn olmamış ise de eğer iştikâ olunduğu vechile ahz-ı cerâyim olunduğu vâkı' ise bu keyfiyet beher hâl mesmû'-ı hümayûn-ı mülûkâne olarak hakkında derkâr olan teveccühât-ı 'aliyye-i cihânânînin tedennîsini müstelzim olacağı ve bu mâddenin vukû'u takdîrinde cerâyim-i me'hûzenin ashâbına reddine ve kethüdâsına dahi mü'ekked tenbîhe mübâderet ve her hâlde ahâlî ve fukarânın istihsâl-i esbâb-ı refâh ü âsâyîşleri emr-i ehemmine dikkat eylemesi vesâyâsı iş'âr kılınmak husûsları beyne'l-huzzâr müzâkere olunmuş idüğü muhât-ı 'ilm-i 'âlileri buyuruldukda emr ü fermân şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü velî-ni' metim efendim pâdişâhım hazretlerindir.

Benim vezîrim

İşbu takrîrin ve defterdârın iki bend takrîri manzûr-ı hümayûnum olmuşdur. Adana vâlisinden bi'l-cümle ahâlî hoşnûd ve şimdiye kadar Adana bu derece taht-ı nizâma girdiği yokdur. Mehmed Bey'in i'dâmına müşârün ileyh fermân ile me'mûr olmuş idi. Ba'zı telefât olmuş âna bakılmaz. Takrîrde beyân eylediğin vechile dâhil-i defter olan eşyâ ü emlâki mîr-i mûmâ ileyhin adamına redd ve teslîm ve mübâşir zimmetinde emvâl kalmış ise tahsîl ve ba'dehu nefy olunmak üzere evâmîr verilüb mücerrebü'l-etvâr bir mübâşir ta'yîn olunsun. Hâric ez defter olan emlâk ve eşyâdan bahs lâzım değildir. Zîrâ Mehmed Bey'i ben bîcürmdür deyü 'afv etmedim Ravza-i mutahharaya dehâlet etdiği için sâhib-i şefâ'at efendimize ta'zîmen 'afv eyledim. Zâyi' olan eşyâsını ölmediğine tutub Adana vâlisinden ahz-ı intikâma sa'y etmesün sonra peşîmân olur. Karaisalu kazâsından aldığı cerîme sahîh ise redd etmesü için takrîrde beyân eylediğin vechile bir mektûb tahrîr edesin. Ancak bu mertebe olmayub yine mîr-i mûmâ ileyhin tahrîk ve ifsâdı olması ihtimâli gâlibdir.

Sıra no : 22

Belge no : **HAT 1542, Gömlek No: 52**

Tarih : 29 Z 1233 / 30 Kasım 1818

Konu : Adana Valisi Mustafa Paşa'dan kaçarak Payas taraflarında Küçükalioğulları ile birleşmek isteyen Hasanpaşazâde Mehmed Bey'in Beylan muhafızı İbrahim Paşa'nın da sıkıştırması üzerine dayanamayarak bir gemiye binerek Akdeniz'e açılmış olduğu haber alındığından Kurtkulağı'nda tutuklu bulunan akrabası Karaca İbrahim hakkında şimdilik birşey yapılmadan hapiste tutulması, Fettahoğlu Ağca Bey'in durumu, Adana valisi ile Halep Valisi Celal Paşa arasında anlaşmazlık konusu olan iltizamların durumu hakkında.

Şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü velî-nî' metüm efendim pâdişâhım

Ma'lûm-ı mekârim-melzûm-ı şâhâneleri buyurulduğı üzere haklarında fermân-ı kazâ-cereyân sudûr eden Hasanpaşaoğlu Mehmed Bey ve Küçükalioğlu Dede Bey bundan akdem Payas'da bir yere gelmiş ve etrâf eşkiyâsıyla ittifâk eylemiş olduklarını Halep Vâlisi Celâl Paşa kulları yazmış olduğundan ve mahall-i mezkûr ise hüccâc-ı Müslimînin reh-i râstı olmak cihe-tiyle şakiyân-ı merkûmânın bir an akdem def'-i gâ'ileleriyle tarîk-i câddenin emniyeti istihsâl olunması lâzım geldiğinden icrâ-yı muktezâ-yı irâde-i seniyyeye müsâra'at ve şâyed maslahat uzar ise hüccâc-ı Müslimîn tarîk-i âherden imrâr olunmak üzere keyfiyeti serî'an Der-sa'âdete ve esnâ-yı râhda Surre-i Hümâyûn eminine tahrîr ve iş'âra mübâderet eylemeleri için Halep vâlisi müşârûn ileyhe ve Adana Vâlisi Mustafa Paşa kullarına başka başka emri-âli ve tahrîrât itâre ü tesyîr ve Karaman Vâlisi Abdullah Paşa kullarına dahi başkaca kâ'ime irsâliyle tarîk-i mezkûr keyfiyetini ol dahi müşârûn ileyhümâdan tashîh ve inhâya mübâderet eylemesi tasîr kılınmış idi. Bu def'a müşârûn ileyh Celâl Paşa kullarının vârid olan cevâbnâmesi hulâsası me'âlinde mukaddem dahi Der-sa'âdete tahrîri vechile Hasanpaşaoğlu, Beylan mutasarrıfı İbrahim Paşa'nın Payas üzerine kıyâm ve hareketini haber aldıkda duramayub bir takrîb sefineye sîvâren firâr etmiş ve mezbûr Küçükalioğlu evvel emirde başına haşerât cem'iyile mukâvememet dâ'iyesinde olmuş ise de muhârebe ve tazyîk olunarak ol dahi Payas ve Garbeyazı⁶⁵ boşaldub kaçmış olduğundan başka mecbûren hemdest-i mu'âveneti olan Çaylı ve Ocaklı ahâlilerine söz verilerek mahallerine ba'de'l-iskân şaki-i merkûmun fi-mâ-ba'd Payas ve Garbeyaz taraflarına ayak basdırılmaması için havâli-i merkûme ahâlisi 'umûmen nezre kat' ve Garbeyaz cevânibinde olan kulelerin hedm ile Payas'a müstevfî neferâtlı bir binbaşı ik'âd kılınmış ve Kurtkulağı menziline nizâmıyla câddenin emniyeti istihsâli için paşa-yı mûmâ ileyh Hâss tarafına i'zâm ile el-hâletü hâzihî tarîk-i câddenin gereği gibi emniyeti istihsâl olunmuş ve bu vechile kâfile-i hüccâcın tarîk-i câddenen mürûru için keyfiyet müşârûn ileyh tarafından Surre-i Hümâyûn eminine dahi yazılmış olduğu ve Hasanpaşaoğlu merkûmun akrabâsından

⁶⁵ Karbeyaz, burada gaym ile Garbeyaz şeklinde yazılmıştır.

olub bundan akdem müşârün ileyh tarafından ahz ve habs olunan Karaca İbrahim'in gâ'ile bertaraf oluncaya dek kal'a-bend olarak mahbesde ibkâsı mukaddem müşârün ileyhe yazılmış olduğunda ol vechile ibkâ olunmuş ise de el-hâletü hazihi şakî-i merkûmun firârî cihetiyle gâ'ile bertaraf ve merkûm İbrahim dahi cünhadan vâreste olduğu beyânıyla itlâkı husûsuna müsâ'ade-i seniyye şâyân buyurulması muharrer ve mastûr ve yine müşârün ileyh İbrahim? Paşa kullarının müte'âkıben vürûd eden tahrîrâtı hülâsası mefhûmunda dahi merkûm Küçük-kalioğlu fi-mâ-ba'd Payas'a ayak basdırılmamak üzere nezr ve ta'ahhûde rabt olunmuş ve mûmâ ileyh İbrahim Paşa Hâss tarafına 'azîmet ile menzillerini tanzîm ve hâvâli-i merkûmenin eşkiyâdan tetahhuruna sa'y ü ikdâm eylemiş ise de güyâ Adana Vâlisi Mustafa Paşa kullarının Beylan vak'asından dolayı Paşa-yı mûma ileyhe nefsanîyyeti olub iş bu Payas mâddesi dahi tezâyüd-i mübâyeneti mücib olarak merkûm Küçükkalioğlu'nu Fettahoğlu Akça Bey'e dehâlet ve Gavurdağı ahâlisini ve Tâcir ve Cerîd 'aşiretlerini merkûm Fettahoğlu'na bend ile şakî-i merkûmu ele vermemeleri için beylerinde ittîfâk ettirmiş ve Hâss re'âyâsından olub iş bu ittîfâkdan istib'âd eden Karalar 'aşiretini yüz yirmi kise akça tecrîm etdikden sonra 'aşiret ihtiyârını ve müte'alikâtını urub külliyyetlü emvâl ve hayvanâtlarını gasb ve fesâd ü ihtilâli mücib ba'zı tefevvühât ile şakî-i mezbûrun fûrceyâb olmasını müstelzim hâlâta ibtidâr eylemiş olduğundan bahisle şakî-i mezbûr merkûm Fettahoğlu vesâ'ir 'aveneleriyle ittîfâk ederek Payas'ı zabt edecekleri 'âşikâr ve merkûmun bir an akdem i'dâmıyla Surre-i Hümâyûnun mürûrundan evvel ol havâlinin ihtilâlden vâreste olması ehemm ve elzem idüğü ve sâlifü'z-zikr gasb ve tecrîm mâddesinin bu taraftan dahi tahkîki ile emvâl-i me'hûze ü mağsûbenin istirdâdına müsâ'ade buyurulması ve Mar'aş müftisi sâbık 'Ataullah Efendi Mar'aş'da icrâ-yı fesâda fırsat-yâb olamayarak birâderi Mehmed 'Âbîdi ve nâ'ib-i sâbık Hasan Efendi'yi alub Yenicekal'a ve Camustil mukâta'aları tarafına firâr etmiş ve mukâta'a-i merkûme ise makarr-ı eşkiyâ ü 'aşâyîr olduğundan Mar'aş'ın ihtilâlini mücib olacağı beyânıyla merkûmlar diyâr-ı âhere nefy ü iclâ ve şâyet âsitâneye gelürler ise kelâmlarına havâle-i sem'-i i'tibâr olunmayarak kezâlik tard ü nefy olunmaları ve zikr olunan Yenicekal'a ve Camustil mukâta'aları sarb mahalde ve makarr-ı eşkiyâ olduğundan yedd-i âherde bulunması bu makûle mahzûrâtdan hâli olmadığına binâ'en müşârün ileyh'in 'uhdesine ihâle olunması husûsları mûnderic ve mezkûr olub Adana Vâlisi Mustafa Paşa kullarının dahi sâlifü'z-zikr emr-i 'âlîye cevâb olarak tahrîrâtı vürûd birle hülâsası me'âlinde güyâ Hasanpaşaoğlu merkûmun firârî Haleb vâlisi müşârün ileyh'in re'yiyle olarak otuz kadar adamıyla bahren Mısır cânibine 'azîmet ettiğini ve şakî-i merkûmun mu'âvinlerinden dayızâdesi merkûm Karaca İbrahim ve Dağlı Beyi Çobanoğlunun oğlu Mustafa Bey müşârün ileyh'in birer vechile sahâbetinde olduğunu ve mezbûr Küçükkalioğlu'nu mûmâ ileyh İbrahim Paşa'nın Beylan'dan hareket ve Payas'a ('azîmet ve)'Üzeyir sancağı kurâsından Çaylı ve Ocaklı ve kurâ-i sâ'ire ahâlileri nefsi Payaslı ile bi'l-ittîfâk Payas'dan tard edüb şakî-i mezbûr üç beş âdemisiyle Mar'aş tarafında Ulaşlı karyesine firâr eylediğini ve mûmâ ileyh İbrahim Paşa Payas'dan 'avdetinde mezbûr Küçükkalioğlu'nun 'ammizâdesini mütesellim ve menzîlci nasb etmiş ve Kurt Kulağı'na vürûdunda Haleb vâlisi

müşârün ileyh ile bi'l-muhâbere hakkında izhâr-ı 'adâvet ve iftirâ ederek kendüyü (...) 'aliyyeden tekdîr ettirmek sevâsına düşmüş olduklarını beyân birle şimdilik tarîk-i câddenin her tarafı emîn ve âsûde ve eşkiyâ makûlesi münhezim olduğunu tafsîlen iş'âr ve ol bâbda Adana kâdısının (...) Adana ahâlisinin tertîb eyledikleri mahzârı tesyâr etmiş ve Karaman Vâlisi Abdullâh Paşa kullarının vârid olan cevâbnâmesinde dahi Adana vâlisi müşârün ileyh'in emniyet-i tarîki mübeyyin kendüye gelen kâ'imesi (.....) tarafına gönderdiğini yazmış ve Surre-i Hümayûnları emîni Sa'id Efendi kulları dahi bir kıt'a kâ'ime-i vâridesinde Konya'dan Antakiyye'ye varınca esnâ-yı râhda emniyet ber-kemâl olduğunu ve Adana câddesinden mürûr eylemesini hâvî Haleb ve Adana vâlileri müşârün ileyhümâ taraflarından kendüye Eskişehir sahrâsında tahrîrât tevârüdüne binâen bi-mennihi ta'âlâ tarîk-i câddeden savb-ı maksûda 'azîmet eylediğini iş'âr eylemiş olmağla zikr olunan tahrîrât ve evrâk 'atabe-i 'ulyâ-yı şâhânelerine takdîm olunmak üzere iken müte'âkben Adana vâlisi müşârün ileyh'in diğerk tahrîrâtı vürûd edüb hülâsa-i me'âlinde müşârün ileyh muktezâ-yı me'mûriyeti üzere Hasanpaşaoğlu ve dayızâdesi Karaca İbrahim'in def'-i gâ'ileleri husûsunda mâl ve cân ile hizmet ve sadâkat etmiş ise de hakkında Haleb vâlisi müşârün ileyh ba'zı isnâdât ile icrâ-yı 'adâvet sûretinde olduğundan bahisle Adana eyâletinin 'uhdesinden sarf ve tahvîli ile âher bir mahal 'inâyet ve ihsân buyurulmasını iltimâs etmiş ve Adana nâ'ib ve ahâlisinin diğerk i'lâm ve mahzarlarında dahi Adana vâlisi müşârün ileyhden cümle ahâlî hoşnûd ve râzî oldukları beyânıyla tevcihât-ı hümayûnda eyâlet-i mezkûrenin 'uhde-i müşârün ileyhde îbkâsı istid'â olunmuş olmağla mukaddem ve mu'ahhar vürûd eden tahrîrât ve evrâk-ı sâ'ire encümen-i şûrâda kırâ'at ve müzâkeresine mübâderet olundukda ba'zı kulları tarafından Adana eyâleti dâhilinde olan Hâss mukâta'ası bundan akdem Haleb Vâlisi Celâl Paşa ve Adana Vâlisi Mustafa Paşa taraflarından istid'a olunmuş ise de mukâta'a-i merkûme Adana eyâleti dâhilinde olduğundan 'atabe-i 'ulyâ-yı mülûkânenen bi'l-istûzân ber-mûceb-i şûrût Adana vâlisi müşârün ileyhe ihâle olduğundan müşârün ileyhümânın münâfeselerine sebep olması me'mûl olmak mülâbesesiyle Adana vâlisi mukâta'a-i mezkûreyi tarafından birine ihâle edeceği 'âşikâr olmağla münâfesenin def'i için İbrahim Paşa'ya ihâle eylemesi Adana vâlisi müşârün ileyhe iş'âr kılınması lede'l-irâd diğerk bendeleri cânibinden mukâta'at-ı mezkûrenin müşârün ileyhe ihâlesi yakında olarak henüz haberi bile mahalline varamaması melhûz olmağla müşârün ileyhümânın mübâyenetlerine sebep bu olmayub bundan akdem merkûm Hasanpaşaoğlunun Haleb tarafına firârında ve ândan dahi bahren Mısır cânibine 'azîmetinde Adana vâlisi müşârün ileyh Haleb vâlisinin sahâbetine 'azv ile Der-sa'âdete yazmış ve Haleb vâlisi dahi Adana vâlisinin tavsiyesiyle geldi deyu tahrîr eylemiş olduğundan ahadî hüma 'uhrâ bu vechile kaleme aldığı yek-diğerk ma'lûmu olarak el-hâletü hâzihi ikisi dahi taraf-ı devlet-i 'aliyyeden havfa zâhib olarak bu sûret beynlerinde mübâyeneti mûcib olduğru melhûz olduğundan mâ'adâ Adana vâlisi müşârün ileyh'in isti'fâ sûretine teşebbüsü dahi bu keyfiyeti te'bîd eylediği bedidâr olub lâkin Adana ahâlisinin müşârün ileyhden hoşnûdluğunu mübeyyin i'lâm ve mahzar gelmiş olduğundan başka hadd-i zâtında Adana'dan berü ahâlisini himâyet ü sıyâneti ve cümlesinin

kendüsünden samimi hoşnûdluğu âşikâr olduğundan tebdili câ'iz olmadığı misillü Haleb vâlisi müşârün ileyhın tenkîl-i eşkiyâ husûsunda vâkı' olan gayreti takrîbiyle ânın dahi tahvili münâsib olmadığından müşârün ileyhümânın te'lifleri sûretine bakılmak lâzım geldiğinden li-ecli't-te'lif hademe-i devlet-i 'âliyyeden birinin ta'yîn kılınması iktizâ edeceği yâd olundukda ba'zı kulları tarafından evvel emirde mübâşir ta'yini lâzım gelmeyüb heman def'-i şürûr-ı erbâb-ı mefseted husûslarında tahsîs-i mîr-i merkûmun def'-i gâ'ilesi mâddesinde vukû'a gelen gayretleri tahsîn olunarak nezd-i devlet-i aliyyede makbûlü'l-hıdme oldukları mukaddemâtı derciyle beynlerinde tekevvün eden münâfese ve zıddiyet münâfi-i rızâ bir keyfiyet olduğu ve sem'-i humâyûn-ı mülûkânelerine vâsıl olmaksızın birbirleriyle buluşub herhâlde lâzıme-i ittihâd ve hüsn-i zindegâniye mübâderet ve bi'l-ittifâk def'-i müfâd-ı eşkiyâya dikkat eylemeleri tenbihini havî müşârün ileyhümâyâ taraf-ı çâkeriden başka başka mektûblar tahrîr ve merkûm Fettâhoğlu'nun Kalender Paşa'nın Beylerbeyiliği hengâmında i'dâmiçün emr-i 'âlî sudûr etmiş ve merkûm Dede Bey dahi Ulaşlı karyesine firâr eylemiş olduğundan merkûmân el-hâletü hâzihi eyâleti dâhilinde olmalarıyla def' ve izâleleri kendüden matlûb idüğü Haleb vâlisi müşârün ileyhe tavsiye ve iş'âr olunmak husûsları beyne'l-huzzâr müzâkere olunmuş olduğu ve mezbûr Hasanpaşaoğlu Mehmed Bey firâr etmiş isede henüz ele geçmemiş olduğundan şakî-i merkûm bundan böyle ahz ve i'dâm oluncaya dek akrabâsından olan merkûm Karaca İbrahim'in i'dâm ve itlâfi şıklarından sarf-ı nazar olunarak mahbesde ibkâ eylemesi müşârün ileyh Celâl Paşa kullarına yazılacak cevâbnâmede derc ve tezbîr kılınmak ve mukâta'ât-ı merkûmeteynin kuyûduna bi'l-mürâca'a iktizâsını ifâde eylemesi defterdâr efendi kullarına havâle olunmak üzere tanzîmi muvâfık-ı irâde-i kerâmet-ifâde-i seniyyeleri buyrulur ise muktezâları icrâ kılınacağı ve mukaddem ve mu'ahhar tevârüd eden sâlifü'z-zikr tahrîrât ve evrâkın cümlesi manzûr-ı me'âlî-mevfûr-ı şâhâneleri buyrulmak için takdîm-i piş-gâh-ı felek-destgâh-ı cihândârileri kılındığı muhât-ı 'ilm-i 'âlileri buyruldukda emr ü fermân şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü velî-ni'metim efendim pâdişâhım hazretlerindedir.

Benim vezîrim

İşbu takrîrin ve tahrîrât ve evrâk cümlesi manzûr-ı hümayûnum olmuştur. Li'l-lâhi'l-hamd hüccâc-ı Müslimînin de rastları açılıb doğru yoldan 'azîmet eylemişler. Mukâta'alar Adana eyâleti dâhilinde ise Adana vâlisine virülür ânın için Celâl Paşa bir şeyi vermez, zîrâ kendi 'uhdesinde olan eyâletler dâhilinde her ne kadar iltizâmât var ise kendüye virildi. Kusûr mâddeleri meclisde müzâkere olunub karâr verildiği üzere müşârün ileyhümâyâ tahrîr ile tanzîm eyleyesin.

Sıra no : 23

Belge no : **HAT 443, Gömlek No: 22235-1**

Tarih : 29 Z 1235 / 7 Ekim 1820

Konu : Adana beylerbeyisi mirmirândan Muhsin Paşa'nın İstanbul'a gönderdiği raporuna dayanılarak Kozanoğlu Ali Bey ve Karsantlıoğlu aşireti ve Haleb toprağında yaşayan Ömeroğlu isimli Ekrâd boybeyinin çıkardıkları karışıklıklar; Kozanoğlu'nun Afşar aşiretinden topladığı asker ile maktul Küçükalioğlu'nun yaptığı gibi Payas ve Karbeyaz kalelerine yerleşerek hacıların yolunu kesmek istediğinde alınacak tedbirler hakkında.

Şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü velî-nî'metim efendim pâdişâhım

Adana beylerbeyisi mîrmîrandan Muhsin Paşa kulları bundan akdem vârid olan tahrîrâtında Adana sancağında kâ'in Cebel-i Kozan sâkinlerinden Kozanoğlu Ali Bey ve cebel-i mezkûr civârında hayme-nişîn olan *Karsantlıoğlu*, Adana'ya hem-hudûd olan Haleb toprağında mütemekkin *Ömeroğlu* nâm Ekrâd boybeyisi ile yek-dil ve yek-cihet olarak ebnâ-i sebîle ve kurâ ahâlîlerine gasb-ı emvâl misillü envâ' cevri ü ta'addi etmekde ve hatta merkûmân Kozanoğlu'yla Karsantlıoğlu el-hâletü hazîhi Adana mahkemesinden muhrec pusula mantûkunca 'aşiret hissesine isâbet eden 'asker bedeliyyesini ve matlûbât-ı sâ'ireyi edâdan imtinâ' ve izhâr-ı sûret-i bagî ü 'isyân eylemekde olduklarından tarafından nush ü pendî müştemil kağıtlar tahrîr ve Adana a'yânı Kapucubaşı İbrahim Ağa'yı bunlara söz anladarak o makûle hareketden men' ü tahzîr ve emvâl-i mîriyyeyi dahi tahsil için mahsûsan ba's ü tesyîr eylemiş ise de bir vechile kârger olmayub hareket-ı sâbıkalarında ısrâr eylediklerinden ve bu hâl üzere birağılmaları câ'iz olmayacağından bahsle merkûmların müstenidi olan bi'l-cümle 'aşâyir ü kabâ'ili bir takrîb kendüsü tarafına celb eylediğine ve bunlar ile merkûmânın üzerlerine varıldığı sûrette fukarâya rahne ve hasâr vukû' bulmaksızın def'aten ahz ve istisâlleri ve zimmeterinde olan matlûbât-ı mîriyyenin tahsili mümkün ve müyesser olacağına binâ'en Adana ve Tarsus'da kâ'in 'aşâyir vesâ'ir harb ü darbe muktedir 'asâkirin kendü ma'îyyetine me'mûriyetleri bâbında evâmîr-i şerîfe ısdâr ve irsâl buyurulmasını ve cebel-i mezkûrun bir tarafı Mar'aş eyâletine hem-hudûd olmak hasebiyle Mar'aş vâlisi tarafından şâyed bir gûne inhâ vukû' bulur ise kendünün maksûd-ı aslîsi mücerred merkûmların te'dibiyle tesviye-i umûr-ı mühimme ve te'mîn-i fukarâ kaziiyesinden 'ibâret idüğünü inhâ ve iş'âr etmiş ve fi'l-hakîka cebel-i mezkûrun bir tarafı vâlî-i müşârün ileyhî zîr-i idâresinde olduğuna ve paşa-yı mûmâ ileyhe evvel emirde ol vechile emr-i 'âlî i'tâsı şâyed bir gûne gâ'ile hudûsunu müstetbi' olmamak için münâsib görünmeyüb ancak matlûbât-ı mîriyyenin tahsili ve fukarâ-yı ra'îyyetin mezâlim ve ta'addiyâtın korunması dahi farîzadan olduğuna binâ'en emr-i 'âlî i'tâsından sarf-ı nazarla fakat dâhil-i hükûmeti olan mahallerin teşşiyet-i mesâlih-i lâzimesi ve emvâl-i mîriyyenin tahsili ve 'aceze-i ahâlî ve fukarânın himâyet ü siyânetleri esbâbını istihsâl eylesini mutazammın cevâb yazılmış ve Mar'aş vâlisi kullarına dahi civâriyet hasebiyle iktizâ eder ise paşa-yı mûmâ ileyhe mu'âvenet-i lâzimeyi icrâ eylemek üzere mektûb tahrîr olunarak lüzûmu takdîrinde müşârün ileyhe gönderilmesi için ol dahi paşa-yı mûmâ ileyhe irsâl olunmuş ve müte'âkiben paşa-yı mûmâ ileyh kullarının bir takım tahrîrâtı dahi vürûd edüb fezleke-i mufâdında mukaddemce

minvâl-i meşrûh üzere keyfiyeti Bâb-ı 'Âli'ye inhâ ve istizân etmiş ise de bugünlerde merkûm Kozanoğlu öteden berü dâ'imâ sîrkat ve şekâvetle me'lûf olan Afşar aşiretinden Sis kazâsi derûnuna biraz 'asker vaz'ıyla civârında kâ'in 'aşâyir ve Etrâk makûlelerinin dahi iğfâl ve celb ederek maktûl Küçükalioglu'nun tahassun eylediği Payas ve Karbeyaz nâm mahalleri zabt ile hüccâc-ı müslimînin mürûr edeceği turuk ve mesâliki kat' etmek dâ'iyye-i fâsidesiyle derûn-ı Sis'de tecemmu' ve bütün bütün izhâr-ı bağı ü tuğyân etmiş olduğundan Bâb-ı 'Âli'den tekrâr istizâna te'hîr olunmak lâzım gelse mâ'aza Allâhu Ta'âlâ mürûrları takarrub etmekte olan hüccâc-ı müslimîne rahne ve hasârları vâkı' olacağı mülâhazasına mebnî ve Adana hânedânından Hasanpaşazâde Mehmed Bey'in ol taraf 'aşâyir ve kabâ'iliyle mu'ârefesi olduğundan başka bu makûle umûrun rü'yetine muktedir idüğüne mübtenî Devlet-i 'Aliyye'ye bir hizmet etmek niyet-i hâlisesiyle külliyyetlü dâ'iresi halkıyla mîr-i mûmâ ileyhi dahi alub Adana'dan hareket ve Sis üzerine 'azîmet eylediği beyânıyla matlûbât-ı mezkûrenin tahsiline mîr-i mûmâ ileyhînin me'mûriyyeti için bir kıt'a emr-i şerîf ile sâ'ir iktizâ eden evâmîr-i 'aliyye'nin isdâr ve tesyâr buyurulmasını inhâ ve iltimâs eylemiş ve mîr-i mûmâ ileyh kulları dahi vârid olan mektûbunda kendüsü mukaddemen Şam tarafında ba'zı tahsîlâtâ dâ'ir me'mûr olduğu mesâlihi rü'yetle Adana'ya gelmiş olduğundan bahisle me'mûriyyeti hitâmına dâ'ir yedinde olan i'lâm-ı şer'iyi bu tarafa göndermek üzere kendünün ba'zı mesâlih-i mahsûsası rü'yeti için Adana'da bir müddet ikâmetine ruhsat i'tâsını istid'â etmiş olmağla evrâk-ı mezkûre manzûr-ı hümayûn-ı mülûkâneleri buyurulmak için cümleten 'arz ü takdîm kılındı. Paşa-yı mûmâ ileyhî istediği evâmîr-i 'aliyyenin evvel emirde verilmesinde şâyed ilerüsünde bir uygunsuzluk vukû'u hâturasına dâ'ir ba'zı mülâhaza mâni' olmuş ise de el-hâletü hâzihi inhâsına nazaran merkûm Kozanoğlu sû-i hareketini pek aşurub tarîk-i hâcca tasallut dâ'iyyesine düşmüş olduğuna mebnî paşa-yı mûmâ ileyh dahi merkûmun def-i mazarratı zımında Adana'dan kalkub merkûmun üzerine 'azîmetle maslahata şürû' ve mübâşeret etmiş bulunduğundan ve fi'l-hakika hüccâc-ı müslimîn 'azîmet üzere olmak hasebiyle istihsâl-i esbâb-ı muhâfazaları lâzımeden olub paşa-yı mûmâ ileyhînin 'azîmet eylediği mahal dahi Adana'ya sekiz on sâ'at mesâfe bir mahal idüğünden artık bi'z-zarûre istediği evâmîr-i 'aliyye isdâr ve tesyâr ve kendüsüne yazılacak cevâbnâmede: *Çünkü bu vechile hareket ve 'azîmet etmiş bulunduğumuzdan matlûbunuz olan evâmîr-i 'aliyye irsâl olundu, ancak zinhar bir gâ'ile çıkarmayarak hemân merkûmun tarîk-i Hacc-ı şerîfe irsâl etmek dâ'iyye-i fâsidesinde olduğu şürûr ve mefsedetinin bir gün evvel indîfâ'ı esbâbını istihsâle ikdâm ve dikkat eylesine dâ'ir tenbihât-ı mukteziyye derc ü tastîr kılınması husûsları muvâfik-ı irâde-i seniyye-i mülûkâneleri buyurulur ise emr ü fermân şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü velî-nî'metim efendim pâdişâhım hazretlerindir.*

Benim vezîrim

İşbu takrîrin ve evrâk-ı vâride manzûr ve me'âlleri ma'lûm-ı hümayûnum olmuşdur. Paşa-yı mûmâ ileyhînin mu'ahharen gelen tahrîrâtına göre mâdde tatsızlanmış bu sûretde istid'â eylediği evâmîr isdâr ve tarafından iktizâsına göre cevâb yazılsun, ancak Şam'a me'mûriyyetle gidüb ba'dehu Adana'ya gelen Mehmed Bey muharrik mizâc adam olmağla Allah vere paşa-yı mûmâ ileyhî iğfâl etmeye idi. İktizâ eder ise hafî olarak keyfiyyet Ali Paşa-yı mûmâ ileyhe bildirilsün.

Sıra no : 24

Belge no : **HAT 679, Gömlek No: 33119**

Tarih : 29 Z 1235 / 07 Kasım 1820

Konu : Hasanpaşazâde Mehmed Bey'in mallarının müsaderesi sırasında saklayacak hiçbir malı kalmamış ve kendisi de af edilmiş olduğundan mübaşir Hasan Ağa tarafından ailesine baskı yapılmaması, çiftliklerin satılmaması, Halep tarafında ortaya çıkacak yeni muhalledâtının da defter edilmesi, bu işler tamamlanmadan muhalledâttan havâle yapılmaması hakkında.

Şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü velî-ni'metim efendim pâdişâhım

Adanalı Hasanpaşazâde Mehmed Bey kullarının bu def'a takdîm eylediği 'arzuhalinde Der-'aliyyelerine vürûd ile hakkında zuhûr eden mu'âmele-i 'afv ve merhamet-i seniyyenin tahmîd ve teşekküründen bahisle kâffe-i emvâl ü eşyâsının cânib-i mîrîden zabtına binâ'en el-hâletü hâzihi sedd ü ramak idecek bir nesnesi olmadığından başka Adana'da olan dört nefer 'iyâl ve akârib ü ta'allukâtı dahi me'mûr olan mübâşirin ezâ ve tazyîkiyle mağdûr ve perişân olduklarını inhâ ve tahlîsleri husûsuna merhamet-i seniyye erzân buyrulmasını istihâm ve istid'â etmiş ve keyfiyet-i servetleri⁶⁶ su'âl olundukda mûmâ ileyhın Adana'da olan adamları ve 'iyâlleri habs ve tazyîk olunarak zâhire ihrâc olunan mücevherât ve esliha vesâ'ir emvâl ü eşyâsından mahallinde fûrûht olunan koza ve zahâyir ve hayvânât ve gulâm ve câriye bahâsı ve emlâk ve çiftlikât ve 'Üzeyir mutasarıfı tarafında olan şütürânı bahâları iki yük yetmiş iki bin (272.000) şu kadar guruşa bâliğ olarak yüzelli bin (150.000) guruşu gümrük emîni 'Osman Ağa kullarının havâlesine i'tâ olduğunu Adana vâlisi ve gerek muhalledât-ı mezkûre mübâşiri bâ-tahrîrât inhâ etmiş ve kasabbaşılık mesârifinden dolayı sarrâfân matlûbuna dahi yüz doksan altı bin şu kadar (196.000) guruş havâle verilmiş olduğundan sâlifü'z-zikr mahallinde fûrûht olunan eşyâdan mâ'adâ sâ'ir zuhûr eden emvâl ü eşyâsından haml-i sakîl olanları dahi mahallinde bi'l-müzâyede fûrûht ve esmânî müretteb olan mahalle te'diyye olunmak üzere zî-kymet olan mücevherât ve eslihâ ve sîm-raht ve eşyâ-yı sâ'iresiyle berâber Der-sa'âdet'e tesyîr olunmak ve emlâk-i muharreresinin dahi defter olunan bahâları tekrâr müzâyede ile hadd-i lâyıkına iblâğ olunarak defter müfredâtı takdîm kılınmak ve mîr-i mûmâ ileyhın Halep tarafında ihbâr olunan muhalledâtı dahi kezâlik cânib-i mîrîçün zabt ve tahrîr olunub defteri Der-sa'âdet'e gönderilmek üzere bi'l-istizân şeref-efzâ-yı sudûr olan hatt-ı hümayûn-ı şevket-makrûn-ı mülûkâneleri mücebince bundan akdemce Adana ve Halep vâlilerine muhalledât-ı mezkûre mübâşiri Kapucubaşı Hasan Ağa kullarına hitâben evâmir-i celîle ısdâr ve tesyâr olunmuş ve muhalledât-ı merkûmenin defteri vürûd edüb keyfiyeti tebeyyün etmedikçe bir tarafa havâle olunmaması husûsuna mu'ahharen irâde-i seniyye-i mülûkâneleri müte'allık olmuş

⁶⁶ Bu kelime silik olduğundan okunuşu kesin değildir.

ve mîr-i mûmâ ileyh kullarının cerâyim-i sâbıkasının 'afvına 'inâyet ve ihsân-ı hümayûnları şâyân buyurulmuş olduğundan mahallinde 'iyâl ü müte'allikâtının habs ve tazyîk olunmaları nâ-revâ idüğünden mîr-i mûmâ ileyh kulları hakkında ne vechile irâde-i seniyye-i hüsvâneleri müte'allık olur ise emr ü fermân şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü velî-ni' metim efendim pâdişâhım hazretlerindir.

Benim vezîrim

Mîr-i mûmâ ileyhin çünkü cerâyimini 'afv eyledik. 'Iyâl ve mute'allikâti habs ve tazyîk olunmayub çiftlik vesâ'ir emlâk ve 'akâra dâ'ir şeyleri dahi fûrûht olunmasın. Muhallefât defteri geldikde bakılıb emvâlinden münâsibi mikdâr şey kendüye terk ile taltîf olunur. İşte muhallefâtlar tekmîl olmadıkça havâle verilmesün deyü aralık aralık benim yazdığım bu makûle şeyler içündür.

Sıra no : 25

Belge no : **HAT 411, Gömlek No: 21399**

Tarih : 29 Z 1242 / 24 Temmuz 1827

Konu : Kayseri Sancakbeyi Hâfiz Ali Paşa tarafından Adana Valisi Nuri Paşa'nın halka zulm ettiğine ilişkin şikâyeti üzerine vali ve sancakbeyleri adamlarının halktan zorla birşey almamaları, İstanbul'da sürgünde bulunan Adana Müftüsü İshak Efendi'nin oğlunun ve birtakım taraftarlarının karışıklık çıkarmayı planladıkları, Mustafa Fevzi Efendi'nin durumu araştırmak üzere gizli görevle Adana'ya gönderilmesi hakkında.

Şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü velî-ni'metim efendim pâdişâhım

Geçen gün ba'zı husûsa dâ'ir Kayseriyye mutasarrıfı Hâfiz Ali Paşa kullarının sürh işâretiyle takdîm-i hâk-i pâ-yı hümâyûn-ı mülûkâneleri kılınan kâ'imesi bâlâsına şeref-bahş-ı sudûr buyurulan hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûn-ı şâhânelerinin bir fikra-i münîfesi müfâd-ı celilinde Adana Vâlisi Nuri Paşa'nın fukarâya aşuru zulm ü ta'addiyâtı vukû'u mesmû'-ı hümâyûn-ı mülûkâneleri buyurulmakta olduğundan fukarâ-yı ra'yyetin mezâlim ve i'tisâfâtından gözedilmeleri husûslarına dahi dikkat ve ihtimâm olunması emr ü fermân-ı merâhim-nişân-ı hilâfet-penâhileri buyurulmuş olub vâkı'an ma'lûm-ı me'âlî-melzûm-ı cihân-bânileri buyurulduğu üzere müşârûn ileyh Nuri Paşa'nın tevzî'ât ve tekâlif ve cihât-ı sâ'ire ile dest-dâri-i mezâliminden geçenlerde ba'zı Adana ahâlîsi mübârek rikâb-ı zilliyet-me'âb-ı şâhânelerine 'arz-ı hâl takdîmiyle iştikâ ve ol esnâda Bâb-ı 'Âlîlerine dahi bir takım i'lâm ve mahzar vürûduyla müşârûn ileyh'in hüsn-i hâli ve menfâda olan Adana müftüsü sâbık İshak Efendi'nin Der-sa'âdet'de sâkin oğlu ve sâ'ir tarafdârlarının nizâm-ı memlekete muhill harekâta tasaddîlerinden nâşi hilâf inhâ ile rikâb-ı şâhânelerini tasdî'a ictisâr edecekleri istimâ' olduğundan bahisle Adana'ya i'âdeleri husûsu inhâ ve istid'â olduğuna mebnî mevâdd-ı müştekânın mahallinde rü'yet ve zahîre ihrâcî bâbında bir kut'a emri-i 'âlî isdâr ve Kâtib Efendi hulefâsından ve hâcegândan Mustafa Fevzi Efendi kulları bi'l-intihâb mübâşir ta'yîn ve merkûmlar dahi terfîk olunarak, zâhirde bu husûsu rü'yet etmek hafıyyen vâlî-i müşârûn ileyh'in tevzî' ve tekâlifden zulmen me'hûzu olan mevâdd ve hakkında isnâd ve iştikâ olunan keyfiyâtı tahkîk ve iş'âr eylemek üzere kendüsüne tenbîh ve tefhîm olunub ba'de'l-ıyd bu taraftan ihrâc ve i'zâm kılınmış ve henüz bir gûne haber zuhûr etmemiş olmağla mübâşir-i mûmâ ileyh kulları sıdk ü istikâmet erbâbından olduğundan karîben cevâbı geldikde müşârûn ileyh'in derece-i mezâlim ve hakikat-i hâli anlaşılacak âna göre gurbete hitâb ü i'tâba müstehak ise icrâsı hâk-i pâ-yı hümâyûn-ı şâhânelerine 'arz ve istizân olunacağı ve bundan başka sâye-i ma'delet-vâye-i mülûkânelerinde her tarafta indifâ'-ı mezâlim ve ta'addiyât ile taraf-ı eşref-i hazret-i hilâfet-penâhilerine fukarâ ve zu'afâ ve ahâlî ve berâyâdan isticlâb-ı da'vet-i hayriyyeye i'tinâ ve dikkat cümleten farîza-i 'uhde-i 'ubeydânemiz olarak bundan akdem menzil husûsunda dû-çâr oldukları esbâb-ı mezâlimden vikâyeten kâffe-i memâlikde menâzilin in'âm usûlü ref' ve menzilhânelerde mübâşirân ve sâ'ireye müft

ü meccânen me'kûlât ve yem ve yiyecek misillü mesârifât men' olunmuş olup piyâde mübâşir ve tatarlarda bu usûl câri ise de ancak ba'zı hademe-i Devlet-i 'aliyyelerinden olan mübâşirân mahall-i me'mûrelerine 'azîmet ve 'avdet edinceye kadar yollarda bi'l-îcâb kondukları ba'zı kazâ ve kurâda konak alarak beytütet ve fukarâdan meccânen yiyüb ve içmek ve ale'l-husûs taşralarda vüzerâ ve mîrmîrân ve mütesellimîn ve voyvodagân taraflarından li-maslahatin zîr-i idârelerinde olan kazâ ve nevâhiye çıkardıkları mübâşirân ve tahsildârların me'mûren gidecekleri kazâya varıncaya değin yollarda köylere sapub fukarâdan konak almak ve hem kendüyü ve hem râkib oldukları hayvanâtlarını fukarâ sırtından doyurmak ve ba'zen başıboş etbâ' makûleleri dahi geçüb gidecekleri karyelerde ayak sürüyerek müft ü meccân *boğaz otarmak* misillü şeyler vukû' bulmakda ve bu keyfiyât memâlik-i mahrûsenin ekser mahallerinde câri olmakda idüğü istihbâr ve tahkik olunmuş ve ez cümle vüzerâ ve mîrmîrân ve mütesellimînin bir mansıbdan âher mansıba nakli îcâbıyla yollarda bi'l-cümle ta'yînât ve me'kûlât mesâriflerini ve noksan olan mekkâri hayvanâtını fukarâ çeküb eğerçi ba'zıları mu'tedilâne hareket üzere iseler de ba'zıları dahi yollardaki mesârif (kendi) kisesinden olmadığından lüzûmundan ziyâde dâ'ire ve galebek ile kalkub ve esnâ-yı râhda intisâba gelenleri dahi alub bir takım müft ü meccân yem ve yiyecek ve zahâyir tertîb etdirmek ve gâhice zahîre-bahâ ve sâ'ire diyerek uğradıkları memleketlerden akça alınmak gibi ba'zı usûl ve ta'addiyât dahi bir vakitten berü bayağı 'âdet hükmüne girmiş olduğundan bu keyfiyetler me'mûrîn kullarıyla tezekkür ve mütâla'a olundukda tâdât olunan keyfiyetler ve 'ale'l-husûs yollardaki vüzerâ mesârfi dahi vedi'a-i cenâb-ı Hâlikü'l-berâyâ olan fukarâ ve re'âyâya (haylice) bir yıkındı olup hâlbuki li'l-llâhi'l-hamd ve'l-minne 'asr-ı bâhirü'n-nasr-ı cihânbânîlerinde el-hâletü hâzihi saltanat-ı seniyyelerinin usûl-i hasene ve nizâm-ı müstahsenesi iktizâsınca hasbe'l-îcâb 'asâkir-i mansûrenin bile taşra me'mûriyetleri vukû'unda esnâ-yı râhda içecekleri sudan mâ'adâ habbe-i vâhide müft ü meccâne şey ahzına ruhsat-ı seniyye-i şâhâneleri olmayarak sefer ve hazerde her bir mesârfileri taraf-ı Devlet-i 'Aliyyelerinden rü'yet olunmakda olduğuna nazaran sâye-i şevket-vâye-i mülûkânelerinde sekene-i büldân ve 'aceze-i fukarâ ve zîr-destânın indifâ'-ı esbâb-ı mezâlim ve rencîş ve istikmâl-i istirâhat ve âsâyişleriçün zikr olunan ta'addiyât keyfiyetlerinin dahi men' ü def'i husûsu münâsib ve istiçlâb-ı du'avât-ı hayriyyelerini mûcib olacağı mülâhaza olunmuş olmağla muvâfık-ı emr ü irâde-i mekkârîm-âde-i cihândârîleri buyurulur ise keyfiyyât-ı mezkûrenin fi-mâ-ba'd men' iyle vüzerâ ve mîrmîrândan her kangısı bir mahalden bir mahalle gitdiklerinde gerek kendüsünün ve gerek dâ'irelerinin bi'l-cümle me'kûlât ve meşrûbât ve hayvanâtlarına lâzım gelen şa'ir ve samana kadar kâffe-i mukteziyyâtlarını kendü kiselerinden rü'yet birle kazâ ve kasabâtda fakat beytütetleriçün konak i'tâsından mâ'adâ bir nesne ve bir akçe alınmamak ve kezâlik mübâşirân ve me'mûrîn ve'l-hâsil her kim olur ise mukaddemki menzil nizâmında tenbîh olduğu vechile herkes kisesinden yiyüb içüb fukâra ve zu'afâyâ bâr olmamak ve her hâlde bu makûle ta'addiyâtın men' ü def'i esbâbının istihsâline ve fukarâ-yı ra'iiyyetin himâyet ü sıyânelerine cümle vüzerâ ve mîrmîrân ve hükkâm ve sâ'ire taraflarından dikkat olunmak tenbîhâtını hâvî Rumili ve Anadolu'nun üçer kollarında vâkı' vüzerâ ve

mîrmîrân kullarına hitâben iktizâsı vechile üçer kut'a evâmir-i 'aliyye isdâr ve tatarlarıyla gönderilerek bu husûs zımnında dahi fukarâ-yı ra'iyyet mesârife dûçâr olmamak için kazâlardan yirmi beşer guruşdan ziyâde hıdmet verilmemek üzere derc ü iş'âr kılınacağı muhât-ı 'ilm-i 'âlileri buyuruldukda emr ü fermân şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü velî-ni'metim efendim pâdişâhım hazretlerindir.

Benim vezîrim

İşbu takrîrin manzûr ve me'âli ma'lûm-ı hümayûnum olmuştur. Memâlik-i mahrûsemizin i'mârı ancak ahâlî-i fukarâ ve re'âyâsını gözetmekle hâsıl olacağı gün gibi zâhir iken bir takım adam bunları düşünmeyüb hemân kendi kazanmasını düşünerek gün-be-gün memâlikin harâbiyyetine bâ'is olmaktadırlar. Bi'l-müzâkere takrîrinde beyân olunduğu üzere vüzerâ ve mîrmîrân ve hükkâm-ı sâ'ire taraflarından dikkat olunmak tenbîhâtını mutazammın Rummeli ve Anadolu'nun üçer kollarına ol vechile iktizâ eden evâmir isdâr ve tatarlar ile gönderilsün, ancak asıl dikkat ve ihtimâm olunacak mahalli ilerüde bu evâmirin tenfîz ve icrâsına bakılmaktadır. Bir de bu fesâdın sirâyetine sebep Dersa'âdetimizden kapucubaşı ve hâcegân ve silahşorân ve sâ'ireden ba'zı adamlara akça kazandırmak için fermân verilüb gönderiliyor. İşte (bu) mâddeden dolayı cevri zulme mâ'il olanlara dahi cesâret gelerek memâlikin harâb olduğu kimesnenin vazîfesi olmayub hemân cerr ü menfâ'atine bakıyorlar. Bu makûle cebâbireden olanlardan birkaçı siyâset ve emvâli müsâdere olunmadıkca yalnız sözle yetmez. Şu husûsların cidden ve hakîkten icrâsı lâzım ise işte buralarını güzelce mutâla'a ederek o makûle gaddârlar kimler olduğunu 'arzdân ârî olarak tahkîk edersiz ve keyfiyyeti taraf-ı hümayûnuma bildirirsiniz, ba'dehu icâb ve iktizâsına göre lâzım gelen te'dîbi icrâ olunur. Fukarâ-yı ra'iyyetin himâyet ü sıyânetlerine her ne kadar dikkat ve ihtimâm olunur ise cenâb-ı Hakk ve ruhâniyet-i hazret-i peygamberî hoşnûd olarak kâffe-i mesâlihînin ilerü varması-na sebep olacağı şekk ü şübheden berîdir.

جهاز در فونونيك سنويز جازان لطف منو انور

دولتو عاناو وولانغ افشام
 سنا را ايها عينا برك حركتون قبضه الحوسبن غرقى عقلدى كسمدكي صوزن عرش اشون اونه كيندى
 موهظم دن ليد اولامله بوسوزن مكنوا اونه شلى احمد باق قولى دى اگاه اولسه كوزل اولور
 ابرم ميرمولى ايه قولى دى اردوى هايونيه موزميش كينك لوزم كيه اونه طرفى دى هائيه الحام
 قالمق يقينيله سنا را ايها اونه كينى او نور جهازي ملقى اولغين بو اناوه احمد بك كيمى اونه
 جاك قالمق سنا را ايها ناله مولى مكنك كلاميه منجب اولغله ميرمولى ايه قولى اونه ده موهظم
 ماده دى سنا اشنا اولدنى صوزن اولدوره كلامى بوزم كاور ايه بوكل ناله وسار ايه
 حميه اقتضاجيب دمقابه ايلوى اونه به قوامغه واقضانه كوره سوي سنا لى دى اگاه ايكه
 موزى اولدنى وادنه ناله طرفى كوش حالدى جبه دن زيايه افشام معلوم دولدى اولغله
 اكر سنا ليه ميرمولى ايه قولى دى لونه ده قينين وماده ايه وفاق اولدى ايجون بر قطعه زمانه
 عتبه تصوي و فوكون طرفون ميرمولى ايه اولى اولغله ايجون سنى جاكر انه ميسار سويد ايه
 دولتم جبه طريقك بريره اونه اولغله فوجيله راي وزين علكبرى بيور بلور ليه سنا
 وولانغ افشام

صحيح ۲

HAT. 39/1978

HAT. 0039

دستور عینتو سوتونو سوتونو مبر رفوتو و در این معنی (۱۱) انتم سلطان دام سلام ایماجه حقیر کی صلح دوار اوستا

چه وقت قطع عینت ابرون قه لایق کس عه قعی برقرار دوزن وانصار دوام بر دوام و با بار ایملک عازله عوشه قوروی و زیر
 اقدامی بود که عیال مسینک دهنه هینا هارت متروک من کلوجون استاکلا صید بصره امر لدری و نزله حلاستین وقت و احصام خفته نسیح
 کلوزن بختله اقوف ابریزه مایزه نزلت و همای حرکت و داخل حدود و فرجه واقع ظهره نجلو نام محله کلای خانه دام غش از دن فدا عوداوه
 انجیرین قزلبری لوی خرابه ایچ عسکره ایچ بد کلای سومه جابه دایر کشاره تخیر مجاز ارضی اقتضای روح لکن کله نزلتین جیب و امجادیه حقوق
 وضایه ساینه نایب و داهر کلای لایق لوق چاکری کلای ایچ غیر ایلم عادی و از زاننده جبراً سلفه جراتو ایچینی قرینه نزلتین نشا ملبوس کلای
 سطره و سبانه صنفه هایدنه مجامع و تقاری عسکره ایچ بکون و کوم امر از زانه بلکسلا وقت و احصام اودنه ایجه داخل حدود و نزل
 و عمل در یکجه اقامت بیزری اوزدایین صنفه هابن ایچ ایچ و ایچده و جلی حال اودنه کی ایچکل قوریکه قدد قوروزن سیر سورت و عمل ایچکل وقت
 خوش طرف سوره ایملک مردان ایچ قورن کلار به نکلار دجانا مبر جبر ایچ قورن انزای کورن ایچینجه بر کجه جابه دیکه جابه و لیکه کلای کلای
 ایلم و لا ابروب جاده نکل اغراضه باین لور لای و کلایه و قضا جولا نامکب صحتی سکی لورای دایمیز نکل صوره قوروزن قلمم عابد سوره
 نزم ایچکل نادیم کلای در بطنه کلک کشفه با طریقه جاده اودنه برهانه لکن قلمم ایچکل جلالی اوزنیم غایبان ایچینی صنفه نزلت سطره
 کلای مبر جبر ایچ کلای اودنه کنه انالی سیدی کلای ایچکل اندام و از ایچ صنفه سیر سوره ایچکل بر کجه صنفه کلای مبر جبر ایچ کلای
 و بر ماده رایچین سنایزه و عدل شیان عیال ایچ کلای بر کلای سینه قورون صنفه و کتوبه و سر فراز ایچ کلای کلای عیال ایچ کلای اوزن
 بیرونه باین و هر کلای لور و زمان دستور عینتو سوتونو مبر رفوتو و در این معنی (۱۱) انتم سلطان دام سلام ایماجه حقیر کی صلح دوار اوستا

ایچ
 کلای
 کلای

HAT. 109/4342-A

HAT. 0109

عاشقانه
ساده و عیبند و لغو موقوفه و شایسته علم
حضری

قاره زانساندما ندرجه الم واکردون مصلحا دووکار و فاجله امور برب
مغه فزیده مسفت برود کار اولدی عیون ادا تمام فیزی سافره نجه و بخت
خالصا نرودر که فرقه فرساده بورد بوز فاعنه و فاد انکار و فوضه صوفی انزلیف
علیقات و ان مفرهم بالجو صاکنز اغلب اونه سلیح عیالوا عیالیت قریشکوره و عی
بشم صوفی اشک میرموی بوز و کمالها اوجیلینت شهور و اوله بیت صاکن سواد ندر
سیری بلن تم کنه به بهما کرده اولو عذوت سبسی ابله موی ابله اوردن میرموی
نکلی ابرو صیبه و صرا فایده و کله عیال مسلیحه جز امر ازین فغیم ز کله امله
ارشد فیزین مردوی عیلم الا مکان اوله و عیال مسلیحه سیری بیک انزلی عیلم
کزار اولی که صرا فایده و کله عیال نغی ان نهجه ضد اصابت برود و عیال
عیال مسلیحه بیکله اجناس اودوه اولو فایده بانی و عیال استفاد هر طر
مظاهریه سیاق فایده و فاد انزلی فغیم باری و فرساده ناده صیالین
صیالین حق بجه و کرمه کویا نغی اوصول برسون کور علم مردوی
برود و فوه بوزن بوددی لری باری هر طر بایزین و انزلی
بود کوی لطف مردود علم 2 قطع

HAT. 109/ 4962-C

بم حادثلو کندلو مولدلو فزناقم حصدلی
 ادهنی حسن باشا زاده الحاج محمد بك وقایق ملعی اوقی حب بك اجری غرضی فزناقم ومانند موکابه معینه مبرموکابه طرندن ادم زنی فزناقم اولدیندن بنقه بیاتیمه
 داعیمده معلوم الوسامی ارباب نزاری تحبلك وشكایت خنده در سحرانه خدیجه موکابه حسن افغانك انكلی بیتره نغی وادیوی بایده کیم بر بنقه ارمالی دخی تحبیر
 اولدیندن برصوت اده امانك شیزاره نظامك اختلاسه باری اولدینن هاری وهاوش بیاتیمه شیزاخم اولغه بر بنطق ارمالی امانك سابق حسن افغانك
 وداجمه اهلای وعلما جناب مشیر بلین خندو اولدینن مین و بیرون ادم نغی وپاری اخلای کیم هر کیم واریم بیاتیمه مرموقی ورمون شیکه مبرموکابه
 تقدیم فزناقم محتوی فزناقم وارسال و بیرون تحبیر کسور بلی نزاری فزناقم شیم اینتر کیم صده موکابه حسن افغانك منافسه ارساله بادیوت و بیرون
 خلوصوری اولدو مبرموکابه مکدا معنده فرمان نضا جریان صدور بر کافق صایه حق اولدک و اشیا و سازوسلک کندو طرند و در شیزاخم مبرموکابه اولدیندن
 باب مبرموکون خط تحبیر اکتسابیه ده مبرموکابه معنده مرم و شفقت سینه جمیع اولدک و اشیا و سازوسلک کندو طرند و در شیزاخم مبرموکابه اولدیندن
 نیایان بوردیوق شیزاخم صدور اولون خطها برون شاهاد حینی کفیات فزناقم نفع عمود ایتری خصونه عت بوردیوق حمل عوک ودا بوردیوق فالد کیم باب
 کیم ایتمی عثمان اغایه و بیرون بوزالی بک عروس حوله دن ماعدا اموال و اشیا و سازوسلک و عقار اولدک مفع سعادتین کمان نزیات سینه عت جابانی حین نکل و معفار سالی کار
 نکه داهان بولین اولدیندن مضبوط اولون اموال و اشیا و سازوسلک و عقار اولدک و اشیا و سازوسلک و عقار اولدک و اشیا و سازوسلک و عقار اولدک و اشیا و سازوسلک و عقار اولدک
 ماصدیه معاف کدوبه روشی پاینده صادر اولون ارمالیه مفا برین کسان طرفه برون در کال کیم کرا کمان فزه عبالو اهاسی طرند انزا اولدین اوزده کیم ماب
 مانند ایجه کدوبه عتدی اولدین و مبرموکابه مضمون خط کفایه مانور فزناقم بک طرند کور کخاری جانکن اوچوز بوردیوق ای جریه ایتمی جمیع اولدین
 حسن افغانكده اولون اشیا مضبوط نکه درله فرمان بوردیوق اوزده اشیا و اشیا و سازوسلک و عقار اولدک و اشیا و سازوسلک و عقار اولدک و اشیا و سازوسلک و عقار اولدک
 عمود لوزده منت مامور ایتمی در سحرانه تقدیم اولدک و فزناقم مانور فزناقم و خارج اولدین عال کلاس خصوصیه عت و اشیا و سازوسلک و عقار اولدک و اشیا و سازوسلک و عقار اولدک
 اولدینده و درجه خانینه ارسال و بر معنای دخی فزناقم و خارج اولدین عال کلاس خصوصیه عت و اشیا و سازوسلک و عقار اولدک و اشیا و سازوسلک و عقار اولدک
 و شوقانک و فزناقم دخی ضایع اولون و جناب شیزاخم دخی فزناقم و خارج اولدین عال کلاس خصوصیه عت و اشیا و سازوسلک و عقار اولدک و اشیا و سازوسلک و عقار اولدک
 ایتمی اولدیندن شیزاخم مبرموکابه در سحرانه و در وایله جناب مشیر بلین ایتمی اولدیندن شیزاخم مبرموکابه در سحرانه و در وایله جناب مشیر بلین ایتمی
 و دایه اولدیندن شیزاخم مبرموکابه در سحرانه و در وایله جناب مشیر بلین ایتمی اولدیندن شیزاخم مبرموکابه در سحرانه و در وایله جناب مشیر بلین ایتمی
 حیزا و فزناقم اولدیندن شیزاخم مبرموکابه در سحرانه و در وایله جناب مشیر بلین ایتمی اولدیندن شیزاخم مبرموکابه در سحرانه و در وایله جناب مشیر بلین ایتمی
 اولدیندن شیزاخم مبرموکابه در سحرانه و در وایله جناب مشیر بلین ایتمی اولدیندن شیزاخم مبرموکابه در سحرانه و در وایله جناب مشیر بلین ایتمی
 و فزناقم قضاسند اده وایله جناب مشیر بلین ایتمی اولدیندن شیزاخم مبرموکابه در سحرانه و در وایله جناب مشیر بلین ایتمی
 شنه مطالبه سیه تقدیم و درجه ایتمی بایده باری عتده کاند شیزاخم بک
 بیزن اولون اولدیندن مبرموکابه ایتمی اولدیندن شیزاخم مبرموکابه در سحرانه و در وایله جناب مشیر بلین ایتمی
 وطن مشیر بلین مبرموکابه ایتمی اولدیندن شیزاخم مبرموکابه در سحرانه و در وایله جناب مشیر بلین ایتمی
 با شحال انزا فزناقم اولون مبرموکابه ایتمی اولدیندن شیزاخم مبرموکابه در سحرانه و در وایله جناب مشیر بلین ایتمی
 و در سحرانه مبرموکابه ایتمی اولدیندن شیزاخم مبرموکابه در سحرانه و در وایله جناب مشیر بلین ایتمی
 معنای شاهی و منت و فرمان بوردیوق اوزده منت و منت اولون اشیا و اشیا و سازوسلک و عقار اولدک و اشیا و سازوسلک و عقار اولدک
 ایتمی ایتمی نغی وادیوی و خصوص مبرموکابه ایتمی اولدیندن شیزاخم مبرموکابه در سحرانه و در وایله جناب مشیر بلین ایتمی
 خصوصیه ایتمی اوزده سینه عت و فزناقم مملوک اولدیندن شیزاخم مبرموکابه در سحرانه و در وایله جناب مشیر بلین ایتمی
 مبرموکابه روشی بایده بوردیوق مبرموکابه ایتمی اولدیندن شیزاخم مبرموکابه در سحرانه و در وایله جناب مشیر بلین ایتمی

HAT 461/22624

